

صرفِ قُتْرال

مولانا حکیم منور الدین رحمہ اللہ تعالیٰ

مکتبہ قادریہ • لاہور

۷۸۶
 حمد و سپاس مریز دلایزال را کہ توفیق داد
 برائے ایں کتاب لا جواب مستحق بہ

صرف مختار معروض میراثہ محبوب چال

از تالیف صاحب الصدق الباقین (عظیم) محمد منور الیقین (فضل دہلوی)

و خطیب جامع سوتر منسٹری لاہور

در تہجیلی میں پیش ہلکے طبع شد

مکتبہ قادریہ جامعہ رضویہ اندرون ہاری و ازہ لاہور

جملہ حقوق محفوظ

نام کتاب	صرف مہترال
تالیف	مولانا حکیم محمد منور الدین رحمہ اللہ تعالیٰ
طباعت	فوٹو آفسیٹ (پہلے ایڈیشن کا عکس)
صفحات	۱۴۴
تاریخ اشاعت	۱۳۵۰ھ / ۱۹۶۶ء
منطبع	
ناشر	
قیمت	

_____ ملنے کا پتہ _____

مکتبہ قلمیہ جامعہ نظامیہ ضویۃ ندوۃ لوماری دروازہ لاہور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَنِي لِصَرْفِ رُيْعَانِ الشَّبَابِ فِي إِقْتِنَاءِ الْعُلُومِ
 وَالتَّسَابِغِ الْعُلَى وَأَدْعُوكَ أَنْ تَجْعَلَ مُسْتَقْبِلَ أَمْرِي خَيْرًا أَوْصًا مَضِي
 حَتَّى أَتَفَاكَ مُحْصُولِ الْهُنَى وَالصَّلَوةِ وَالسَّلَامِ عَلَى مَنْ صَحَّ
 بِكِتَابِهِ سَوَابِقُ الْأَذْيَانِ وَصَرَفَ الْقَاسِئِ الْمُقَدَّرَ سَهْ فِي إِصْلَاحِ
 بَنِي نَوْعِ الْإِنْسَانِ وَعَلَيْهِ وَاصْحَابِهِ الَّذِينَ هَزَمُوا جُمُوعَ
 الْكُفْرِ بِالسَّيْفِ وَالسِّنَانِ وَأَضَاعُوا شُمُوعَ الْإِهْتِدَاءِ لِمَنْ
 خَشِيَ الرَّحْمَنَ أَمَّا بَعْدُ فَيَقُولُ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ الْبُخِيفُ
 الرَّاجِي إِلَى رَحْمَةِ رَبِّهِ اللَّطِيفِ مُحَمَّدٌ مَنُورُ الدِّينِ بْنِ مَلِكٍ تَحْتَ
 صَاحِبِ بَهْوَجِهَا لَوْي حَلَمِي كَهْ دُرْزَمَانِ خَوَانِدَنِ أَيْلِ كِتَابِ (صَفْ بِهَرَال)

نزد مکررمی و معظمی حضرت مولانا مولوی غلام رسول صاحب مجتبیٰ الوبی کسبل
پوری (رحم) خیال آمد که حافظه را اعتبار نیست و این تقاریر در ریگا نه اند بپند
مردم و دریں ایام که بعض متعلمین نزد بنده این کتاب مذکور می خوانند بمقت
گفتند که حضرت (رحم) انتقال کرده اند و این فیض مسدود شده است ازین
وجه در اشاعت این بار عظیم کم همت بستم و ترجمه آن در زبان پارسی
کردم تا که فیض او در خط پنجاب مجبور نشود بلکه در همه اضلاع بپند و سرحد
و افغانستان برسد و قوانین این کتاب از نقائص و اغلاط مبرری اند
و مفصل بیان شده اند زیرا که حضرت (رحم) دریں کار خیر سعی بلیغ کرده
بودند و حاجت بسوی کتاب دیگر از کتابهای صرف نیست و ترتیب هم عالی
است که در کتاب دیگر ندیده شد و کمی که در مقدمه بود از آن کمال کردم و آنچه
ضروری بود نوشتیم و این کتاب را صرف مجتبیٰ الوبی معروف بمبرآة
بجو چچال موسوم کردم و التجا من از متعلمین و محققین هر دو این است
که ما را بدعا خیر یار کنند و اگر غرض بپندیدن بدامن غفور پوشند و برین اغراض
کنند و در اصلاح کوشند لَانِ الْاِنْسَانَ مَوْكِبٌ مِنَ الْخَطَاِ وَالْتَّسْلِيَانِ
وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ وَالسَّعْيُ مَتْنٌ وَالْاِثْمَامُ مِنَ اللّٰهِ وَمَا تَوْفِيقِي
اِلَّا بِاللّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَابْتِهَ اُنْيَبُ وَاَخْرَجَكَ عَوَا نَا اِنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ اِلَى يَوْمِ الدِّينِ ۝ امین

مطابق ۲۵ جنوری ۱۹۳۳ء

۲۸ رمضان المعظم ۱۳۵۱ھ

مقدمه

بدان اَوْشَدَكَ اللَّهُ تَعَالَى فِي الدَّارَيْنِ
(تعریف علم صرف) اَل علم است کہ در و بنا کے کلمات و تغیر انہا سوائے اعرابیان
کردہ شود

(غرض) ایں علم آنست کہ انسان تلفظ کلمات عربیہ صحیح بکند
(موضوع) او کلمہ مِنْ حَيْثُ الصَّيْغَةُ است

و ایں علم را بر نحو مقدم دارند از برائے آنکہ ایں بحث از مفردات می کنند
اَل از مرکبات چونکہ مفرد طبعاً مقدم است لهذا در ذکر ہم مقدم کردند و کلمات
لغت عرب بر ششم است اَتم و فعل و حرف اَتم کلمہ ایست کہ دلالت کند بر
معنی مستقل کہ در نفس وے است و مُقْتَرَن بیکے از از منہ ثلاثہ نیست چوں
زَيْدٌ و قَدْ سَ و فعل کلمہ ایست کہ دلالت کند بر معنی مستقل کہ در نفس او است
و اَل معنی وے مُقْتَرَن باشد بیکے از از منہ ثلاثہ کہ اَل ماضی حال استقبال
است چوں ضَرَبَ و لِيَضْرِبَ و سَوْفَ يَضْرِبُ و حرف کلمہ ایست کہ دلالت
کند بر معنی غیر مستقل کہ در نفس اَل کلمہ نباشد بلکہ در غیر وے باشد چوں مِنْ و
اَلی کہ محتاج اند در دلالت بر ابتدا و انتہا بکلمہ دیگر چنانچہ کونی ذَهَبْتُ مِنْ
الْبَصْرَةِ اِلَى الْكُوفَةِ (از بصرہ بکوفہ رفتم) فعل بر ششم است ضَمَنی و مضارع و امر و
ماضی لغتِ حنیفے گذران را گویند و اصطلاحاً فعلیست موضوع برائے دلالت
بر حدوث ثانی در زمان گذشته چوں ضَرَبَ و دَحْرَجَ و مضارع در لغتِ حنیف
مشابه است و در اصطلاح فعلیست موضوع برائے دلالت بر حدوث ثانی

در زمان حال و استقبال چوں یَضْرِبُ و سَوْفَ یَضْرِبُ و اَمْرُ لَغْتَه فرمودن و
 اصطلاحاً فعلیست موصوع بجهت فرمودن مخاطب را بکاسه چوں اَقْرَعُ
 ماضی و مضارع بر دو قسم است معلوم و مجهول معلوم آنست که نسبت او بسوء
 فاعل جلی یا خفی باشد چوں خَلَقَ اللهُ رَاہِدُ تَعَالٰی اَفْرِیدُ و یَخْلُقُ اللهُ رَاہِدُ اَفْرِیدُ یا نَوَاهِدُ اَفْرِیدُ
 و مجهول آنست که نسبت او بسوء مفعول باشد چوں خَلَقَ الْعَالَمَ رَاہِدُ اَفْرِیدُ
 شد و یَخْلُقُ رَاہِدُ نَوَاهِدُ اگر در اول ماضی و مضارع حرف نفی نیاید آنرا
 مثبت گویند چوں خَلَقَ و یَخْلُقُ ورنه منفی چوں مَا خَلَقَ و مَا یَخْلُقُ اگر فعل بر فاعل
 ختم شود آنرا فعل لازم گویند چوں ذَهَبَ زَیْدٌ ازید رفت اگر مفعول خواهد آید را
 متعدی گویند چوں شَرِبَ زَیْدٌ مَاعًا ازید آب آشامید اسم بر دو قسم است مبنی معرب
 مبنی آنست که آخری از آمدن عامل متغیر نشود چوں جَاءَنِی هُوَ الْاَمْرُ و رَاٰ یَتَ
 هُوَ الْاَمْرُ و مَرَدْتُ بِهَؤُلَاءِ معرب دو قسم است منصرف و غیر منصرف
 آنست که در آخری سه حرکات مع تنوین خوانده شوند چوں جَاءَنِی زَیْدٌ و رَاٰ یَتَ
 زَیْدٌ و مَرَدْتُ بِزَیْدٍ و غیر منصرف آنست که در آخری کسره و تنوین خوانده نه
 شود چوں جَاءَنِی اَحْمَدُ و رَاٰ یَتَ اَحْمَدُ و مَرَدْتُ بِاَحْمَدٍ و اسم نیز بر سه قسم
 است مصدر و مشتق و جامد مصدر آنست که ماخذ فعل بود و در آخر معنی فارسی
 آن دَن یا تَن آید چوں اَلضَّرْبُ زَدَنٌ و الْقَتْلُ کَشَتَنٌ مشتق آنست که لفظی از
 مصدر ساخته شود با حداثت پیوسته و معنی با بقای ماده و اسم مشتق شش
 قسم است اسم فاعل و اسم مفعول و اسم تفضیل و صفت مشبه و اسم که در نظر
 و جامد آنست که نه مصدر و نه مشتق از مصدر باشد و جامد بر سه قسم است ثلاثی و
 رباعی و خماسی ثلاثی سه حرفی را گویند چوں زَیْدٌ و رباعی چهار حرفی را گویند
 چوں جَعْفَرٌ و خماسی پنج حرفی را گویند چوں سَفَرٌ جَلَّ مَصْدَرٌ و غیره و سایر

مشتقات بر دو قسم است ثلثی و رباعی و هر یک دو گونه است مجرّد و مزید
 لیکن مصدر و مشتق در اطلاق مجرّد و مزید تابع فعل ماضی خود اند ثلثی مجرّد
 است که در سه حرف اصلی باشند چوں ضَرَبَ بَرَزَن فَعَلَ و ثلثی مزید فیه نیست
 که از سه حرف اصلی او چیزی زاید بود چوں اَکْرَمَ بَرَزَن اَفْعَلَ و رباعی مجرّد
 است که بر چهار حرف اصلی او چیزی زاید نبود چوں دَخَرَ بَرَزَن فَعْلَل
 و رباعی مزید فیه است که بر چهار حرف اصلی او چیزی زاید بود چوں تَدَخَّرَ
 بَرَزَن تَفَعَّلَل یا آنکه میزانی برائے کلمات عرب ضروری است که بآں اصلی
 از زاید متمم گردد پس برائے اَوْفَا و عَلین و لَام را وضع کرده اند چنانکه پس اَعْلَم
 اَلْاَفْعَالُ اند چوں فَعَلَ الضَّرْبُ و فَعَلَ النُّصْرُ و یا این وجه است که مخارج
 حروف سه قسم اند شفت و وسط و حلق پس از هر مخرج یک حرف گرفتند فَا از
 شفت و عَلین از حلق و لَام از وسط و آنکه در مقابلہ فَا و عَلین و لَام افتد و
 جمیع گردانها یافته شود اصلی است چوں ضَرَبَ بَرَزَن فَعَلَ و زائد یکس
 اَل چوں اَکْرَمَ بَرَزَن اَفْعَلَ اگر از سه حرف اصلی زائد شود از تعبیر کنند از لَام
 ثانیه و ثالثه چوں جَعَفَرُ فَعْلَل و دَخَرَ فَعْلَل و حَمَزُش فَعْلَل و زائد را در وزن
 بلفظ نقل کنند چوں الْفَ در ضَارِبٍ فَاعِلٌ و وَاو در مَضْرُوبٍ مَفْعُولٌ و نه مبدل
 از تَارِ فِعَالٍ را چوں اِضْطَرَبَ اِفْتَعَلَ و نه مکرر لَاحِقٍ چوں جَلِبَبَ فَعْلَل و
 جَلَبَتِ فَعْلِلٌ و سَمِعُوا فَعْلُولٌ و تَغَيَّرَ در موزون از قلب مکانی که میشود در
 وزن هم کنند چوں حَاكَا (وجه) عَفَلُ و حَادِي (وَاحِدٌ) عَالِفٌ و اَيَسَ (رَبِيسٌ) عَفَلُ
 و اَشْيَاءُ (شَيْعَاءُ) لَفَعَاءُ و حذف هم این طور است چوں قَاضٍ فَاعٍ اگر اعتباراً
 اصل مقلوب و مخذوف کنند هم جائز است چوں قَاضٍ فَاعِلٌ حَادِي فَاعِلٌ
 یا آنکه جمیع اقسام اسم و فعل از هفت قسم بیرون نیست صحیح است یا مهور

یا مضاعفت یا مثال یا اجوف یا ناقص یا لقیف اما صحیح آنست که در مقابل
 قَاوَعین و لَام و ا حروف علت و همزه و تضعیف نبود چوں ضَرْبٌ و ضَرْبٌ
 بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ حروف علت سه اند و آو و آلف و یا چوں جمع کنی آی
 شود مهور آنست که یک حرف اصلی او همزه بود و مهور بر سه قسم است مهور الفَا
 و مهور العین و مهور اللام مهور الفَا آنست که در مقابل فَا اسم یا فعل او همزه
 بود چوں اَجَزٌ و اَمَزٌ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ و مهور العین آنست که در مقابل عین
 اسم یا فعل او همزه بود چوں سَأَلٌ و سَأَلٌ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ و مهور اللام
 آنست که در مقابل لَام اسم یا فعل او همزه بود چوں قَرَأٌ و قَرَأٌ بروزن فَعْلٌ
 و فَعْلٌ مضاعفت آنست که دو حرف اصلی او از یک جنس بود و مضاعفت بر دو
 قسم است مضاعفت ثلاثی و مضاعفت رباعی مضاعفت ثلاثی آنست که
 در مقابل عین و لَام اسم یا فعل دو حرف از یک جنس بود چوں مَدٌ و مَدٌ بر
 وزن فَعْلٌ و فَعْلٌ و مضاعفت رباعی آنست که در مقابل فَا و لَام و ا حروف
 و لَام ثانی اسم یا فعل دو حرف از یک جنس بود چوں حَرَصٌ و حَرَصٌ بروزن فَعْلٌ
 و فَعْلٌ مثال آنست که در مقابل فَا اسم یا فعل حروف علت بود چوں وَعَدٌ و
 وَعَدٌ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ اجوف آنست که در مقابل عین اسم یا فعل حروف
 علت بود چوں قَوْلٌ و قَالَ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ ناقص آنست که در مقابل
 لَام اسم یا فعل حروف علت بود چوں رَحِیٌ و رَحِیٌ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ لقیف
 بر دو قسم است لقیف مقرون و لقیف مفروق لقیف مقرون آنست که در
 مقابل عین و لَام اسم یا فعل حروف علت بود چوں طَیٌ و طَوَیٌ بروزن فَعْلٌ و
 فَعْلٌ و لقیف مفروق آنست که در مقابل فَا و لَام اسم یا فعل حروف علت
 بود چوں وَثِیٌ و وَثِیٌ بروزن فَعْلٌ و فَعْلٌ بدانکه عرب از هر مصدر دو از ده چیز

باب اول مع معنی ماضی معلوم

ضَرَبَ	مارا اس ایک مرد نے	صیغہ واحد مذکر غائب تثنیٰ مجرد صیغہ از باب فَعَلَ یَفْعِلُ
ضَرَبَا	مارا ان دو مردوں نے	تثنیہ مذکر غائب
ضَرَبُوا	مارا ان سب مردوں نے	جمع مذکر غائب
ضَرَبَتْ	مارا اس ایک عورت نے	واحد مؤنث غائب
ضَرَبَتَا	مارا ان دو عورتوں نے	تثنیہ مؤنث غائب
ضَرَبْنَ	مارا ان سب عورتوں نے	جمع مؤنث غائب
ضَرَبَتْ	مارا تو ایک مرد نے	واحد مذکر حاضر
ضَرَبْتُمَا	مارا تم دو مردوں نے	تثنیہ مذکر حاضر
ضَرَبْتُمْ	مارا تم سب مردوں نے	جمع مذکر حاضر
ضَرَبَتْ	مارا تو ایک عورت نے	واحد مؤنث حاضر
ضَرَبْتُمَا	مارا تم دو عورتوں نے	تثنیہ مؤنث حاضر
ضَرَبْتُنَّ	مارا تم سب عورتوں نے	جمع مؤنث حاضر
ضَرَبْتُ	مارا میں نے	واحد متکلم
ضَرَبْنَا	مارا ہم نے	متکلم مع الغیر

فعل ماضی مجهول از فَعَلَ یَفْعِلُ

ضَرَبَ	مارا گیارہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب فعل ماضی مجهول
--------	--------------------	------------------------------------

ضَرَبَا	مارے گئے وہ دو آدمی	صیغہ تثنیہ مذکر غائب ماضی مجهول
ضَرَبُوا	مارے گئے وہ سب مرد	جمع مذکر غائب
ضَرَبَتْ	ماری گئی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
ضَرَبَتَا	ماری گئیں وہ دو عورتیں	تثنیہ مؤنث غائب
ضَرَبْنَ	ماری گئیں وہ سب عورتیں	جمع مؤنث غائب
ضَرَبْتَ	مارا گیا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
ضَرَبْتُمَا	مارے گئے تم دو مرد	تثنیہ مذکر حاضر
ضَرَبْتُمْ	مارے گئے تم سب مرد	جمع مذکر حاضر
ضَرَبْتَ	ماری گئی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
ضَرَبْتُمَا	ماری گئیں تم دو عورتیں	تثنیہ مؤنث حاضر
ضَرَبْتُنَّ	ماری گئیں تم سب عورتیں	جمع مؤنث حاضر
ضَرَبْتُ	مارا گیا میں	واحد متکلم
ضَرَبْنَا	مارے گئے ہم	متکلم مع الغیر

فعل مضارع معلوم

يَضْرِبُ	مارتا ہے یا مارے گا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب مضارع معلوم
يَضْرِبَانِ	مارتے ہیں یا ماریں گے وہ دو مرد	تثنیہ مذکر غائب
يَضْرِبُونَ	مارتے ہیں یا ماریں گے وہ سب مرد	جمع مذکر غائب
تَضْرِبُ	مارتی ہے یا مارے گی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب

تَضْرِبَانِ	مار جاتے ہو یا مار جاؤ گے تم دو مرد	صیغہ تشنیہ مذکر حاضر مضارع مجهول
تَضْرِبُونَ	تم سب مرد	جمع مذکر حاضر
تَضْرِبِينَ	ماری جاتی ہے یا ماری جائیگی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
تَضْرِبَانِ	ماری جاتی ہو یا ماری جاؤ گی تم دو عورتیں	تشنیہ مؤنث حاضر
تَضْرِبْنَ	تم سب عورتیں	جمع مؤنث حاضر
أَضْرِبْ	مارا جاتا ہو یا مارا جاؤ گے ایک یا ایک عورت کو	واحد متکلم
تَضْرِبْ	مار جاتے ہو یا مار جاؤ گے ہم	متکلم مع الغیر

اسم فاعل

ضَارِبٌ	مارنے والا ایک مرد	صیغہ واحد مذکر اسم فاعل
ضَارِبَانِ	مارنے والے دو مرد	تشنیہ مذکر
ضَارِبُونَ	مارنے والے سب مرد	جمع مذکر سالم
ضَرَبَةٌ	"	مکسر
ضَوَابٌ	"	"
ضُرَبٌ	"	"
ضُرْبٌ	"	"
ضَرْبَاءُ	"	"
ضَرْبَانِ	"	"
ضِرَابٌ	"	"

صیغہ جمع مذکر اسم فاعل (مکسر)	مارنے والے سب مرد	ضُرُوبٌ
واحد مؤنث "	مارنے والی ایک عورت	ضَارِبَةٌ
تثنیہ مؤنث "	مارنے والی دو عورتیں	ضَارِبَتَانِ
جمع مؤنث سالم "	مارنے والی سب عورتیں	ضَارِبَاتٌ
" مکسر	"	ضَوَارِبٌ
" "	"	ضَرْبٌ
واحد مذکر مضمر اسم فاعل	کم مارنے والا ایک مرد	ضَوْرِبٌ
" منہث "	کم مارنے والی ایک عورت	ضَوْرِبَةٌ

اسم مفعول

صیغہ واحد مذکر اسم مفعول	مارا ہوا ایک مرد	مَضْرُوبٌ
" تثنیہ مذکر "	مارنے ہوئے دو مرد	مَضْرُوبَانِ
" جمع "	سب مرد	مَضْرُوبُونَ
واحد مؤنث "	ماری ہوئی ایک عورت	مَضْرُوبَةٌ
" تثنیہ مؤنث "	ماری ہوئی دو عورتیں	مَضْرُوبَتَانِ
" جمع مؤنث "	سب عورتیں	مَضْرُوبَاتٌ
"	"	مَضَارِيبٌ
صیغہ واحد مذکر مضمر	کم مارن والا ایک مرد	مُضْرِبٌ
" منہث "	کم مارنے والی ایک عورت	مُضْرِبَةٌ

فعل حجد معلوم

لَمْ يَضْرِبْ	نہیں مارا اس ایک مرد نے	صیغہ واحد مذکر غائب
لَمْ يَضْرِبَا	مارا ان دو مردوں نے	تثنیہ مذکر "
لَمْ يَضْرِبُوا	" سب مردوں نے	جمع مذکر "
لَمْ تَضْرِبْ	" مارا اس ایک عورت نے	واحد مؤنث غائب
لَمْ تَضْرِبَا	مارا ان دو عورتوں نے	تثنیہ " "
لَمْ يَضْرِبْنَ	" سب عورتوں نے	جمع "
لَمْ تَضْرِبْ	" مارا تو ایک مرد نے	واحد مذکر حاضر
لَمْ تَضْرِبَا	" مارا تم دو مردوں نے	تثنیہ "
لَمْ تَضْرِبُوا	" تم سب مردوں نے	جمع "
لَمْ تَضْرِبِي	" مارا تو ایک عورت نے	واحد مؤنث حاضر
لَمْ تَضْرِبَا	" مارا تم دو عورتوں نے	تثنیہ "
لَمْ تَضْرِبْنَ	" تم سب عورتوں نے	جمع "
لَمْ أَضْرِبْ	" مارا میں ایک مرد یا ایک عورت نے	واحد متکلم
لَمْ نَضْرِبْ	" مارا ہم سب مردوں یا عورتوں نے	متکلم مع الغیر

فعل حجد مجهول

لَمْ يُضْرَبْ	نہیں مارا گیا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَمْ يُضْرَبَا	" مارے گئے وہ دو مرد	تثنیہ "

لَمْ يُضْرَبُوا	ہمارے گئے وہ سب مرد	صیغہ جمع مذکر غائب
لَمْ تُضْرَبْ	ہماری گئی وہ ایک عورت	واحد مؤنث
لَمْ تُضْرَبَا	ہماری گئیں وہ دو عورتیں	تثنیہ مؤنث
لَمْ يُضْرَبْنَ	ہماری گئیں وہ سب عورتیں	جمع مؤنث
لَمْ تُضْرَبْ	ہمارا گیا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
لَمْ تُضْرَبَا	ہمارے گئے تم دو مرد	تثنیہ مذکر حاضر
لَمْ تُضْرَبُوا	ہمارے گئے تم سب مرد	جمع مذکر حاضر
لَمْ تُضْرَبِيْ	ہماری گئی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَمْ تُضْرَبَا	ہماری گئیں تم دو عورتیں	تثنیہ مؤنث حاضر
لَمْ تُضْرَبْنَ	ہماری گئیں تم سب عورتیں	جمع مؤنث حاضر
لَمْ أُضْرَبْ	ہمارا گیا میں ایک مرد یا ایک عورت	واحد متکلم
لَمْ نُضْرَبْ	ہمارے گئے ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

مضارع منفی معلوم

لَا يُضْرَبْ	نہیں ملتا ہے یا نہ ملے گا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَا يُضْرَبَانِ	نہیں ملتے ہیں یا نہیں ملے گی وہ دو مرد	تثنیہ
لَا يُضْرَبُونَ	وہ سب مرد	جمع
لَا تُضْرَبْ	نہیں ملتی ہے یا نہیں ملے گی وہ ایک عورت	واحد مؤنث
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں ملتی ہیں یا نہیں ملے گی وہ دو عورتیں	تثنیہ

لَا يُضْرَبُ	نہیں مارتی ہے یا نہیں ماریں گی وہ سب رتیں	صیغہ جمع مؤنث غائب
لَا تُضْرَبُ	نہیں تلے یا نہیں مار لگا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں تلے ہو یا نہیں مارو گے تم دو مرد	تثنیہ
لَا تُضْرَبُونَ	تم سب مرد	جمع
لَا تُضْرَبِينَ	نہیں مارتی ہے یا نہیں ماریں گی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں مارتی ہو یا نہیں مارو گی تم دو عورتیں	تثنیہ
لَا تُضْرَبْنَ	تم سب عورتیں	جمع
لَا أُضْرَبُ	نہیں مارتا ہو یا نہیں مارو لگا میں یکم یا عورت	واحد متکلم
لَا نَضْرَبُ	نہیں تلے میں یا نہیں تلے ہم سب یا عورتیں	متکلم مع الغیر

مضارع منفی مجہول

لَا يُضْرَبُ	نہیں مارتا ہے یا نہیں مارتا لگا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَا يُضْرَبَانِ	نہیں تلے یا نہیں تلے لگا میں گے وہ دو مرد	تثنیہ
لَا يُضْرَبُونَ	وہ سب مرد	جمع
لَا تُضْرَبُ	نہیں مارتی ہے یا نہیں مارتی لگا میں گے وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں مارتی ہے یا نہیں مارتی لگا میں گے وہ دو عورتیں	تثنیہ
لَا يُضْرَبْنَ	وہ سب عورتیں	جمع
لَا تُضْرَبُ	نہیں مارتا ہے یا نہیں مارتا لگا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں مارتا ہے یا نہیں مارتا لگا تم دو مرد	تثنیہ

لَا تُضْرِبُونَ	نہیں مارے جاؤ یا نہیں مار جاؤ گے تم سب مرد	صیغہ جمع مذکر حاضر
لَا تُضْرِبِينَ	نہیں ماری جاتی ہے یا نہیں ماری جاگی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرِبَانِ	نہیں ماری جاتی ہو یا نہیں ماری جاؤ گی تم دو عورتیں	تثنیہ
لَا تُضْرِبْنَ	تم سب عورتیں	جمع
لَا أُضْرَبُ	نہیں مارا جاتا ہوں یا نہیں مارا جاؤں گا میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَا تُضْرَبُ	نہیں مارا جائیگا یا نہیں مارا جائیگا تم تمام مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

مضارع منفی معلوم ہو گئے بلن ناصبہ

لَنْ يَضْرِبَ	ہرگز نہیں مارے گا وہ ایک فرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَنْ يَضْرِبَا	ہرگز نہیں ماریں گے وہ دو مرد	تثنیہ
لَنْ يَضْرِبُوا	وہ سب مرد	جمع
لَنْ تَضْرِبَ	ہرگز نہیں مارے گی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَنْ تَضْرِبَا	ہرگز نہیں ماریں گی وہ دو عورتیں	تثنیہ
لَنْ يَضْرِبَنَّ	وہ سب عورتیں	جمع
لَنْ تَضْرِبَ	ہرگز نہیں مارے گا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
لَنْ تَضْرِبَا	ہرگز نہیں مارو گے تم دو مرد	تثنیہ
لَنْ تَضْرِبُوا	تم سب مرد	جمع
لَنْ تَضْرِبِي	ہرگز نہیں مارے گی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَنْ تَضْرِبَا	ہرگز نہیں مارو گی تم دو عورتیں	تثنیہ

لَنْ تُضْرَبَنَّ	ہرگز نہیں مارو گی تم تمام عورتیں	صیفہ جمع مونث حاضر
لَنْ أُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارو نگا میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں ملاں گے ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

مضارع منفی مجہول مؤکد بلن ناصبہ

لَنْ يُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارا جا ئیگا وہ ایک مرد	صیفہ واحد مذکر غائب
لَنْ يُضْرَبَا	ہرگز نہیں مارا جائیں گے وہ دو مرد	تثنیہ
لَنْ يُضْرَبُوا	وہ سب مرد	جمع
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں ماری جائیگی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں ماری جائیگی وہ دو عورتیں	تثنیہ
لَنْ يُضْرَبَنَّ	وہ سب عورتیں	جمع
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارا جا ئیگا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں مارا جاؤ گے تم دو مرد	تثنیہ
لَنْ تُضْرَبُوا	تم سب مرد	جمع
لَنْ تُضْرَبِي	ہرگز نہیں ماری جائیگی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں ماری جاؤ گی تم دو عورتیں	تثنیہ
لَنْ تُضْرَبِنَّ	تم سب عورتیں	جمع
لَنْ أُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارا جاؤ گا میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارا جائیگی ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

فعل امر حاضر معلوم

اصْرِبْ	مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
اصْرِبَا	مارو تم دو مرد	" تثنیہ "
اصْرِبُوا	مارو تم سب مرد	" جمع "
اصْرِبِي	مارتو ایک عورت	" واحد مؤنث حاضر
اصْرِبَا	مارو تم دو عورتیں	" تثنیہ "
اصْرِبْنَ	مارو تم سب عورتیں	" جمع "

فعل امر حاضر معلوم مؤكد بانون تاکید تقیید

اصْرِبَنَّ	ضرور بالضرر مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
اصْرِبَانِ	" مارو تم دو مرد	" تثنیہ "
اصْرِبْنَّ	" مارو تم سب مرد	" جمع "
اصْرِبِيَنَّ	" مارتو ایک عورت	" واحد مؤنث حاضر
اصْرِبَانِ	" مارو تم دو عورتیں	" تثنیہ "
اصْرِبْنَانِ	" مارو تم سب عورتیں	" جمع "

فعل امر حاضر معلوم مؤكد بانون تاکید خفیف

اصْرِبَنَّ	ضرور مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
------------	--------------------	---------------------

اضْرِبْ	ضرور مارو تم سب مرد	صیغہ جمع مذکر حاضر
اضْرِبْنَ	ضرور مارو تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر

امر حاضر مجہول

لِتُضْرَبْ	مارا جائے تو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لِتُضْرَبَا	مارے جاؤ تم دو مرد	تثنیہ
لِتُضْرَبُوا	تم سب مرد	جمع
لِتُضْرَبِي	ماری جائے تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لِتُضْرَبَا	ماری جاؤ تم دو عورتیں	تثنیہ
لِتُضْرَبْنَ	تم سب عورتیں	جمع

امر حاضر مجہول مؤکد بانون تاکید ثقلیہ

لِتُضْرَبَنَّ	ضرور بالضرور مارا جائے تو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لِتُضْرَبَانِ	مار جاؤ تم دو مرد	تثنیہ
لِتُضْرَبُنَّ	مار جاؤ تم سب مرد	جمع
لِتُضْرَبِنِ	ماری جائے تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لِتُضْرَبَانِ	ماری جاؤ تم دو عورتیں	تثنیہ
لِتُضْرَبْنَ	ماری جاؤ تم سب عورتیں	جمع

فعل امر حاضر مجہول
مؤکد یا نون تاکیدیہ خفیفہ

لِتَضْرِبَنَّ	ضربہ مارا جائے تو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لِتَضْرِبُنَّ	ضربہ مار جائے تو سب مرد	جمع "
لِتَضْرِبْنَ	ضربہ ماری جائے تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر

امر غائب معلوم

لِيَضْرِبْ	مار دے ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لِيَضْرِبَا	ماریں دے دو مرد	تثنیہ "
لِيَضْرِبُوا	ماریں دے سب مرد	جمع "
لِتَضْرِبْ	مار دے ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لِتَضْرِبَا	ماریں دے دو عورتیں	تثنیہ "
لِيَضْرِبْنَ	ماریں دے سب عورتیں	جمع "
لَاَضْرِبْ	ماروں میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لِنَضْرِبْ	ماریں ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

امر غائب مجہول

لِيَضْرِبْ	مارا جائے وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لِيَضْرِبَا	مارے جائیں وہ دو مرد	تثنیہ "

لِيَضْرِبُوا	مارے جائیں وہ سب مرد	صیغہ جمع مذکر غائب
لَتَضْرِبَ	ماری جائے وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَتَضْرِبَا	ماری جائیں وہ دو عورتیں	ثنیہ
لِيَضْرِبَنَّ	وہ سب عورتیں	جمع
لَا تُضْرَبْ	مارا جاؤں میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَنْضْرِبَ	مارے جائیں ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

فعل نہی حاضر معلوم

لَا تُضْرَبْ	نہ مارا تو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرِبَا	نہ مارو تم دو مرد	ثنیہ
لَا تُضْرِبُوا	تم سب مرد	جمع
لَا تُضْرِبِي	نہ مارا تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرِبَا	نہ مارو تم دو عورتیں	ثنیہ
لَا تُضْرِبَنَّ	تم سب عورتیں	جمع

فعل نہی حاضر مجہول

لَا تُضْرَبْ	نہ مارا جائے تو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرِبَا	نہ مارے جاؤ تم دو مرد	ثنیہ
لَا تُضْرِبُوا	تم سب مرد	جمع

لَا تُضْرِبَنَّ	نہ ماری جائے تو ایک عورت	صیغہ واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرِبَا	نہ ماری جاؤ تم دو عورتیں	تثنیہ "
لَا تُضْرِبْنَ	تم سب عورتیں	جمع "

فعل نہی حاضر معلوم
موکد بانون تاکید ثقیلہ

لَا تُضْرِبَنَّ	ہرگز نہ مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرِبَانِ	نہ مارتو تم دو مرد	تثنیہ "
لَا تُضْرِبُوا	تم سب مرد	جمع "
لَا تُضْرِبَنَّ	نہ مارتو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرِبَانِ	نہ مارتو تم دو عورتیں	تثنیہ "
لَا تُضْرِبْنَ	تم سب عورتیں	جمع "

فعل نہی حاضر معلوم
موکد بانون تاکید خفیفہ

لَا تُضْرِبَنَّ	ہرگز نہ مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
لَا تُضْرِبَانِ	نہ مارتو تم سب مرد	جمع "
لَا تُضْرِبْنَ	نہ مارتو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر

فعل نہی حاضر مجہول
موکد بانون تاکید ثقیلہ

لَا تُضْرِبَنَّ	ہرگز نہ مارتو ایک مرد	صیغہ واحد مذکر حاضر
-----------------	-----------------------	---------------------

لَا يَضْرِبَنَّ	نہ مارے ہم سب مرد یا عورتیں	صیغہ متکلم مع الغیر
<p>فل منہی غائب معلوم موکد بانون تاکید ثقیلہ</p>		
لَا يَضْرِبَنَّ	ہرگز نہ مارے ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَا يَضْرِبَانِ	نہ ماریں وہ دو مرد	تثنیہ
لَا يَضْرِبُنَّ	وہ سب مرد	جمع
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ مارے وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَا يَضْرِبَانِ	نہ ماریں وہ دو عورتیں	تثنیہ
لَا يَضْرِبُنَّ	وہ سب عورتیں	جمع
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ ماروں میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ ماریں ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر
<p>فل منہی غائب معلوم موکد بانون تاکید خفیفہ</p>		
لَا يَضْرِبَنَّ	ہرگز نہ مارے وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ ماریں وہ سب مرد	جمع
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ مارے وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ ماروں میں ایک مرد یا عورت	واحد متکلم
لَا يَضْرِبَنَّ	نہ ماریں ہم سب مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

فعل نہی غائب مجہول

برقیاس فعل معلوم است صرف بجائے نزنز زده نشود باید خواند، باقی ہمہ صیغہ برقیاس معلوم اند۔

اسم ظرف

مَضْرِبٌ	مارنے کی ایک جگہ یا ایک وقت	صیغہ واحد اسم ظرف
مَضْرِبَانِ	دو جگہیں یا دو وقت	” ثنئیہ ”
مَضَارِبُ	” سب جگہیں یا سب وقت ”	” جمع ”
مُضَيَّرِبٌ	کم مارنے کی ایک جگہ یا وقت	” واحد مُصَغَّر ”

اسم آلہ

مَضْرِبٌ	مارنے کا ایک آلہ	صیغہ واحد اسم آلہ
مَضْرِبَانِ	مارنے کے دو آلے	” ثنئیہ ”
مَضَارِبُ	” سب آلے ”	” جمع مکسر ”
مُضَيَّرِبٌ	کم مارنے کا ایک آلہ	” واحد مُصَغَّر اسم آلہ ”
مِضْرَبَةٌ	برقیاس سابق	” واحد مع تاء زائدہ بعد لام کلمہ ”
مِضْرِبَتَانِ	”	” ثنئیہ ”
مِضَارِبُ	”	” جمع ”
مِضَيَّرِبَةٌ	”	” واحد مُصَغَّر ”
مِضْرَابٌ	”	” واحد مع الف زائدہ بعد لام کلمہ ”

صیغہ تثنیہ اسم آلہ مع الف زائدہ	بقیاس سابق	مِضْرَابَانِ
جمع مکسر "	"	مِضْرَابَيْنِ
صیغہ واحد مصغر "	"	مِضْرَابِيْنِ

افعل لتفضیل المذکرینہ

صیغہ واحد مذکر	زیادہ مار والے ایک مرد	أَضْرَبَ
تثنیہ "	" مار والے دو مرد	أَضْرَبَانِ
جمع " سلم	" سب مرد	أَضْرَبُوْنَ
جمع مذکر مکسر	"	أَضْرَابُ
واحد مذکر مصغر	تھو اسانیزلہ ماروالا ایک مرد	أَضْرِبُ

والمؤنث منه

صیغہ واحد مؤنث	زیادہ مار والی ایک عورت	ضَرَبَتْ
تثنیہ "	" دو عورتیں	ضَرَبَتَانِ
جمع " سلم	" سب عورتیں	ضَرَبْنَائِ
جمع مؤنث مکسر	"	ضَرْبٌ
واحد مؤنث مصغر	تھو اسانیزلہ ماروالی ایک عورت	ضَرِبِيْ

فعل التعجب منه

صیغہ واحد مذکر	کتنا اچھا مارا اس ایک مرد نے	بِمَا أَضْرَبَ
	کتنا اچھا مارا اس ایک عورت نے	وَأَضْرَبَتْ بِهِ
		وَضَرَبَ

شرح ابنائے باطل

فعل ماضی معلوم

ضَرَبَ را از ضَرَبَ پنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتحه داده نصب ثالث را فتحه بدل کرده تنوین ممکن علامت ابعیت را حذف کردند لِانَّ التَّنْوِينَ اَمَارَةُ الْاَلِيمِ وَالْفِعْلُ لَا يَقْبَلُ اَمَارَةَ الْاَلِيمِ تنوین اتم است و فعل علامت و قبول نمیکند ضَرَبَ شد ضَرَبَ را از ضَرَبَ پنا کردند الف ضمیر بارز مفعول متصل علامت تشبیه و ضمیر فاعل در آخرش در آورده شد ضَرَبُوا را از ضَرَبَ پنا کردند و او ضمیر بارز مفعول متصل علامت جمع مذکّر و ضمیر فاعل بضمه قبل در آخرش در آورده شد ضَرَبُوا شد ضَرَبَتْ را از ضَرَبَ پنا کردند تا سکنه محض علامت تانیث در آخرش در آورده شد ضَرَبَتْ شد ضَرَبَتْ را از ضَرَبَ پنا کردند الف ضمیر بارز مفعول متصل علامت تشبیه و ضمیر فاعل بفتح قبل در آخرش در آورده شد ضَرَبَتْ را از ضَرَبَ پنا کردند و آن ضمیر بارز مفعول متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آخرش در آورده شد ضَرَبَتْ شد پس اجتماع علامته تانیث شد در فعل چون اجتماع علامته تانیث در فعل مطلقاً ممتنع بود بنا بر این تا را حذف کرده بآرا ساکن کردند تا که لازم نیاید تَوَالِي اَرْبَعِ حَرَكَاتٍ فِي مَا هُوَ كَالْكَلِمَةِ الْوَاحِدَةِ را پی در پی آمدن چهار حرکات در ال شیتی که مثل یک کلمه باشد ضَرَبُوا شد ضَرَبَتْ را از ضَرَبَ پنا کردند و ضمیر بارز مفعول متصل علامت واحد مذکر مخاطب و ضمیر فاعل در آخرش در آورده بآرا ساکن کردند لِما فِي ضَرَبِنْ ضَرَبَتْ شد ضَرَبَتْ را از ضَرَبَ پنا کردند الف ضمیر

و ضمیر فاعل بفتح ماقبل و نون مکسوره عوض از ضمه اعرابی که در واحد بود در آخرش در
 آوردند یَضْرِبُ بَانَ تَضْرِبُ بَانَ شَدَّ تَضْرِبُ بُونَ را از اضْربُ تَضْرِبُ بَانَ کرند
 و او ضمیر بار زمر فروع متصل علامت جمع مذکر و ضمیر فاعل بضمه ماقبل و نون مفتوحه
 عوض از ضمه اعرابی که در واحد بود در آخرش در آوردند یَضْرِبُ بُونَ تَضْرِبُ بُونَ شَدَّ تَضْرِبُ
 را از تَضْرِبُ بَانَ کرند تا را حذف کرده بجایش یا اصلیه باز آورده نون ضمیر بار زمر فروع متصل
 علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آخرش در آورده قبلش را ساکن کردند از برای اقتضایش
 یَضْرِبُ بُونَ شَدَّ تَضْرِبُ بُونَ را از تَضْرِبُ بَانَ کرند یا ضمیر بار زمر فروع متصل علامت واحده
 مؤنثه مخاطبه و ضمیر فاعل یا فقط علامت واحده مؤنثه مخاطبه بکسر ماقبل و نون مفتوحه
 عوض از ضمه اعرابی که در تَضْرِبُ بود در آخرش در آوردند تَضْرِبُ بَانَ شَدَّ تَضْرِبُ بَانَ را از
 تَضْرِبُ بَانَ کرند یا را حذف کرده بجایش الف ضمیر بار زمر فروع متصل علامت تثنيه و ضمیر
 فاعل بفتح ماقبل در آخرش در آورده فتح نون را بکسر بدل کردند لِتَشَابَهِهِمْ بُونَ التَّشْبِيهِ فِي
 وَفَوْعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِلٌ (از برای مشابهت او بون تثنيه در واقع شدن او بعد الف زائده)
 تَضْرِبُ بَانَ شَدَّ تَضْرِبُ بَانَ را از تَضْرِبُ بَانَ کرند یا را حذف کرده بجایش نون ضمیر بار زمر فروع
 متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آورده قبلش را ساکن کردند از برای اقتضایش
 تَضْرِبُ بَانَ شَدَّ بَعْدَ نُونِ اعرابی را حذف کردند كَانِ الصَّلَاةِ لَا يَجْتَمِعَانِ تَضْرِبُ بَانَ
مضارع مجزول یَضْرِبُ الْخَرَّ را از یَضْرِبُ الْخَرِّ بنا کردند حرف اول را ضمه داده قبل
 آخر را فتح و او را یَضْرِبُ الْخَرِّ شدند **اسم فاعل** صَارِبٌ را از یَضْرِبُ بنا کردند یا حروف
 مضارع را حذف کرده فاعلمه را فتح داده بعد الف علامت اسم فاعل در آورده عین کلمه را
 بر حال خود گذاشته تنوین نمکن علامت اسمیت در آخرش در آورده صَارِبٌ شد صَارِبَانِ صَارِبَتَيْنِ
 را از صَارِبٌ بنا کردند الف علامت تثنيه بفتح قبل در حالت رفع و یا علامت تثنيه بفتح قبل در
 حالت نصب و ج و نون مکسوره عوض از ضمه یا تنوین باز هر دو که در واحد بود در آخرش

در آوردند ضاربان شد در حالت رفعه ضاربان شد در حالت نصب و چون ضاربون ضاربین را از
 ضارب بنا کردند و علامت جمع مذکر سالم بضمته ماقبل در حالت رفعه و یا علامت جمع مذکر
 سالم بکسره ماقبل در حالت نصب و چون مفتوحه عوض از ضمه یا تنوین باز هر دو که در واحد
 بود در آخرش در آوردند ضاربون شد در حالت رفعه ضاربین شد در حالت
 نصب و چون ضارب را از ضارب بنا کردند فاکلمه را بر حال خود گذاشته الف و حдан
 را حذف کرده عین کلمه را فتنحه داده تا متحرکه علامت جمع تکسیر بفتح ماقبل در آخرش در آورده
 اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست ضارب شد
 ضارب را از ضارب بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حدان را حذف کرده عین کلمه
 را متمد مفتوح ساخته بعده الف علامت جمع تکسیر در آوردند ضارب شد ضارب را از
 ضارب بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حدان را حذف کرده عین کلمه را متمد مفتوح
 ساخته ضارب شد ضارب را از ضارب بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حدان را حذف
 کرده عین کلمه را ساکن کردند ضارب شد ضارب را از ضارب بنا کردند فاکلمه را ضمه داده
 الف و حدان را حذف کرده عین کلمه را فتنحه داده بعده الف محدوده علامت جمع تکسیر بفتح
 ماقبل در آخرش در آورده تنوین ممکن را حذف کردند از برای منع صرف اعراب را بر
 همه جاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست ضارب شد ضارب را
 از ضارب بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حدان را حذف کرده عین کلمه را ساکن کرده
 بعده الف و لون مزید عین کلمه را فتنحه داده بعده الف محدوده علامت جمع تکسیر بفتح ماقبل
 در آخرش در آورده اعراب را
 بر لون جاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست ضارب شد ضارب را
 از ضارب بنا کردند فاکلمه را کسره داده الف و حدان را حذف کرده عین کلمه را فتنحه داده
 بعده الف علامت جمع تکسیر در آوردند ضارب شد ضارب را از ضارب بنا کردند الف
 و حدان را حذف کرده فاعین کلمه را ضمه داده بعده و او ساکنه علامت جمع تکسیر در آوردند

ضَوْوِبُ شد ضَارِبَةً را از ضَارِبُ بنا کردند تا محرکه علامت تانیث بفتح قبل در آخرش
 در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست ضَارِبَةً
 شد ضَارِبَتَانِ ضَارِبَتَيْنِ را از ضَارِبَةً بنا کردند الف علامت تشبیه بفتح قبل در حالت
 رفعه و یا علامت تشبیه بفتح قبل در حالت نصب و جردن و نون مکسوره عوض از ضمه یا تنوین یا از
 هر دو که در واحد بود در آخرش در آورند ضَارِبَتَانِ شد در حالت رفعه ضَارِبَتَيْنِ شد در حالت
 نصب و جرد ضَارِبَاتٍ را از ضَارِبَةً بنا کردند الف و تا علامت جمع مؤنث سالم مع التَّوْنِ
 مقابله بفتح قبل در آخرش در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط
 کلمه جایز نیست ضَارِبَاتٍ شد پس جماع علامت تانیث شد در اسم از یک جنس چون اَهْمَلَعُ علامت
 تانیث در اسم از یک جنس منع بود بنا بر این تا اولی را حذف کردند ضَارِبَاتٍ شد ضَوَارِبُ را
 از ضَارِبَةً بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی که مده بود آنرا بواو مفتوحه بدل کرده
 سوم جالف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه مابعد از الف علامت جمع قصی شد آنرا
 بر حال خود گذاشته تا و تنوین نمکن را حذف کردند از برای ضِدِّیَّت و منع صرف ضَوَارِبُ
 شد ضَوْبُ را از ضَارِبَةً بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حمدان را حذف کرده عین کلمه
 را مشدّد مقصور ساخته تا را حذف کردند از برای ضِدِّیَّت ضَوْبُ شد ضَوْبُ و ضَوْبُ
 را از ضَارِبُ و ضَارِبَةً بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی که مده بود آنرا بواو مفتوحه بدل
 کرده سوم مایا علامت تصغیر در آورده باقی را بر حال خود گذاشته ضَوْبُ و ضَوْبُ
 شدند اسم مفعول مَضْرُوبُ را از یضْرِبُ بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف
 کرده بجایش میم مفتوحه علامت اسم مفعول در آورده عین کلمه را ضمه داده تنوین نمکن علامت
 اسمیت در آخرش در آورده ضَرِبُ بر وزن مَفْعُلٌ شد چوں اِس و زن در کلام عرب بغیر
 مَعُون و مَكْرُوف نیافته شد بنا بر این ضمه عین کلمه را اشباع نمودند تا که از و او پدید آید مَضْرُوبُ
 شد بر وزن مَفْعُولٍ مَضْرُوبَانِ مَضْرُوبَيْنِ را از مَضْرُوبُ بنا کردند الف علامت تشبیه

افتح قبل در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح ماقبل در حالت نصب و جردنون مکسوره
 عوض از ضمه یا تنوین یا زهر دو که در او احد بود در آخرش در آوردند مضروبان شد در حالت
 رفع مضروبین شد در حالت نصب و جرم مضروبون مضروبین را از مضروب بنا کردند
 و او علامت جمع مذکر سالم بکسره ماقبل در حالت نصب و جردنون مفتوحه عوض از ضمه یا تنوین
 یا زهر دو که در او احد بود در آخرش در آوردند مضروبون شد در حالت رفع و مضروبین شد در
 حالت نصب و جرم مضروبه را از مضروب بنا کردند تا مستحکمه علامت تانیث بفتح ماقبل در
 آخرش در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست
 مضروب شد مضروبان مضروبین را از مضروب بنا کردند الف علامت تشبیه بفتح
 ماقبل در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح ماقبل در حالت نصب و جردنون مکسوره عوض از
 یا تنوین یا زهر دو که در او احد بود در آخرش در آوردند مضروبان شد در حالت رفع مضروبین
 شد در حالت نصب و جرم مضروبان را از مضروب بنا کردند الف و تا علامت جمع مؤنث سالم
 مع التنوین مقابله بفتح ماقبل در آخرش در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه
 اجرائی اعراب در وسط کلمه جایز نیست مضروبان شد پس اجتماع علامت تانیث شد
 در اسم از یک جنس چون اجتماع علامت تانیث در اسم از یک جنس متع بود بنا بر آن تا اولی را
 حذف کردند مضروبان شد مضروب را از مضروب بنا کردند حرف اول را بر
 حال خود گذاشته ثانی را افتحه داده سوم جا الف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه مابعد از
 الف علامت جمع قصی شد آنرا کسره داده تا تنوین نمکن را حذف کردند از جمله جذبت و منع صرف
 مضارب شد پس و او ساکن منظر قبلش مکسور آن و او را بیابان کردند مضارب شد
 مضرب و مضربین را از مضروب بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را
 فتح داده سوم جای علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره داده
 مضرب و مضربین شد پس و او ساکن منظر قبلش مکسور آن و او را بیابان کردند مضرب

نصفه ماقبل در حالت رفع و یا علامت جمع مذکر

و مضارع بینه شدن **حج معلوم و مجهول** کم یضرب کلم یضرب الخ را از یضرب و یضرب الخ

پس اگر در مجهول لم جازم مجتبه در اول اینها در آورند آخر اینها را جزم کرد علامت جزمی سقوط حرکات
شد در فتح پنج صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در هفت هفت صیغه و سقوط چنی نشد در دو دو
صیغه زیرا آنچه بنی اند و المثنی ما لا یغیر آخر کید حول العوامل المختلفه علیه کم یضرب

کم یضرب الخ شدند **ثقی معلوم و مجهول** لا یضرب لا یضرب الخ را از یضرب و

یضرب الخ بنا کرد در مجهول لا نافی در اول اینها در آورند آخر اینها را بیچ نکرد لیکن معنی شنش را
منفی گردانید لا یضرب لا یضرب الخ شدند **ثقی معلوم و مجهول** موكيد بان صبه

لن یضرب لن یضرب الخ را از یضرب و یضرب الخ بنا کرد در مجهول لن ناصبه نافی تاکید در
اول اینها در آورند آخر اینها نصب کرد علامت نصبی ظهور فتحات شد در پنج پنج صیغه و سقوط
نونات اعرابیه شد در هفت هفت صیغه و سقوط چنی نشد در دو دو صیغه زیرا آنچه بنی اند

و المثنی ما لا یغیر آخر کید حول العوامل المختلفه علیه ربنی است که آخر از حول

عوامل مختلفه تغیر نمیشود لن یضرب لن یضرب الخ شدند **حاضر معلوم** اضرِب الخ

را از تضرب الخ سوا التکلم بنا کردند تا حرف مضارعت را حذف کرده مابعدش ساکن

ماند چون ابتدا بساکن محال بود نظر کردند بسوئے عین کلمه چون عین کلمه مضموم نبود بنا بر این

همیشه وصلی سکوره در اول اینها در آورند آخر اینها وقف کرد علامت وقفی سقوط حرکت

شد در یک صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در چهار صیغه و سقوط چنی نشد در یک صیغه

زیرا آنچه بنی است و المثنی ما لا یغیر آخر کید حول العوامل المختلفه علیه

اضرِب الخ شدند **موكيد بانون تا کید ثقیله** اضرِبَت در اصل اضرِب بود چون لن

تاکید بدو متصل شد قماش بنی بر فتح گشت اضرِبَت شد اضرِبَان در اصل اضرِب بود

چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد اضرِبَان شد پس فتح نون را بکسر بدل کردند مشابیه

بنون التثنيه فی وقوعه بعد الف ذاک اضرِبَان شد اضرِبُون در اصل اضرِبُون بود چون

نون تا کیثقیله بد متصل شد اضری یون شد پس التقاساکنین شد میان و او و نون مدغمه
 علی غیر حدی که چون التقاساکنین علی غیر حدی که جایز نبود بنا بر این و او را حذف کرده ضم
 قلمش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حذفیت و او اضری یون شد اضری یون در اصل
 اضری یون بود چون نون تا کیثقیله بد متصل شد اضری یون شد پس التقاساکنین شد میان یا و
 نون مدغمه علی غیر حدی که چون التقاساکنین علی غیر حدی که جایز نبود بنا بر این یا را
 حذف کرده کسر قلمش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حذفیت یا اضری یون شد اضری یون که
 اصل اضری یون بود چون نون تا کیثقیله بد متصل شد اضری یون شد پس فتح نون را بکسر بدل کردند
 مُشَابَهَاتِهِ یُونُ التَّثْنِیَةِ فِی وَفَوَعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِلٌ که اضری یون شد اضری یون
 در اصل اضری یون بود چون نون تا کیثقیله بد متصل شد اضری یون شد پس اجتماع ثلاثه نونات
 زواید شد در یک کلمه یا را در کلام عرب متکرمه پنداشتند بنا بر این الف مفاصله میان ایشان
 در آورند اضری یون شد پس فتح نون را بکسر بدل کردند مُشَابَهَاتِهِ یُونُ التَّثْنِیَةِ فِی وَفَوَعِهِ
 بَعْدَ الْفِ زَائِلٌ که اضری یون شد **مؤکد بالون تا کیثقیله** اضری یون در اصل اضری یون
 بود چون نون تا کیثقیله بد متصل شد قلمش مبنی بر فتح گشت اضری یون شد اضری یون در اصل اضری یون بود چون
 نون تا کیثقیله بد متصل شد اضری یون شد پس التقاساکنین شد میان او و نون خفیه علی غیر حدی که چون
 التقاساکنین علی غیر حدی که جایز نبود بنا بر این و او را حذف کرده ضم قلمش را بر حال خود گذاشتند
 تا دلالت کند بر حذفیت و او اضری یون شد اضری یون در اصل اضری یون بود چون تا کیثقیله بد متصل
 شد اضری یون شد پس التقاساکنین شد میان یا و نون خفیه علی غیر حدی که چون التقاساکنین
 علی غیر حدی که جایز نبود بنا بر این یا را حذف کرده کسر قلمش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند
 بر حذفیت یا اضری یون شد **امرا حاضر محمول** لَتَضْرِبُ لَكَ الرَّقَابَتِ بِالنَّحْسِ سَوَاءٌ لَكَ كَلِمَةٌ بَلْ كَرَدَ
 چون لام امر جازمه را اول نهادند و در آخر نهادند و اجزم کرد علامت بر می تخطو حرکت شد ریک صیغه و تخطو و تخطو
 اعرابیه شد در چهار صیغه و سقوط چینی شد در یک صیغه زیر آنچه مبنی است و لَتَضْرِبُ لَكَ كَلِمَةٌ بَلْ كَرَدَ

نون تاکیه ثقیله لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد قبلی مبنی
 بر فتح گشت لُضْرَبُ نَ شد لُضْرَبُ کَانَ در اصل لُضْرَبُ کَانَ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد لُضْرَبُ کَانَ
 شد پس فتح نون را بکسر بدل کردند مُشَابَهَتُهُ بِتَوْنِ التَّثْنِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَاكِدَةً
 لُضْرَبُ کَانَ شد لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد لُضْرَبُ نَ شد
 پس التقاساکنین شد در میان و آو و نون مدغمه علی غَیْرِ حَدِّ هِ چوں التقاساکنین علی غَیْرِ
 حَدِّ هِ جایز نبود بنا بر این آو را حذف کردند ضمّه قبلیش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر حقیقت
 حذیفیت و آو لُضْرَبُ نَ شد لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد لُضْرَبُ نَ شد
 پس التقاساکنین شد در میان یا و نون مدغمه علی غَیْرِ حَدِّ هِ چوں التقاساکنین علی غَیْرِ حَدِّ هِ
 جایز نبود بنا بر این یا را حذف کرده کسره قبلیش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر حقیقت
 یا لُضْرَبُ نَ شد لُضْرَبُ کَانَ در اصل لُضْرَبُ کَانَ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد لُضْرَبُ کَانَ شد
 پس فتح نون را بکسر بدل کردند مُشَابَهَتُهُ بِتَوْنِ التَّثْنِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَاكِدَةً
 لُضْرَبُ کَانَ شد لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه ثقیله بدو متصل شد لُضْرَبُ نَ شد
 پس اجتماع ثلاثه نونات زواید شد در یک کلمه و این را در کلام عرب مستکره پنداشتند
 بنا بر این الف مقاصله میان ایشان در آوردند لُضْرَبُ نَ شد پس فتح نون را بکسر بدل
 کردند مُشَابَهَتُهُ بِتَوْنِ التَّثْنِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَاكِدَةً لُضْرَبُ نَ شد
نون تاکیه خفیفه لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه خفیفه بدو متصل شد قبلی
 مبنی بر فتح گشت لُضْرَبُ نَ شد لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه خفیفه بدو متصل شد
 لُضْرَبُ نَ شد پس التقاساکنین شد در میان و آو و نون مدغمه علی غَیْرِ حَدِّ هِ چوں التقاساکنین علی غَیْرِ
 حَدِّ هِ جایز نبود بنا بر این آو را حذف کرده ضمّه قبلیش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر حقیقت
 و آو لُضْرَبُ نَ شد لُضْرَبُ نَ در اصل لُضْرَبُ نَ بود چون نون تاکیه خفیفه بدو متصل شد لُضْرَبُ نَ شد
 التقاساکنین شد در میان یا و نون مدغمه علی غَیْرِ حَدِّ هِ چوں التقاساکنین علی غَیْرِ حَدِّ هِ

لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 خفيفة بدینها متصل شد قبل اینها بنی بر فتح گشت لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 التقاسا کنین شد میان و او و لون خفیفه علی غیر حیل و چون التقاسا کنین علی غیر حیل
 جایز نبود بنا بر ال و او را حذف کرده ضمه قبلش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حد
 و اَوَّلِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 را از لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ بنا کردند چون آنهمه جایزه در اول اینها در آوردند
 اینها را اجزم کرد علامت جزمی سقوط حرکت شد در یک یک صیغه و سقوط نونات اعرابی شد
 در چهار چهار صیغه و سقوط چنینی نه شد در یک یک صیغه زیرا آنچه بنی اند و المبنی ماضی و
 لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 و مجهول لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 چون لَانْضِي جایزه در اول اینها در آوردند آخر اینها را اجزم کرد علامت جزمی سقوط حرکات
 شد در چهار چهار صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در سه سه صیغه و سقوط چنینی نه شد در یک یک
 صیغه زیرا آنچه بنی اند و المبنی ماضی و لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ لِيَضْرِبَنَّ
 برگزیده قیاس باید کرد اسم ظرف مَضْرُوبٌ را از لِيَضْرِبَنَّ بنا کردند یا حرف مضارعت
 را حذف کرده بجایش میهم مفتوحه علامت اسم ظرف در آورده قاعین کلمه را بر حال خود گذاشته
 تنوین کن علامت سمیت در آخرش در آورده مَضْرُوبٌ شد مَضْرُوبٌ کان مَضْرُوبٌ را از مَضْرُوبٌ بنا کردند
 الف علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت رفع و یا علامت لفتح ماقبل در حالت نصب و
 جرو لون مسوره عوض از ضمه یا تنوین یا هر دو که در واحد بود در آخرش در آورده مَضْرُوبٌ کان

شد در حالت رفع و مضربین شد در حالت نصب و مَصَارِبُ را از مضربین بنا کردند حرف
 اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه
 مابعد الف علامت جمع قصی شد از بر حال خود گذاشته تنوین ممکن را حذف کردند از برای
 منع صرف مَصَارِبُ شد مضربین را از مضربین بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را فتح
 داده سوم جایا علامت تصغیر در آورده باقی را بر حال خود گذاشته مضربین شد **اسم آلت**
 مضربین را از مضربین بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده بجایش میم مکسوره علامت
 اسم آلت در آورده عین کلمه را فتح داده تنوین ممکن علامت اسمیت در آخرش در آورده
 مضرب شد مضربین مضربین را از مضربین بنا کردند الف علامت تشبیه بفتح قبل
 در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح ماقبل در حالت نصب و جرو نون مکسوره عوض از
 ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آورده مضربین شد هالت فعه و مضربین
 شد در حالت نصب و مَصَارِبُ را از مضربین بنا کردند حرف اول ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت
 جمع قصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع قصی شد از اکسره داده تنوین ممکن را
 حذف کردند از برای منع صرف مَصَارِبُ شد مضربین را از مضربین بنا کردند حرف اول را
 ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جایا علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد
 از اکسره دادند مضرب شد مضربین را از مضربین بنا کردند تا متحرکه از برای وزن مفعلة بفتح
 ماقبل در آخرش در آورده اعراب را بر تا جاری کردند زیر آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه
 جایز نیست مضرب شد مضربین مضربین را از مضربین بنا کردند الف علامت تشبیه
 بفتح قبل در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح ماقبل در حالت نصب و جرو نون مکسوره عوض
 از ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آورده مضربین شد در حالت رفع و
 مضربین شد در حالت نصب و مَصَارِبُ را از مضربین بنا کردند حرف اول و ثانی را
 فتح داده سوم جا الف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع قصی شد

آنرا کسره داده تا و تنوین نگویند را حذف کردند از برلے ضمیمت و منع صرف مصارِب شد مُضَرِبٌ
 را از مِضَرِبٌ بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را فتحه داده سوم جای علامت تصغیر در
 آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره داده باقی را بر حال خود گذاشتند مُضَرِبٌ
 شد مِضَرِبٌ را از مِضَرِبٌ بنا کردند چهارم جای الف از برلے وزن مفْعَالٌ در آوردند مِضَرِبٌ
 شد مِضَرِبٌ ابان مِضَرِبٌ این را از مِضَرِبٌ بنا کردند الف علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت رفعه
 و یا علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت نصب و جر و فون مکسوره عوض از ضمه یا تنوین یا از هر
 دو که در واحد بود در آخرش در آوردند مِضَرِبٌ ابان شد در حالت رفعه و مِضَرِبٌ این شد در
 حالت نصب و جر مِضَرِبٌ را از مِضَرِبٌ بنا کردند حرف اول و ثانی را فتحه داده سوم
 جای الف علامت جمع اقصای در آورده حرفیکه مابعد از الف علامت جمع اقصای شد آنرا
 کسره داده فَصَارَ هَذَا النَّقْشُ بِلا تَلْفِظٍ پس این نقش بلا تلفظ شد پس الف بسبب
 کسره ماقبل منقلب بیگشت تنوین نگویند را حذف کردند از برلے منع صرف مصارِب شد
 مُضَرِبٌ را از مِضَرِبٌ بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را فتحه داده سوم
 جای علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره داده
 فَصَارَ هَذَا النَّقْشُ بِلا تَلْفِظٍ پس الف بسبب کسره ماقبل منقلب بیگشت مُضَرِبٌ شد
الفصل مذکور از مِضَرِبٌ بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده
 بجایش همزه مشدوده علامت انضمام فیضیل در آورده عین کلمه را فتحه داده تنوین نگویند علامت
 اسمیت مقدّم نمودند از برلے منع صرف اَصْرِبٌ شد اَصْرِبٌ ابان اَصْرِبٌ این را از اَصْرِبٌ بنا کردند الف
 علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت رفعه و یا علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت نصب و جر و فون
 مکسوره عوض از ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد مقدّم بود در آخرش در آوردند اَصْرِبٌ ابان شد
 در حالت رفعه و اَصْرِبٌ این شد در حالت نصب و جر اَصْرِبٌ ابان را از اَصْرِبٌ بنا کردند
 و او علامت جمع مذکر سالم بضمّه ماقبل در حالت رفعه و یا علامت جمع مذکر سالم بکسره

ماقبل در حالت نصب و جبر و نون مفتوحه عوض از ضمه یا تنوین یا هر دو که در واحد مقدم بود
 در آخرش در آورند و آخر یون شد در حالت رفعه آخر یین شد در حالت نصب و جبر اصاریب
 را از آخر یب بنا کردند حرف اول ابر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا افت علامت جمع قصی در آورند
 حرفیکه مابعد از الف علامت جمع قصی شد آنرا کسره داده باقی را بر حال خود گذاشته اصاریب شد و آخر یب را از ضریب
 بنا کردند حرف اول از ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جایا علامت نصب تصغیر کرده حرفیکه مابعد جایا علامت تصغیر شد آنرا کسره
 داده اصاریب شد و **المونث منته** ضریبی را از آخر یب بنا کردند همزه را حذف کرده فاکلمه ضمه داده عین کبریا
 ساکن کردند الف مقصوره علامت تانیث در آخرش را آورده ضریبی شد ضریبیکان ضریبیکان را از ضریبی بنا کردند
 الف علامت تشبیه در حالت رفعه و یا علامت تشبیه در حالت نصب و جبر و نون کسره عوض از ضمه یا تنوین یا هر دو
 که در واحد مقدم بودند در آخرش در آورند الف مقصوره را یا مفتوحه بدل کردند ضریبیکان شد در حالت فتحه ضریبیکان
 شد در حالت نصب جبر ضریبیکان را از ضریبی بنا کردند الف و تا علامت جمع مونث سالم مع التثنین مقابل بود
 آخرش در آورده الف مقصوره یا مفتوحه بدل کرده اعراب را بر تاجایی کردند زیر آنچه اجزای اعراب
 در وسط کلمه جایز نیست ضریبیکان شد ضریب را از ضریبی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته
 ثانی را فتح داده الف مقصوره را فتحه کرده تنوین مقدمه را اظهار نمودند ضریب شد ضریبیکان را از ضریبی بنا کردند
 حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جایا علامت نصب تصغیر داده باقی را بر حال خود
 گذاشته ضریبیکان شد **فعل تعجب** ماکه آخریکه را از ضریب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف
 کرده بجایش همزه مفتوحه سبقه یا تعجیب آورده عین کلمه را فتح داده ضمیر منصوب متصل بفتح قبل از آخرش
 در آورند ماکه آخریکه شد آخریکه را از ضریب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده بجایش همزه
 مفتوحه در آورده فاعلین کلمه را بر حال خود گذاشته لام کلمه را ساکن کرده ضمیر مجرب و بیع با جاره در آخرش
 در آورند و آخریکه شد پس دو حرف از یک جنس با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را در
 ثانی ادغام کردند آخریکه شد ضریب را از ضریب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده فاکلمه
 را فتح داده عین کلمه را ضمه داده لام کلمه را بنی بر فتح ساختند ضریب شد

شرح قوانین ابواب صحیح

قانون هر مده زائده که واقع شود در اسم دوم جا بوقت بنا کردن جمع اقصی و تصغیر آنرا
 بواو مفتوحه بدل کنند و جواباً قانون لفظی یونانی یا سریانی است عربی نیست قانون در لغت مسطکتاب را گویند و
 در اصطلاح صرفیان قاعده کلیه منطوقه علی جمیع جبروتات هائده که اسم است و علت سکن حرکت ماقبل
 موافق او باشد مثال الف ضار که و او طومار و یا صیراب و حرف علت ساند و آو الف یا و نام اینها نیز ساند و علت
 یسین مده هاء علت کنت که هر سه حالت را شامل است خواه ساکن خواه متحرک حرکت قبل از جنس او باشد خواه نباشد و
 یسین آنست که حرف علت ساکن حرکت قبل از جنس او باشد یا نباشد و مده آنست که حرف علت ساکن حرکت ماقبل از
 جنس او باشد اگر کسی سوال کند که حرف علت را حرف علت چه گویند جواب علت در لغت بیماری را گویند و در وقت
 بیماری از دمان بیماریا حرف صادر شوند مثال این قول شاعر که گفته است حرف علت نام کردند و آو الف و یا را بد
 هر که در و س رسد لاچار گویند و ای را به یا این مناسبت است که چون بیماریا بوقت بیماری متغیر و تبدل میشوند پنجین حرف
 علت هم متغیر و تبدل میشوند و اگر کسی سوال کند که حرف یسین را حرف یسین چه گویند جواب یک یسین در لغت نرم وضعیف است
 گویند و این هم نرم وضعیف میباشد و در وقت ادرا کردن و اگر کسی سوال کند که مده را مده چه گویند جواب یک مده در لغت کشیدن
 را گویند و این هم از کشیدن فتح الف پیدا شود و از کشیدن کسویه پیدا شود و از کشیدن ضمه و او پیدا شود چون صورت
 صورت کشیدن زائده آنست که در مقابل قاعده و لام کلمه نباشد علامت جمع اقصی نیست که حرف اول هر مده مفتوح
 باشد سوم جا الف علامت جمع اقصی می آورند و بعد علامت جمع اقصی یک حرف نباشد و نباشد یا سه باشد اگر
 دو باشد اول مرسوم باشد دیگر اعتبار نیست چون ضواریب اگر سه باشد اول مرسوم ثانی یا ساکن سوم را اعتبار
 نیست چون مصالیهیب اگر کسی سوال کند که متغایفه مابعد الف علامت جمع اقصی یک حرف نباشد و کواب که
 جمع دانه است این جا مابعد الف علامت جمع اقصی یک حرف آمده است جواب تیمم این یک حرف نیست چرا که
 هر حرف که باشد و اصل دو باشد این هم در اصل دو کواب بود این دو حرف از یک جنس در یک کلمه هم آید و حرکت
 اول را انداختند پس اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند و کواب شد علامت تصغیر چه است

حرف اول مضموم باشد ثانی مفتوح باشد سوم جای علامت تصغیر می آورند و ما بعد علامت تصغیر یک حرف باشد
یاد و باشند یا سه باشند اگر یک باشد آن را اعتبار نیست چون رُجَحِیل اگر دو باشند اول مکسور باشد دیگر را
اعتبار نیست چون ضَوَیْب اگر سه باشند اول مکسور باشد دوم جای آسا کن در آورند و سوم را اعتبار نیست چون
مُضَیْب اگر کسی سوال کند که شما گفته اگر بعد یا تصغیر دو حرف باشد اول مکسور ثانی را اعتبار نیست و اگر سه حرف
باشد اول مکسور ثانی یا ساکن ثالث را اعتبار نیست این حکم شما مقفوض شده است در ضَوَیْب که تصغیر ضَوَیْب است
بعد یا تصغیر دو حرف است اول مکسور نیست و در سَکِیْرَان که تصغیر سَکِیْرَان و در اَحْمِیَال که تصغیر اَحْمِیَال است و
بعد یا تصغیر سه حرف است اول مکسور ثانی یا ساکن نیست جواب که این قاعده اکثریه است نه کلیه اگر در بعض
جای این طور آمده است هم نقصان نیست **مطلب** قانون چیست مده هم باشد زاید هم باشد در هم باشد دوم
جای هم باشد بوقت پنا کردن جمع اقصی و تصغیر آنرا بگو مفتوحه بدل کردن واجب است مده سه اند و آو آلف یا مثالی
الف صَارِیْه را جمع اقصی پنا کنی حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی که الف مده بود آنرا بگو مفتوحه بدل کردند
جا الف علامت جمع اقصی در آورده تا واحد و نویسن ممکن را حذف کردند ضَوَیْب شد ضَوَیْب را تصغیر پنا کنی حرف
اول را ضمه داد و ثانی که الف مده بود آنرا بگو مفتوحه بدل کردند سوم جای علامت تصغیر در آورده باقی را بر حال خود گذاشت
ضَوَیْب شد ضَوَیْب را جمع اقصی پنا کنی حرف اول را فتح داده ثانی که یا مده بود آنرا بگو مفتوحه بدل کردند
سوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده بعد از آمدن کسره داده بعد الف آمد قبل او مکسور آنرا بیا بدل کردند نویسن
ممکن را حذف کردند ضَوَیْب شد ضَوَیْب را تصغیر پنا کنی حرف اول را ضمه داده ثانی که یا مده بود آنرا بگو مفتوحه بدل
کردند سوم جای علامت تصغیر در آورده بعد از آمدن کسره داده بعد الف آمد قبلش مکسور آنرا بیا بدل کرده باقی را بر
حال خود گذاشته ضَوَیْب شد ضَوَیْب را و آو طوما را و آو طوما را جمع اقصی پنا کنی حرف اول ثانی را فتح داده سوم جا الف
علامت جمع اقصی در آورده بعیم آمد آنرا کسره داده بعد الف آمد قبلش مکسور آنرا بیا بدل کرده نویسن ممکن را حذف
کردند و امیز شد طوما را تصغیر پنا کنی حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جای علامت تصغیر
در آورده بعیم آمد آنرا کسره داده بعد الف آمد قبلش مکسور آنرا بیا بدل کرده باقی را بر حال خود گذاشت
طَوِیْم شد اگر کسی سوال کند که مده هم باشد زاید هم باشد در هم باشد دوم جای هم باشد بوقت پنا کردن

جمع قطعی و قصیر از باب اول مخصوص بدل کردن واجب است پس قول شما تسلیم کرده شود و لا الف و یا که بواو متفق بود
تبدیل میشوند لیکن بواو از باب اول بدل کردن چه معنی است جواب میگویم که از تبدیل هر دو عام است یک باعتبار اوقات
است دیگر باعتبار صفت است الف و یا باعتبار اوقات بدل میشوند و و او باعتبار صفت بدل میشود یا مرد از
مده الف و یا است نه و او یا مرد و گل است زیرا آنچه کثرت را حکم کل است مده گفت احراز از مده غیر مده چوں گو گنگ
حیوة زید گفت احراز از اصلی چوں باب بیرون گشتیم گفت احراز از مده اصل چوں ضارب ضارب
دوم جا گفت احراز از سوم چهارم جا مثال سوم جا قنول جبرئیل ضارب مثال چهارم جا قنول
منطبق مضراب **قانون** بهر فون تنوین وقت دخول الف لام و اضافت و فون تشبیه جمع
بوقت اضافت ساقط میشود و جوابی تعریف فون تنوین التَّنْوِينُ نُونٌ سَاكِنَةٌ تَتَّبِعُ الْحَرْفَ
اخر الکلیمه و لا لتا کرین **مطلب** قانون چیست بهر فون تنوین که واقع شود در آخر کلمه قبل و الف لام آید یا
اضافه کرده شود آن فون تنوین را ساقط کردن واجب است مثال الف لام چوں اَلْحَمْدُ الضَّارِبُ الْمَضْرُوبُ
در اصل حَمْدٌ ضَارِبٌ مَضْرُوبٌ بودند چوں در اول اینها الف لام آمد فون تنوین ساقط شد اَلْحَمْدُ الضَّارِبُ
الْمَضْرُوبُ شدند مثال اضافت ضارب زید عَلَامَةُ زَيْدٍ در اصل ضارب عَلَامَةُ بودند چوں اضافت
کرده شد فون تنوین ساقط شد ضارب زید عَلَامَةُ زَيْدٍ شدند فون تشبیه جمع که واقع شود در آخر کلمه آن را
بوقت اضافت هم ساقط کردن واجب است چوں ضارب زید ضارب زید در اصل ضارب زید ضارب زید
بود عدل وقت که اضافت کرده شد ضارب دیگر کلمه آنوقت فون تشبیه جمع را ساقط کردن واجب است ضارب زید
ضارب زید خواندن واجب است اگر کسی سوال کند که چه وجه است در وقت دخول الف لام و اضافت در هر دو
حالت فون تنوین ساقط میشود و فون تشبیه جمع بوقت اضافت ساقط نشود در وقت دخول الف لام جواب فون
تشبیه جمع را دو حالت است یک عوض از تنوین میباشد و دیگر آنکه عوض از حرکت میباشد بوقت دخول الف لام
اعتبار میکنیم که عوض از حرکت است دخول الف لام ساقط نشود بوقت اضافت اعتبار کنیم که عوض
تنوین است تنوین بوقت اضافت حذف نشود اگر کسی سوال کند که فون تشبیه جمع بوقت اضافت چیرا ساقط نشود
جواب که در میان مضاف و مضاف الیه شدت انفصال است فون تنوین و فون تشبیه جمع از برای انفصال است

عکس هم است **قانون** هر نون تنوین و ساکن که واقع میشوند در آخر کلمه از او قاعده می کنند
 در حروف یَمْکُونُ و جوبا منحرک را جوازاً بشرط آنکه او قاعده مانع نباشد و او قاعده باعث التباس
 نشود و در حروف یَمْکُونُ با غلبه و در حروف کَسْر بلا غلبه **مطلب** قانون چیست در آخر
 هر کلمه نون ساکن یا نون تنوین باشد و بعد ایشان حروف یَمْکُونُ آید نون را از جنس حروف مابعد
 کرده و جنس را در جنس او قاعده کردن واجبست قید آخر کلمه بنون ساکن متصل میشود زیرا آنچه نون تنوین را نگه دارد
 آخر کلمه میباشد مثال نون ساکن که مابعد آن یا باشد چون مَنْ یَنْشَأُ در اصل مَنْ یَنْشَأُ بود این نون ساکن
 واقع شد در آخر کلمه بعد این یا آمده است آن نون ساکن را یا کرده یا را در یا او قاعده کردند مَنْ یَنْشَأُ شد
 مثال باقی علی هَذَا الْقِیَاسِ مِنْ تَحْجِیمٍ مِنْ مَقَامٍ مِنْ لَدُنْكَ مِنْ وَلاَئِهِ مِنْ یَسْتَلِیْ مِنْ
 تنوین که بعد او یا آمد عَدَّ یَزِجْ واصل عَدَّ یَزِجْ بود این نون تنوین واقع شده است بعد یالی
 نون تنوین را یا کرده یا را در یا او قاعده کردن واجبست عَدَّ یَزِجْ خواندن واجبست مثال باقی علی
 هَذَا الْقِیَاسِ عَفْوُ الرِّجَالِ مَقَامٌ مَحْمُودٌ هَدَى اللَّهُ تَقِیْنَ رَعْدٌ وَبَرْقٌ قَرِیْبٌ تَحِیْبٌ
 یا منحرک را جوازاً اگر مابعد نون منحرک حروف یَمْکُونُ آید نون را از جنس مابعد کرده و جنس را در جنس
 او قاعده کردن جائز است مثال اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در
 اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در اَنَا یَسِیْمٌ اَنَا یَسِیْمٌ و در
 منحرک شود این هم او قاعده میشود چون وَلَیْسَ هُوَ اللَّهُ رَبِّیْ در اصل وَلَیْسَ هُوَ اللَّهُ رَبِّیْ بود حرکت هم
 را فاعل کرده و قبل را و اندر همزه را حذف کردند وَلَیْسَ هُوَ اللَّهُ رَبِّیْ شد حرکت تول لا انا غنیه اول را در
 ثانی او قاعده کردند وَلَیْسَ هُوَ اللَّهُ رَبِّیْ شد مثال نون تنوین که منحرک نشود چون عَادَ الْاَوَّلَى در اصل عَادَ الْاَوَّلَى بوده است
 حرکت همزه اول را حذف کرده بعد از آن تنوین شد میان نون تنوین و لام نون تنوین را حرکت کسره داده
 عَادَ الْاَوَّلَى شد بعد از نون منحرک لام آمد نون را لام کرده لام را در لام او قاعده کردند عَادَ الْاَوَّلَى شد ما
 گفتند که نون ساکن واقع شود در آخر کلمه استرازش را در وسط کلمه چون قِیَاسٌ بُنِیَانٌ مُنِیَّةٌ غَنِیَّةٌ اگر چه بعد
 نون ساکن حروف یَمْکُونُ آمده است لیکن در اینجا قانون جاری نمیشود چرا که گفته که در آخر کلمه باشد و اینجا در وسط

کلمه است و گریه که سوال کند هجتم شش و ایتمی که در اصل هجتم شش و ایتمی بودند بنحی که قانون جاری کرد
است جواب این باشد است در حروف یح و یح بمعنی و در حروف کس بلا غنة غنیت چه است صورت است
که بیرون آید از غنیمت چون من یثنا من یثی غل یثع فثیث یثجب در حروف کس بلا غنیت یثی
من ربه من کذ ذک غفور الرحیم کذ لثمتین **قانون** هر فون ساکن و تنوین که واقع
میشوند قبل با مطلق آنرا بهم بدل میکنند و چون با قبل حروف حلق اظهار می خوانند و ما بعد ایشان
الف نیامد و اگر ما بعد ایشان باقی حروف آنرا اخفا کنند **مطلب** قانون چیست یعنی ما بعد
هر فون ساکن و تنوین که با مطلق واقع شود فون ساکن و تنوین را با بهم بدل کردن واجب است قید با مطلق یا
فون ساکن متصل شود از برای آنکه فون تنوین هر وقت در آخر کلمه باشد معنی مطلق چیست یعنی با در یک کلمه بعد فون
تنوین و فون ساکن باشد یا در دو کلمه مثال فون ساکن که همراه با در یک کلمه آمده باشد چون یثی غل یثی
که در اصل یثی غل یثی بود و چون که بعد فون ساکن با آمده فون را با بهم بدل کردند یثی غل یثی
شدند مثال فون که در یک کلمه باشد یا در دو کلمه باشد چون یثی غل یثی بعد فون ساکن با واقع شد با بهم بدل کردند یثی
ساکن با واقع شد با بهم بدل کردند یثی غل یثی بعد فون ساکن که ما بعد با واقع شود چون یثی غل یثی
یثی در اصل یثی غل یثی بود و چون با بعد فون تنوین واقع شد فون را بهم بدل کردند یثی غل یثی
شد اگر بعد الف آورده کنی نخواهد آمد چرا این ساکن است آن هم ساکن است و ساکن خواندن جائز نیست
اگر بعد حروف حلقی که ظاهر کرده شود و چون با مثال ظاهر یثی غل یثی حروف حلقی شش اند چنانچه شاعر گفته
سه حرف حلقی شش بود اے نور عین + همزه با و حاء و عین فین - این بیت بغیر لحاظ مخارج است و این
موافق مخارج است سه حرف حلقی شش بود اے دبر اده همزه با و عین حاء و عین خامور باقی حروف اخفا کنند
مثال من کان من قبلکم محروف اخفا پانزده اند چنانچه شاعر گفته است سه تا و ثا و جیم دال و ذال و زار و
سین یثین + صاد و ضاد و طاء و قاف و کاف بین + **قانون** هر فون تاکید ثقیله داخل نشود در
آخر مضارع که خالی از طلب باشد و در مضارع منفی با ما و لا ثقیله و بعد کم و ادوات شرط و
جواب شرط و جود اسوای اصاقل و در کل ما سو او و با یا کثیر **مطلب** قانون چیست هر

[illegible]

[illegible]

جمع قطعی نشد اگر کسره داده بعد الف آمدش حرکت مخالف است اگر بحرف علت بدل کرده تثنیئین ممکن باشد حذف
کرده ضار یثبند شده گفته در ال کلمه تصغیر در ضمیم نباشد احتراز شد که باشند چون دُحْنِجْ تصغیر دَحْنِجْ ج است
قانون بهر الف مقصوره که واقع شود در اسم سوم جا بدل از او باشد یا اصلی که اماله نکرده شود بوقت
بناکرون تشدید و جمع مؤنث سالم آنرا بود و مفتوحه بدل کردن واجب است غیر آنها را باید با بدل کنند
و بواسطه آمده اصلی را ثابت گذارند و ثانیث را بواسطه بدل کنند و جوابا در غیر آنها هر دو وجه خواندن
جاگزاست اثبات اولی است الف مقصوره کدام است الف لازم باشد در اسم سوادوم جا چون عَصَى
رحی الف لازمه گفتن احتراز شد از الف زید که در اسم دوم جا گفتن احتراز شد از الف ماولکه در اینجا در حروف است
ودوم جا است مدوده کدام است همزه باشد و آخر کلمه بعد الف زائده چون كَسَا عَصًا صَاء کسه سوال کند
مقصوره را مقصوره چرا گوئی جواب دهم مقصوره صیغه اسم مفعول است مشتق از قصر است قصور لغت بند کردن
را گویند این را بوقت خواندن صوت بهم نکشیده شود و حرکت بهم نکشیده شود کسه سوال کنند مدوده مدوده
چرا گوئی جواب دهم مدوده صیغه اسم مفعول است مشتق از مد است مدور لغت کشیدن را گویند این هم بوقت
خواندن صوت کشیده شود و حرکت بهم نکشیده شود کسه سوال کنند این الف است این را همزه چرا گوئی
جواب دهم که اطلاق الف بر همزه بسیار جایگزی باشد چون الف لام تعریف الف وصلی والف قطعى اماله در
لغت مطلق میلان را گویند و در اصطلاح بوی دادن فتح بسو کسی اماله در لغت سیل کردن چیزه را از یک
جست بسو جهت دیگر در اصطلاح بودادن فتح بسوی کسه و بوی دادن الف بسو پایاس طور خوانده شود و در
در میان فتح و کسه خوانده نشود حرف در میان الف و یا چنانکه در کتاب گندیك و در حساد حبیب
اماله در اسم تثنی و در حروف سوا شش جا کرده بشود چون قَتَلْتِ وَآخِي وَذَاؤَبْلَى وَيَا أَوَّلَاكِ وَأَمَّا كَانَتْ فَهُوَ
مطلب قانون چیست الف مقصوره باشد سوم جا باشد و بدل از او باشد اگر بوقت بناکرون تشدید و جمع
مؤنث سالم بواسطه بدل کردن واجب است چون عصي که در اصل عَصَوْ بود و او را بالف بدل کنی عصی شد و
این الف مقصوره است هم سوم جا است هم بدل اند او است آنرا بوقت بناکرون تشدید و جمع مؤنث سالم بواسطه
مفتوحه بدل کند عَصَوْنَ عَصَوَيْنَ عَصَوَاتٍ شوند یا اصلی که اماله نکرده شود یعنی بدل از چیزی نباشد سوم

چا باشد از ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بود که مفتوحه بدل کردن واجبست چوین الی در حالت
 علیت این الف مقصوره است سوم چا است و درین اماله شود ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بود و
 مفتوحه بدل گردد الوان الی کوین الی و انوات شود سوال کنند که در الی قید علیت چه میکند جواب که اول الی حرف
 بود و حرف تشدید جمع نشود و قید این را علم کنیم چنانچه قرار دادند و با نوقت اسم شود تشدید جمع این نیز آری یعنی غیر نیست
 که اول گفته شد الف مقصوره سوم چا باشد احتراز از آنکه سوم چا باشد خواه چهارم چا باشد خواه پنجم چا باشد
 خواه ششم چا باشد خواه از برای تانیث یا الحاق باشد خواه بدل از او باشد خواه بدل زیا باشد این الف مقصوره
 بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم یا مفتوحه بدل کردن واجبست چوین ضربی و حنبلی و از طلی و
مُصْطَفَی و مُسْتَنْدَعی و دُرِّ حَنْبَلی و ضَرْبِی از برای تانیث است و در از طلی را هم گاهی یاد کرده اند از برای
الحاق بختیخت این چهارم چا است و در مُصْطَفَی و مُسْتَنْدَعی عا پنجم چا ششم چا است اینها را بوقت بنا کردن
تشدید جمع مؤنث سالم یا مفتوحه بدل کرد و ضَرْبِیَّانِ ضَرْبِیَّاتِ حَنْبَلِیَّانِ حَنْبَلِیَّاتِ اَوْطِیَّانِ اَوْطِیَّاتِ
مُصْطَفِیَّانِ مُصْطَفِیَّاتِ مُسْتَنْدَعِیَّانِ مُسْتَنْدَعِیَّاتِ شدند سوال که مُصْطَفَی و مُسْتَنْدَعِی
 صیغه ذکر اند و جمع ذکر الف و تاء آید شامچو آورید جواب و قید ذکر علم شود از برای مؤنث در ابوقت جمع لو قیاسا
 بآلت و تاسیما که و غیر این نیست که بدل از او نباشد بلکه بدل از یابند چوین زحی که در اصل رَحْمی بود از آن
 بدل کنی رَحْمی شد این الف مقصوره است سوم چا است بدل از او نیست بلکه از یابست این را بوقت بنا
 کردن تشدید جمع مؤنث سالم یا مفتوحه بدل کنند حَیَّانِ و حَیَّاتِ شدند الف مقصوره اصلی که اماله کرده شود و اصل را هم
 بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم یا بدل کنند و چوین با مثال آن هَتَّی و هَتَّی و در حالت علیت در مثال اماله که نشود
 و اینها را بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم یا مفتوحه بدل کنند حَیَّانِ و حَیَّاتِ و حَیَّاتِ و حَیَّاتِ شدند و
 اصلی را ثابت میگذاهند و اصلی که باشد که بدل از چیز نباشد از آنهم نباشد از ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم
 ثابت داشتن واجبست مثال آن هَتَّی و این الف مقصوره اصلی است این را بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم
 ثابت دارند و هَتَّی و هَتَّی شدند و تانیث را بود که مفتوحه بدل میکنند و چوین با مثال آن هَتَّی و هَتَّی و این حرف
 از برای تانیث است این را بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بود که مفتوحه بدل کرد و هَتَّی و هَتَّی و این حرف

قبل الف مقاعیل حروف علت نباشد چوں شکر لفظ جمع شکر نه تجزیه کنی جمع مجزوءه و رسایل جمع رساله
 شکره را جمع قطع بیاکنی حواله بر حال خود گذارشی ثانی را فتح داده سوم با الف علامت جمع اقصی در آورده بعده بیا کند
 آل را کسره داده و تا واحد و تثنی کن را حذف کردند شکر یک شد پس حروف علت ناکمه واقع شد بعد الف مقاعیل
 قبل الف مقاعیل حروف علت نیست پس را همزه بدل کردند شکر لفظ شد مجزوءه را جمع اقصی بیاکنی حروف اول را
 بر حال خود گذارشی ثانی را فتح داده سوم با الف علامت جمع اقصی در آورده بعده و آو آمد از کسره داده و تا واحد و تثنی
 کن را حذف کردند عجا و ز شد پس حروف علت ناکمه واقع شد بعد الف مقاعیل قبل الف مقاعیل حروف علت
 نیست پس را همزه بدل کنی عجا و ز شد رسایل جمع رسال جمع اقصی بیاکنی حروف علت ناکمه واقع
 شود بعد الف مقاعیل قبل الف مقاعیل هم حروف علت نباشد چوں طو ایل جمع طو یکله حواله بر جمع حواله
 و طو ایل جمع طو و قله طو یکله را جمع اقصی بیاکنی حروف اول را بر حال خود گذارشی ثانی را فتح داده
 سوم با الف علامت جمع اقصی در آورده بعده و آو آمد از کسره داده و تا واحد و تثنی کن را حذف کرد و طو اول
 شد پس حروف علت ناکمه واقع شد بعد الف مقاعیل قبل الف مقاعیل حروف علت هم است آنرا همزه
 بدل کنی طو ایل شد بانی افتد علی هذا القیاس مثال حروف علت اولی که واقع شود بعد الف مقاعیل
 قبل الف مقاعیل حروف علت هم باشد مثال قوا ایل جمع قاوله و یلوا یل جمع یایعه در اهل قوا و یل
 یوا یل بود پس حروف علت اولی واقع شد بعد الف مقاعیل قبل الف مقاعیل هم حروف علت است پس
 همزه بدل کنی قوا ایل بود جمع شدند مثال حروف علت یک واقع شود بعد الف مقاعیل قبل الف مقاعیل حروف
 علت نباشد مثال حروف علت را همزه بدل نکنیم چرا که گفتاری را منظر نیست که قبل الف مقاعیل حروف علت نباشد پس
 فاعل جاری نه که هم چوں مقاول و مبایع کسی سوال کند جن و اول جمع جن و است پس حروف
 علت واقع شد بعد الف مقاعیل پس را همزه بدل کنی جواب دهم که ما گفته اند باشد پس حکم علی
 دارد که طعن به جمعاً فرم است سوال طو ایل جمع طو و یس است پس حروف علت واقع شد بعد الف مقاعیل
 را چا همزه بدل کنی جواب گفته که بعد الف مقاعیل باشد پس بعد مقاعیل است سوال عجا و ز شد پس
 عجل است پس حروف علت واقع شد بعد الف مقاعیل و اینجا چرا که فاعل جاری کردی جواب پس یا انشاعی

است و اصل عیار آن بود که سواد را اشبل نمودند عیار مثل شد سوال مصائب جمع مضمینه است و معنی
 جمع مضمینه است در اینجا قانون جاری کردی جواب این شایسته است **قانون** همزه زائده که افتد
 شود در اول کلمه خالی نباشد و صلی باشد یا قطع حکم صلی آنست که ساقط نشود در وجه کلام
 و جو یا قرع و نه کتابت بوقت متحرک شدن مابعد کثیر از قرع و نه کتابت حکم قطعی نیست
 که در وجه کلام ساقط نشود و نیز در متحرک شدن مابعد خود هم ساقط نشود و همزه قطعی در خانه خود
 تقسیم است همزه باب افعال چون اکثر و همزه واحد حکم چون اضرب و همزه انتم فیصل
 اضرب و همزه جمع چون انکم همزه اعلام چون انهم و همزه بنا چون انهم
 را گشت را گوشت همزه فعل تعجب چون ما اخرجک و همزه استفهام چون عاقل زکوة و همزه ندا
 چون اعبد الله همزه قطع **مطلب** قانون چیست همزه زائده که افتد شود در اول کلمه خالی نباشد
 و صلی باشد یا قطع حکم صلی آنست که ساقط نشود در وجه کلام و جو یا قرع و نه کتابت مثال اضرب اگر و آور
 آورده باشد و اضرب خوانده شود اگر فاعله باشد تا فاعله خوانده شود و وقت متحرک شدن مابعد کثیر از قرع
 و کتابت مثال ان گشت در اصل ان گشت بود حرکت اولی را نقل کرده قبل را دادند همزه را حذف کردند از باب
 استغناء اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی او قاعده کردند گشت شد این همزه صلی است مابعد ان متحرک شد ان گشت
 را ساقط کنند بعضی این را ساقط نکنند ان گشت بخوانند مگر ساقط کنند و نه کتابت کنند ان کس که همزه را حذف کند
 ان کس دلیل بر حذف همزه صلی مابعد متحرک شد ان گشت استغناء ان کس که همزه را حذف نکنند دلیل بر حذف همزه صلی
 ساکن است حکم همزه قطعی نیست که ساقط نشود در وجه کلام چون اکثر و قبل او اگر و اواید و اکثر مضافا آنکه بر شود
 مگر مابعد همزه قطعی متحرک شود نیز حذف نشود چون اقام در اصل اقوم بود حرکت و آور نقل کرده قبل را دادند و آور را باقی
 کردند اما همزه صلی است مابعد او متحرک شد حذف نشود در وجه حکم اختلاف است نزد بعضی و کوفی
 بعضی گویند اصله سیم بود و اول خلافت القیاس حذف کردند در اول همزه و صل در آورند انهم شد بر وزن فاع
 کوفی گویند که اصله و شیم بود و اول حذف کرده عوض همزه در اولش را دادند انهم شد بر وزن فاعل سوال بعضی
 شده که شافعی بودید که همزه اسم صلی است حکم صلی آنست که حذف شود و نه کتابت شما کتابت چه حذف کردید

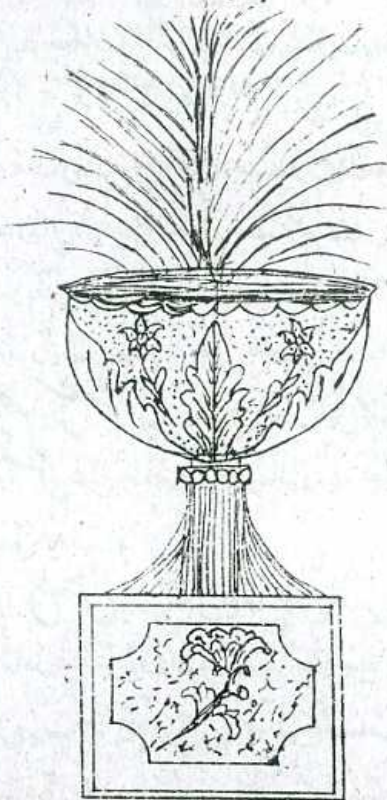
بر کوفیاں سوال شود که شما گفته بودید که همه اسم قطعی است حکم قطعی اینست که در هیچ کلام ساقط نشود و قاعده و
کتابچه چو ساقط گردید جواب از جانب هر دو طرف که در اینجا کثرت استعمال است سوال که در خواندن کثرت استعمال
بود و در کتابچه دیل چو حذف گردید جواب که در نوشتن هم کثرت استعمال است که در خط و کتابها نوشته باشد
سوال هر جا که حرف حذف شود که این است که کس چیز نال باشد چو در اضریض و او حذف شده است اینجا
ضمه دال است و در اضریض کسره دال است در اینجا چه چیز نال است جواب طوالت با سوال اللهم الله محمد بن هلال
مؤنه هلا در اینجا حذف کردند جواب این هم کثیر التوسیع کالی است که مردمان بر چهار سوار شوند پس را خوانند
سوال که در آیه من سلیمان و آتاه الله التوسیع و التوسیع در اینجا چه حذف کردند جواب این را حمل کنیم بر التوسیع
دیگر تعریف حمل این است التوسیع فی کل لفظ یلحق آخر فی حلقه من الکلمات بعد وجد کون المناسبت
بینهم و در میان مناسبت چه است این هم کامل است آن هم کامل است و در آیه سیدنا اسم این وجه حذف
نکردند که این کامل نیست سوال و قلی را قلی چرا گویند جواب قلی در لغت اتصال را گویند این هم در هیچ کلام ساقط
نشد و قلی را بعد از متصل کنند یا این جواب است قلی در لغت رسیدن را گویند این هم سبب است از برای
رسیدن متکلم اضریض را از الضریض بنا کنی تا حرف مضارعت را حذف کرده بالتحسین ساکن ماند متکلم بر مطلب خود
ندرسد هر چه قلی در اولش در آوردند اضریض شد سوال قطعی را قطعی چرا گوئی جواب قطعی در لغت قطع و انفصال
گویند این هم در هیچ کلام ساقط نشود و در قلی را بعد از انفصال کنند قطعی در خانه خود بر تو قسم است گذشته اینجا حرکت
قانون هر باب که ضعیفی آن چهار حرفی باشد در مضارع معلوم آن حروف آتین را حرکت ضمه
و همد **مطلب** قانون چیست هر باب که ضعیفی آن چهار حرفی باشد در مضارع معلوم آن حروف آتین را حرکت
ضمه دهند و جو با مثال چو اگر حرکت یک مرتبه مضارب و مضارب یک خرج یک خرج این باید که است
ضعیف اینها چهار حرفی است در مضارع معلوم این ابواب حروف آتین را حرکت ضمه دادند و واجب است یک مرتبه
یک مرتبه مضارب یک خرج خواندن واجب است سوال این را حرکت فتح چرا ندهی جواب اگر فتح هم مضارع
معلوم باب افعال تا التباس آید با مضارع معلوم ثلاثی مجرد بضرب سوال که در این یک باب التباس آید و گویا بسیار
حرکت ضمه میدهد جواب که آنرا حمل کنیم بر این قول را تعریف گذشته است در میان این مناسبت چه است که ضعیفی

تَصَوُّفٌ تَصَوُّفٌ تَدَحُّجٌ حُرُوجٌ خَوْنٌ جَانِزٌ است در ساقط کردن اختلاف است بعضی صرفیال ثانی را حذف کنند
که اولی علامت است وَاَلْعَلَّامَةُ لَا تُحْجَنُ وُ و بعضی صرفیال اولی را حذف کنند که ثانی علامت باب است الی
مقصود از است کسی سوال کنند که این را چه حذف کنند جواب جمع شدن دو حرف از یک جنس در یک کلمه منفع است خاص
الخاص در اول کلمه بسیار ثقیل است خاص الخاص و تا در اول کلمه بسیار ثقیل بدین وجه این را حذف کنیم سوال این
و چه در مضارع مجهول یافته شد آنجا چه حذف نکنید جواب اگر حذف کنیم در مضارع مجهول باب تَفَعَّلُ تا ثانی را
تا التباس آید به مضارع مجهول باب تَفَعَّلُ اگر حذف کنیم در مضارع مجهول باب تَفَاعَلَ تا ثانی را تا التباس آید به
مضارع مجهول باب مَفَاعَلَهُ اگر حذف کنیم تا ثانی را در مضارع مجهول باب تَفَعَّلُ تا التباس آید به مضارع مجهول باب
فَعَّلَهُ اگر اولی را حذف کنیم تا التباس آید به مضارع معلوم محذوف التباس باب قَانُونٌ هر دو آویا غیر
بدل از همزه که واقع شود در مقابل فاعله باب اِفْتَعَلَ یا تَفَاعَلَ یا تَفَعَّلُ آن و آویا را تا کنند
بعده تا را در تا و دغام کنند و جواب اکثر لغت اهل تجار در باب اِفْتَعَلَ و بعضی در باب تَفَعَّلُ یا تَفَاعَلَ
و لیکن اِتَّخَذَ یَتَّخِذُ نشا از است **مطلب** قانون چیست هر دو آویا غیر بدل از همزه که واقع شود
در مقابل فاعله باب اِفْتَعَلَ یا تَفَعَّلُ یا تَفَاعَلَ آن و آویا را تا کردن و دغام کردن هر دو واجب است و اکثر لغت
اهل تجار در باب اِفْتَعَلَ آن و آویا را تا کنند و بعضی موافق حرکت قبل میخوانند اکثر لغت اهل تجار در باب تَفَعَّلُ و تَفَاعَلَ
بر حال میخوانند بعضی آن و آویا را تا کنند بعد تا در تا و دغام کنند مثال و اگر واقع شود در مقابل فاعله باب اِفْتَعَلَ
و مجز و از برزید بدون چه طریقه است قبل فاعله یا بیاید بعد تا آورید و عن لایر باب اِفْتَعَلَ بری و اِفْتَعَلَ شد
این و آویا واقع شده است در مقابل فاعله باب اِفْتَعَلَ بدل از همزه نیست این را تا کرده تا در تا و دغام کردن تا اِفْتَعَلَ
شد و بعضی موافق حرکت قبل میخوانند اِفْتَعَلَ اِیْتَحَادُ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ
در مقابل فاعله بدل از همزه نباشد مجهول اِتَّخَذَ این را واقع نشده است در مقابل فاعله باب اِفْتَعَلَ بدل از
همزه نیست آن را تا کرده تا را در تا و دغام کردند اِتَّخَذَ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ اَلْهَوِ مَوْجَعٌ
در مقابل فاعله باب تَفَاعَلَ و بدل از همزه نیست و مجز و از برزید بدون طریقه چه است اهل بر فاعله یا بیاید بعد اِفْتَعَلَ
آورید مثال و اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ اَوْتَعَلَ یَوْتَعِلُ

[illegible]

[illegible]

جنس مابعد کردن جنس را در جنس ارقام کردن هر دو واجب اند **قُلْ رَبِّ اعْفُفْ وَكُلْ رَفَعَهُ**
 اللّٰهُ تعالی خواندن واجب است لیکن اختلاف است در کُلْ بدان نزد قاریان و صرفیای صربی
 ارقام کنند و جو با کُلْ رَانَ میخوانند قاری گویند که در اینجا سکنه است سکنه چه است در میان ارقام
 و اظهار خوانده شود این از محض مروی است بَلْ رَانَ میخواند این حروف را حروف شمسی
 گویند سوال این را شمسی چه گویند جواب با وقت که شمس بیرون آید ستارگان را پوشیده کند این
 هم بعد لام آل آیند و لام آل را پوشیده کنند دیگر حروف را حروف قمری گویند سوال این را قمری چرا
 گویند جواب با وقت که قمر بیرون آید ستارگان را پوشیده نکند این هم بعد لام آل آیند و لام آل را
 پوشیده نکند

تشریح ابواب ثلاثی مجرد صحیح

باب دوم

ازال شش باب صرف صغیر ثلاثی مجرد صحیح از باب فعل یفعل حول النحر
والنحر یاری کردن نصی یصیر نصیرا فهو کاصیر ونصیر یصیر نصیرا فذلک منصوب لم یصیر
لم یصیر یصیرا یصیر کن یصیر الامر منه انصیر والنهی عنه لا تنصیر لا تنصیرا لا تنصیر
لا یصیر والظرف منه منصیر منصیران ماصیر مینصیر والا له منه منصیر منصیران ماصیر
مینصیر ومنصیرة مینصیران مینصیرة مینصیرة مینصیران مینصیرة مینصیرة
وفا فعل التفضیل المذکر منه انصیر انصیران انصیرون انا صیر انصیر والمؤنث منه
انصیری انصیرین انصیریات نصیر نصیری وفعل التعجب منه ما انصیرا وانصیریه ونصیر
باب سوم ازال شش باب صرف صغیر ثلاثی مجرد صحیح از باب فعل یفعل
حول العلم والعلامته والنسب علمه لعلمه علما فی موعاله وعلمه لعلمه علما فذلک معلوم
لم یعلم لم یعلم لا یعلم لا یعلم

باب چهارم ازال شش باب فعل یفعل حول المانع بازداشتن منع منع منعا
فهو مانع ومنع یمنع منعاً فذلک ممنوع لم یمنع لم یمنع لا یمنع لا یمنع

باب پنجم ازال شش باب فعل یفعل حول الحسب والحساب والحسبان شمردن پند
حسب یحسب حساباً فهو حاسب وحسب یحسب حساباً فذلک محسوب

باب ششم از اشش باب فَعَلَ يَفْعُلُ يُولُ الشَّرُّ وَالشَّرَافَةُ بزرگ شدن

شُرُفُ يَشْرُفُ شَرًّا فَأَهْلُو شَرِّهِ وَشَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا فَذَلِكَ مَشْرُوفُ الْحِجْرِ
صَرْفٌ كَبِيرٌ صِفَتٌ مُشَبَّهَةٌ شَرِّهِ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا
شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا
شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا شَرُّ يَشْرُفُ شَرًّا

باب بازدم از اِستِفْعَالِ چوں اَلَا سِتْعِرْجُ طَلَبِ خُرُوجِ كِرْدَنِ اِسْتَعْرِجْ
 یَسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِجَافَهُ مَسْتَعْرِجْ وَاسْتَعْرِجْ یَسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِجَافَهُ اَلْكَ مُسْتَعْرِجْ
 لَمْ یَسْتَعْرِجْ لَمْ یَسْتَعْرِجْ لَا یَسْتَعْرِجْ لَا یَسْتَعْرِجْ كَلَّ یَسْتَعْرِجْ كَلَّ یَسْتَعْرِجْ كَلَّ یَسْتَعْرِجْ كَلَّ یَسْتَعْرِجْ
 اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ اِسْتَعْرِجْ

باب دوازدهم از اِفْعَالِ چوں اَلْجَلُوْا وَتَشَافَتْنَ اِجْلُوْا یَجْلُوْا اِجْلُوْا
 فَهُوَ یَجْلُوْا اِجْلُوْا یَجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا
 لَنْ یَجْلُوْا لَنْ یَجْلُوْا لَمْ یَجْلُوْا لَمْ یَجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا اِجْلُوْا

بدانکه ربائی مجرور ایک باب است از باب فَعْلَلَهُ چوں
 اَلْكَ حَرْجَةٌ وَاللَّیْ خُرَاجُ سَنَکْ فَلَطَانِیْدَن دَحْرَجَ یُدْ حَرْجَ دَحْرَجَ فَهُوَ
 مَدْ حَرْجٌ وَدَحْرَجَ یُدْ حَرْجَ دَحْرَجَ فَذَ اَلْكَ مَدْ حَرْجٌ لَمْ یُدْ حَرْجَ لَمْ یُدْ حَرْجَ
 لَا یُدْ حَرْجَ لَا یُدْ حَرْجَ لَنْ یُدْ حَرْجَ لَنْ یُدْ حَرْجَ اَلْكَ مَدْ حَرْجَ دَحْرَجَ لَشَدْ حَرْجَ
 یُدْ حَرْجَ یُدْ حَرْجَ وَالتَّهْمُ عِنْدَهُ کَلَنْ حَرْجٌ کَلَنْ حَرْجٌ لَا یُدْ حَرْجَ کَلَنْ حَرْجٌ اِجْ
بدانکه ربائی مزیدیه راسه باب است بحسب استقرار

باب اول از فَعْلَلِ چوں اَلَشَدْ حَرْجٌ سَنَکْ فَلَطَانِیْدَن تَدْ حَرْجٌ یَشَدْ حَرْجٌ
 تَدْ حَرْجٌ فَهُوَ مُتَدْ حَرْجٌ وَتَدْ حَرْجٌ یَتَدْ حَرْجٌ تَدْ حَرْجٌ اَلْكَ مُتَدْ حَرْجٌ اِجْ
باب دوم از اِفْعِلَالِ چوں اَلْاِخْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ
 یُفْرَجُ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ
 لَمْ یُفْرَجْ لَمْ یُفْرَجْ لَا یُفْرَجْ لَا یُفْرَجْ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ اُفْرَجَ

باب سیوم از اِفْعِلَالِ چوں اَلْاَقْشَعَرُ اِزْوَاسْتَنْ مَعْنِی بَرْدَنِ اِقْشَعَرْ
 یَقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ
 لَمْ یَقْشَعَرْ لَمْ یَقْشَعَرْ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ اِقْشَعَرُ

شرح قوانین و تعلیلات ابواب مثال

تعلیل

عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود کسره بر او ثقیل بود نقل کرده بما بعد داده عوضش تا بفتحه
 ماقبل در آخرش در آورند عِدَّةٌ شد یا که عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود و او را بمعه حرکت انداخته
 عوضش تا بفتحه ماقبل در آخرش در آورند عین کلمه را حرکت کسره دادند لَانِ الشَّيْءُ كَيْنَ اِذَا
 حُرِّكَ اَيَّ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ عِدَّةٌ شد یا عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود کسره بر او ثقیل بود
 نقل کرده بما بعد داده عوضش تا بفتحه ماقبل در آخرش قرار دادند عِدَّةٌ شد یا در اصل وَعْدٌ
 بود و او را بمعه حرکت انداخته عوضش تا بفتحه ماقبل در آخرش قرار دادند عین کلمه را حرکت
 کسره دادند لَانِ الشَّيْءُ كَيْنَ اِذَا حُرِّكَ اَيَّ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ عِدَّةٌ شد هر آنکس که حرکت و او را نقل
 کرده بما بعد دادند اَلْ اِیْس دِیْل دهنند اگر حرکت و او بموئی ما بعد ندیم تا عین کلمه را حرکت ضروری است این
 قریب است اِیْس را نقل کرده بما بعد داده چرا چیزی که در خانه خود باشد از بیرون آوردن آن شیء ثقیل باشد
 اِیْس وجه حرکت نقل کرده بما بعد داده و هر آنکس که و او را بمعه حرکت انداختند اَلْ اِیْس دِیْل دهنند که حرکت همه
 وقت بموئی ماقبل نقل کرده شود ما بعد را کسره بدین کلمه را حرکت کسره دادن بموافق قاعده است لَانِ
 الشَّيْءُ كَيْنَ اِذَا حُرِّكَ اَيَّ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ سَوَال شما و او را در اول حذف کنید و عوضش تا در آخرش
 در آورید که اِیْس قاعده است هر آنجا که شیء حذف شود در آنجا عوض آورده شود و جواب اگر تا در اول قرار داد
 تا التباس آن بمضارع معلوم تعین صورت سؤال پس طرف گوئی که تا عوض و او است و اِیْس طرف گوئی که عِدَّةٌ
 در اصل وَعْدٌ است که مجتنب شدن عوض و محو عنده منقطع است جواب تا در عوض نخواستند بجا آوردن

و او این جائز است **قانون** سهواً که واقع شود در مقابل فاکلمه در مصدر و مصدر بر وزن
فَعَلَ باشد و در مضارع معلوم آن حذف شده باشد کسره آل و او را نقل کرده مابعد بنید
و آل و او را حذف کند و عوضش تا در آخرش در آورند بقاعده اِقَامَةُ قَاعِدَةِ اِثْنِ اِثْنِ
هر حرف که در مصدر ساقط شود سوا التقانون عوضش تا در آخرش در آورند و جوباً اَمَّا لُغَةُ
وَمِثْلُهُ شَاذٌ است **مطلب** قانون چیست و او واقع شود مقابل فاکلمه در مصدر و در مضارع معلوم
آن حذف شده باشد کسره آل و او را نقل کرده مابعد و چند عوضش تا در آخرش در آورند جوباً مثال عِدَّةٌ
در اصل و عِدَّةٌ بود این و او واقع شود در مقابل فاکلمه در مصدر و مضارع معلوم آن حذف شده است چون لَعْنٌ
اَعْدُ نَعْنُ کسره آل و او را نقل کرده مابعد دهند و آل و او را حذف کنند و عوضش تا در آخرش در آورند و جوباً
عِدَّةٌ خوانند واجب است این و او را حذف کنند و تا عوض در آخرش در آورند بقاعده اِقَامَةُ قَاعِدَةِ
اِقَامَةُ اِثْنِ اِثْنِ است هر حرف که حذف شود در مصدر بلا التقانون تا عوض در آخرش در آورند مثال آل اِقَامَةُ
اِسْتِقَامَةُ در اصل اِقْوَامًا اِسْتَقْوَامًا بودند حرکت و او را نقل کرده قبل را دادند آل و او را بالغ بدل
کردند پس التقا سکنین شد میان هر دو الف بعض صریفی اولی را حذف کنند بعض ثانی را حذف
کنند تا عوض در آخرش در آورند التقانون چه است یک ساکن تنوین باشد و دیگر کس باشد
ما گفته که سوا التقانون باشد اجزاء باشد که باشد مثال آل هُدًى مَعْنًى هُدًى مَعْنًى بودند با حرکت
با قبلش مفتوح آنرا و را بالغ بدل کنند اَنْ مَعْنًى شدند در اینجا قانون جاری که کمجر اما گفته که سوا
التقانون باشد در اینجا التقانون است این تا بوقت اضافه ساقط کردن جائز است
مثال حذف اِقَامَةُ الصَّلَاةِ عَلَی الْاَمْرِ الَّذِی در اصل اِقَامَةُ عِدَّةٌ بودند چون مضاف کردند تا ساقط
شد اِقَامَةُ الصَّلَاةِ عَلَی الْاَمْرِ الَّذِی خواندن جائز است اَمَّا لُغَةُ و مِثْلُهُ شَاذٌ است لُغَةُ در اصل اِقْوَامُ
پَالْعَمُ و مِثْلُهُ در اصل مَعْنًى بودند و او را با حرکت با قبلش مفتوح بود آل و او را بالغ بدل کردند لُغَةً و مِثْلُهُ
شدند قیاس این بود که در اینجا قانون جاری که کمجر اما گفته که سوا التقانون باشد در اینجا التقانون است تا در آخرش
در آورند این شاذ است ما گفته در مقابل فاکلمه در مصدر باشد اجزاء باشد که در مصدر نباشد چون وَثَرٌ و وَثَرٌ

این واو واقع شد در مقابل فاکلمه در اینجا قانون جاری که کنیم چرا ما گفته در مصدر باشد این ده اسم است ما گفته
 بروزن فعل باشد احتراز نشد از وصل وصال این واو واقع شد در مقابل فاکلمه در مصدر در مضارع
 معلوم آن حذف شده باشد و لیکن در اینجا قانون جاری که کنیم چرا ما گفته که بروزن فعل باشد این بروزن فعل
 فعال است ما گفته در مضارع معلوم آن حذف شده باشد احتراز نشد که نباشد مثال آن و فعل این واو
 واقع شد در مقابل فاکلمه در مصدر بروزن فعل است در اینجا قانون جاری که کنیم ما گفته در مضارع معلوم این
 حذف شده باشد در مضارع معلوم این حذف نیست اگر این وزن بیاید مثال آن حاضر است و در مثال فعلی
تقیل میگوید و او ساکن منظرش مکسور آن واو را بیاید بدل کردند و میباید نشد
قانون هر واو ساکن منظر که واقع شود در مقابل فاکلمه در باب افعال قبل آن
 مکسور باشد آن واو را بیاید بدل کند و جوابی این شرط که باعث تحریک موجود نباشد
مطلب قانون چیست و او ساکن هم باشد منظر باشد در مقابل فاکلمه در باب افعال هم نباشد
 باعث تحریک هم موجود نباشد نقیض مکسور هم باشد آن واو را بیاید بدل کردن واجبست مثال میباید که
 میگوید و او ساکن است منظر است در مقابل فاکلمه در باب افعال نیست باعث تحریک هم
 موجود نیست قبل این مکسور است این واو را بیاید بدل کنی میباید شد و او ساکن گفته احتراز شد از متحرک
 مثال آن عوض منظر گفته احتراز شد از غم چون و جملوا ما گفته که در مقابل فاکلمه در باب افعال
 نباشد احتراز شد که باشد مثال او فاعل ما گفته که قبل آن مکسور باشد احتراز شد از مقصود مضموم
 چون قو قو ما گفته که باعث تحریک موجود نباشد احتراز شد که باشد چون او ذی و ذی بود
 حرکت از اولی نقل کرد پس اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند و ذی شد
تقیل و عدت در اصل و عدت بود و آن و تا قریب الخرج بهم آمدند و آن را
 تا کرده تا در آن ادغام کردند و عدت شد **قانون** هر و آن ساکن مابعد آن تا متحرک
 باشد سوائے تا افعال آن و آن را تا کنند بعد تا در آن ادغام کنند و جوابا و در عکس
 عکس است **مطلب** قانون چیست هر و آن ساکن که مابعد آن تا متحرک باشد سوائے تا افعال

ای دال را تا کند بعد از آنکه دال را در مقام کشته مثال و عذت در اهل و عذت بود دال و تا قریب المخرج
 بهم آمده دال را نگردد تا در اوقات کشته و عذت کشته نگفته که دال ساکن باشد مابعد آن تا متحرک
 باشد سواء تا فیتعالی استراحت شد که نباشد مثال عذت و عذت در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا که گفته که
 دال ساکن باشد مابعد آن متحرک باشد در عذت و هر دو متحرک اند و در عذت است تا ساکن است و دال
 متحرک است ما گفته که سواء تا فیتعالی باشد استراحت شد که باشد مثال این دال ساکن است مابعد
 این تا متحرک است لیکن در اینجا قانون جاری نمیگردد تا فیتعالی نباشد اینجا است و در عکس عکس است
 چه مطلب که تا ساکن باشد مابعد آن دال متحرک باشد مثال فلما انقلبت دعوا الله و وصل فلما انقلبت
 دعوا الله بود این تا ساکن است مابعد این دال متحرک است این تا ساکن را دال کند بعد از دال را در دال
 اوقات کند فلما انقلبت دعوا الله در چهل زن گران باشد هر دو عاقدند میخوانند ما گفته که تا ساکن باشد مابعد
 دال متحرک باشد استراحت شد که نباشد مثال آن سکنت دایع قالته از دعوی در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا که گفته
 که تا ساکن باشد مابعد آن دال متحرک باشد در سکنت دایع هر دو متحرک اند و در قالته از دعوی دال ساکن است
 تا متحرک است **قانون** هر دو مضموم یا مکسور که واقعه شود در اول کلمه مابعد آن دیگر
 و او متحرک نباشد همزه شود جواز **مطلب** قانون چیست و او مضموم یا مکسور باشد در
 اول کلمه مابعد آن دیگر و او متحرک نباشد پس نظر کنند اگر مابعد آن دال متحرک باشد یا نباشد اگر باشد ساکن
 باشد مثال و او مضموم که واقعه شود در اول کلمه مابعد آن دال نباشد چهل و عذت و جوهها در اینجا عذت جوهها
 خواندن جائز است مثال و او مکسور که واقعه شود در اول کلمه مابعد آن و او نباشد مثال و شاح (جیل)
 و ساد که در اینجا شاح ایست که خواندن جائز است مثال و او مضموم که واقعه شود در اول کلمه و
 مابعد آن و او متحرک نباشد بلکه ساکن باشد چهل و فوری در اینجا اوری خواندن جائز است ما گفته که
 و او مضموم یا مکسور باشد استراحت شد از مفتوح چهل و عذت در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا که گفته و او مضموم
 یا مکسور باشد در اینجا مفتوح است ما گفته که در اول کلمه باشد استراحت شد از وسطه آخر حکم وسطیش آمده
 باشد مثال آخر کلمه که در اول کلمه مابعد آن و او مضموم یا مکسور است و لیکن در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا که گفته در اول کلمه باشد

در اینجا آخر است ما گفته که ما بعد آن و او متحرک نباشد احتراز شد که باشد چون **وُيُعِدُّ اَوْ يُعِدُّ** در اصل
وُيُعِدُّ وُيُعِدُّ لا بودند این و او مضموم واقع شد در اول کلمه لیکن در اینجا قانون جاری نه کنم چرا ما گفته که
 ما بعد آن دیگر و او متحرک نباشد در اینجا ما بعد آن و او متحرک است **قانون** هر و او مضموم مخفف
 پنجمه لازمی در مقابله عین کلمه سو مضارع همزه شود جواز و مضموم مخفف بضمه لازمی در
 مقابله عین کلمه سو مضارع همزه شود جواز **مطلب** قانون چیست هر و او مضموم مخفف باشد
 ضمه لازمی باشد در مقابله عین کلمه باشد در مضارع نباشد آن قانون را همزه بدل کردن جائز است مثل آن
اَدُوْدُ در اینجا **اَدُوْدُ** خواندن جائز است ما گفته که مضموم باشد احتراز شد از مفتوح کسور چون **تَقَاوُتٌ تَقَاوِيتٌ**
 در اینجا قانون جاری نه کنم ما گفته مضموم باشد در اینجا مفتوح و کسور است ما گفته که و او مخفف باشد احتراز شد از شد
 چون **تَقْوَا** **نَعُوذُ** در اینجا قانون جاری نه کنم ما گفته که و او مخفف باشد در اینجا مشتد است ضمه لازمی گفت احتراز
 شد از عارضی چون **رَاوُوْنُ** در اصل **رَاوُوْنُ** بوضمه بر یا ثقیل بود نقل کرد و قابل داد اند پس یا ساکن مضموم
 پس مضموم آن یا را بواو بدل کردند **رَاوُوْنُ** شد پس التقاسا کین شد میان هر و او و او اولی را حلت کردند
رَاوُوْنُ شد در اینجا قانون جاری نه کنم ما گفته پنجمه لازمی باشد در اینجا عارضی است ما گفته که در مقابل عین کلمه
 احتراز شد از قاعده و لام و زائده حکم فاقد شسته است مثال لام زائده **وَدَّ لَوْ كَرِهْتُمُوْا** **لَوْ كَرِهْتُمُوْا** (یَمْحُوْا فِيْ مَشِيْهِه) در اینجا
 قانون جاری نه کنم ما گفته که در مقابل عین باشد در اینجا مقابل لام و زائده است ما گفته که در مضارع نباشد جواز
 شد که باشد مثال **تَقْوُلُ** در اینجا قانون جاری نه کنم ما گفته در مضارع نباشد در اینجا است کس سوال کند که
 این قانون احواف است در اینجا چرا کرده ای جواب فاکه و عین کلمه را یک است این جواب هم است که هر و
 قانون را حکم یک است **تَعْلِيلُ** **يَعِدُّ** **تَعِدُّ** **اَعِدُّ** **نَعِدُّ** در اصل **يُوْعِدُّ** **تُوْعِدُّ** **اُوْعِدُّ** **نُوْعِدُّ**
 بودند و او واقع شد بعد فتح علامت مضارع قبل کسره آن و او را حذف کردند **يَعِدُّ**
تَعِدُّ **اَعِدُّ** **نَعِدُّ** شدند **يَضَعُ** **تَضَعُ** **اَضَعُ** **نَضَعُ** در اصل **يُوَضِعُ** **تُوَضِعُ** **اُوَضِعُ** **نُوَضِعُ**
 بودند و او واقع شد در باب مثال و او می بر قیاس **يَضَعُ** **يَضَعُ** آن و او را حذف کردند
يَضَعُ **تَضَعُ** **اَضَعُ** **نَضَعُ** شدند **قانون** هر باب مثال و او می **يَضَعُ** **يَضَعُ** یا که ضعی آن

نیافته باشد یا مضارع معلوم آن بروزن **یَفْعَلُ** باشد در مضارع معلوم آن فاعله را
حذف کنند و جوبا در مضارع **فَعِلَ یَفْعَلُ** دو باباں و **وَسِعَ یَسْعُ** و **وَطَعُ یَطْعُ** هم است
مطلب قانون چیست هر باب مثال و ادوی که بر قیاس منع یمنع باشد در مضارع معلوم آن فاعله
را حذف کردن واجب است مثال آن **وَصَحَّ یَضَعُ** در اصل **یُوضَعُ** بود و لکن حذف کرده **یَضَعُ** شد و هر
باب مثال و ادوی که ماضی آن نیافته باشد در مضارع معلوم آن و او را حذف کردن واجب است مثال آن
بَنَ دُکْنُ عُرْ دَهِلَ یُؤْذِرُ یُؤْذِرُ بودند و او را حذف کرده **دُکْنُ** و **دُکْنُ** شدند هر باب مثال و ادوی که
مضارع معلوم آن بروزن **یَفْعَلُ** باشد در مضارع معلوم آن فاعله را حذف کردن واجب است مثال آن
یَعْدُ یُؤْمَرُ در اصل **یُؤْمَرُ** بودند و او را حذف کردند **یَعْدُ** و **یُؤْمَرُ** شدند و **وَسِعَ یَسْعُ** و **وَطَعُ یَطْعُ**
یَطْعُ حذف شده اند سیعاً عکس سوال کنند و او را حذف کنید جواب یا مساوی دو کسره تقدیری است
بعده و او مساوی دو ضمه تقدیری است بعد و کسره حقیقی است اگر او را حذف نکنند لازم آمد خروج و کسره
تقدیری بسوئے دو ضمه تقدیری و لازم آمد خروج و ضمه تقدیری بسوئے کسره حقیقی این ثقیل است ازین وجود و او
را حذف کنند سوال **یَعْدُ یَعْدُ** در اینجا چه لازم آمد خروج و ضمه تقدیری بسوئے کسره حقیقی لازم نیاید
خروج و کسره تقدیری بسوئے دو ضمه تقدیری در اینجا چه حذف کردید جواب این را حمل کردیم بر **یَعْدُ** تعریف مل
گذشته است در میان اینها مناسبت چه است یک ماضی را مضارع اند سوال **یَضَعُ یَضَعُ** یک یک را چه
در اینجا لازم آمد خروج و کسره تقدیری بسوئے دو ضمه تقدیری لازم نیاید خروج و ضمه تقدیری بسوئے کسره حقیقی
در اینجا چه حذف کردید جواب اصل آن نیز **یُوضَعُ یُؤْذِرُ** بودند و اگر او را حذف نکنند تا لازم آمد نقل
مذکوره و او را حذف کرده **یَضَعُ یَضَعُ** یک یک را شدند علی کلمه را حرکت فتح داده از برای رعایت حرف
حلق سوال در **یَضَعُ** حلق نیست در اینجا قین کلمه را چه افتحه دادی جواب این را حمل کردند بر
یک ع جمول را تعریف گذشته است در میان اینها مناسبت چه است ماضی این و آن نیافته شد و بعض
از برای حذف و او این دلیل دهند موافق و او حرکت ضمه است و مخالف او فتحه و کسره است چنانچه او میان
دو مخالف میاید لکن تا منقرض شده سا فطر گردید این وجه در همه صیغها یکسانست درین مقام صاحب کتاب

هر دو و او متحرک اگر جمع شوند در اول کلمه و او اولی را بهمه بدل کردن واجب است مثلاً **أَوْفَعِدْ أَوْفَعِدْ**
در اصل **وَوَفِعِدْ وَوَفِعِدْ** بود ندی این هر دو و او متحرک جمع شده اند در اول کلمه اولی را بهمه بدل کردند
أَوْفَعِدْ أَوْفَعِدْ باشند سوال که اولی نزد بصریان و فوئی است و نزد کوفیان و فوئی است همه را باو
بدل کردند و فوئی شدند این دو و او متحرک نیست اول را چرا بافت بدل کنید جواب این شاذ است یا هل
است بر جمع خود که اولی است ما گفته که هر دو و او متحرک باشند احتراز شد از و فوئی در اینجا واجب نیست
بلکه جائز است ما گفته که جمع باشند احتراز شد از و فوئی در اینجا قانون جاری نمیگنم ما گفته جمع باشند این متفق اند
ما گفته در اول کلمه باشند احتراز شد از وسط و اخیر چون **أَحْوَوَ أَقْوَوَ** و این جا قانون جاری نمیگنم چرا ما گفته در
اول باشند این در وسط و اخیرند ما گفته در یک کلمه باشند احتراز شد از دو کلمه چون **وَوَعَدَ** قانون جاری
نکنم چرا ما گفته در یک کلمه باشند این در دو کلمه سوال این و او را بهمه چرا بدل کنید جواب جمع شدن و حروف
از یک جنس در صدق است خصوصاً و حرف علت سیم و او که انقل حروف علت است ازین وجه
و او را بهمه بدل کنند سوال دیگر و او را بهمه چرا بدل نکردند جواب اگر ثانی را بهمه بدل کنند و در اول و او
عطف یا قسم آید نقل باقی میماند **أَوْفَعِدْ** در اصل **يُؤَسِّرُ** بود یا ساکن مظهر قبلش
مضموم **اَ** یا را باو بدل کنند و جواباً **قانون** هر یا ساکن مظهر که غیر واقع شود در
مقابله فاکلمه در باب **اِفْتِعَالِ** و ما قبل او مضموم باشد **اَ** یا را باو بدل کنند و جواباً
بشرط آنکه فعلی صفتی و جمع **أَفْعَلْ** صفتی و در بقایه عین کلمه سیم مفعول اجوف
یائی نباشد اگر باشد **اَ** یا را ثابت گذارند و ضمه قبلش را بکسره بدل کنند و جواباً
مطلب قانون چیست یا ساکن باشد مظهر باشد مقابل فاکلمه باب **اِفْتِعَالِ** نباشد فعلی صفتی
جمع **أَفْعَلْ** صفتی مقابل عین سیم مفعول اجوف نباشد ما قبل او مضموم باشد **اَ** یا را باو بدل کردن
واجب است مثال **يُؤَسِّرُ** در اصل **يُؤَسِّرُ** بود در اینجا شرط موجود است **اَ** یا را باو بدل کردند
يُؤَسِّرُ شده ما گفته که یا ساکن باشد احتراز شد از عینک عینک ما گفته مظهر باشد احتراز شد که مظهر نباشد
چون **رُسِّنَ** عینک ما گفته در مقابل فاکلمه باب **اِفْتِعَالِ** نباشد احتراز شد از اینست ما گفته ما قبل او مضموم بود

احتراز از شد الزم یا تبع مانگفته که فعلی صفتی نباشد احتراز از شد که باشد چون حیثی صیغی در اصل حیثی
 وزن بنا از خزانده و شاندار حرکت و هنده صیغی از فاعله صیغی الی تقسیم از انصاف و ورزنده
 بودند این یا ساکن مظهر است در مقابل فاعله باب افعل نیست فعلی هم نیست در مقابلین
 کلمه هم مفعول اجوف یائی هم نیست قانون جاری کنیم چرا مانگفته که فعلی صفتی نباشد این فعلی صفتی است
 یا بر حال خود گذارند و ضمیه قبلش را بکسره بدل کنند حیثی صیغی شدند سوال فعلی صفتی کدام است
 اصفه بلا قید وقع شود مانگفته جمع افعل و فعلی صفتی اس فعل که مؤنث اس بر وزن فعلی اند
 نباشد احتراز از شد که باشد مثال بیض بیضان در اصل بیض بیضان جمع انیض بودند این جانشروط
 موجودند لیکن قانون جاری کنیم چرا مانگفته جمع افعل فعلی نباشد این است بعضی گفته جمع هر دو نباشد
 احتراز از شد که باشد مثال بیض در اصل بیض بودند این جانشروط موجودند قانون جاری کنیم چرا مانگفته جمع فعل
 فعلی نباشد نیست گفته که بقایا کنیم هم مفعول اجوف یائی نباشد احتراز از شد که باشد مثال مینع در اصل مینعی بود مفعول یافعل
 بوقل رده بقال داده مینعی شد اینجا شرط موجودند لیکن قانون جاری کنیم چرا مانگفته هم مفعول اجوف یائی نباشد نیست اینجا
 یا بر حال خود گذارند و ضمیه قبلش را بکسره بدل کنند پس انقاسا کنین شد میان یا و او بعضی صرفیاں یا را حذف کنند
 لان الواو علامه و علامه لا تحذف منو شلیس و او ساکن قبلش را بکسره بدل و او را بیا بدل کردند مینع بر
 وزن مقبل شد و بعضی صرفیاں ثلث را حذف کنند که انھا از کلام و انواکد لا تحذف بانحد و مینع بر وزن
 مفعول شد سوال شما گفته که در فعلی صفتی یا را با و او بدل نکنند و طوی نام درخت در جمله مؤنث اطمین است کوی
 وزن بزرگ که مؤنث انیس است اینجا یا را با و او بدل کنند جواب اینجا بغیر صفت واقع شود و دیگر جواب که اینجا است
 غالب است زیرا آنچه در اینجا طوی نام درخت است سوال که در فعلی اسمی یا را با و او بدل کنند و فعلی یا را با و او بدل
 کنند جواب این یکس فرق کردن میان فعلی اسمی و فعلی صفتی است سوال عکس هم فرق میشود جواب صفت مثل فعل مقبل
 است باعتبار معنی و او را بیا نیز مقبل است که یا را با و او بدل کنند لفظی معنوی لازم آید این جائز نیست سوال چرا بگویند
 که حیثی بر وزن فعلی بر اصل خود دست چسبید وزن هم و صفات موجود است مثل غیره ای را که در نحو خوشی نیارد جواب این
 وزن نادر است و فعلی بسیار است چون حبل و فضلی

ابواب مثال واوی یائی ثلاثی مجرد

باب اول - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوعد والعد والبعاد
وعده کردن وعد یعد وعدا فهو وعد ووعدا یوعد وعدك فذاک مؤعد لم یعد لم یوعد
لا یعد لا یوعد کن یعد کن یوعد الا مؤمنه عد الخ

باب دوم مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوجل ترسیدن وجل یوجل
وجلًا فهو واجل ووجل یوجل ووجلًا فذاک مؤوجل لم یوجل لم یوجل لا یوجل
کن یوجل کن یوجل الا مؤمنه ايجل والتهی عنه لا توجل والظرف منه موجل الخ

باب سیلوم مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوضع نهادن ووضع یضع
وضعا فهو واضع ووضع یوضع وضعًا فذاک مؤوضع الخ

باب چهارم - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الودع اما سیدن
ودع یودع وودعًا فهو وادع وودع یودع وودعًا فذاک مؤودع لم یودع لم یودع لا یودع
کن یودع کن یودع الا مؤمنه رمد الیهی عنه لا یرمد والظرف منه مودع مؤدع مان الخ

باب پنجم - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوسم والوسامة دافدار شدن ویکور و
شدن وسم یوسم وسمًا فهو وسم ووسم یوسم وسمًا فذاک مؤوسم لم یوسم الخ

باب اول - از مثال یائی از باب فعل یفعل چوں الیسر والیسر والمیسر
آسان شدن وقار باختم یسر ییسر یسرًا فهو یاسر ویسر یوسر یسرًا فذاک میسر
لم ییسر لم یوسر لا ییسر لا یوسر کن ییسر کن یوسر الخ

باب دوم - مثال یائی از فعل یفعل چوں الینع میوه نچته شدن ینع ینع
ینعًا فهو ینع الخ

باب سیلوم - مثال یائی از فعل یفعل چون الیتم یلیم شدن تتم یلیم یتما فیه یلیم الخ
 باب چهارم - مثال یائی از فعل یفعل چون الیقظ یبیدار شدن یقظ یقظ یقظ یقظ الخ

ابواب مثال واوی و یائی ثلاثی مزیدیه

باب افعال مأوقد یوقد ایتقاد افهو موقد و اوقد یوقد ایتقاد الخ
 باب استفعال - استوقد یستوقد استیتقاد افهو مستوقد و استوقد الخ
 باب افتعال - اتقد یتقد ایتقاد افهو متقد و اتقد یتقد ایتقاد الخ
 باب افعال مثال یائی الیسر یوسر الیسار الخ
 باب استفعال - مثال یائی - استیقظ یستیقظ استیقظ الخ

شرح قوانین تعلیلات ابواب اجوف

تعلیل

قَالَ در اصل قَوْل بود و آو متحرک قبلش مفتوح آل و آو را بآلت بدل کردند قَال شد
 بَاع در اصل بَيْع بود و یا متحرک قبلش مفتوح آل یا را بآلت بدل کردند بَاع شد **قانون**
 به و آو یا متحرک بحرکت لازمی قبل او مفتوح بود از آل کلمه آل و آو یا را بآلت بدل کنند و جو با
 بشرط آنکه مقابلۀ فاکلمه و مقابلۀ عین کلمه ناقص و در حکم عین کلمه ناقص و مابعد او مدۀ زائده
 که لازم بود تحقق و سکون او سوائے مفید برای معنی و مابعد او حرف تشنیه و یا منشدۀ و
 الف جمع مؤنث سالم و فون تاکید و آل کلمه بر وزن فَعْلَان و فعلی معنی آل کلمه که در و
 تعلیل نبختند نبود و در مقابلۀ عین کلمه فعل غیر متصرفه و در مقابلۀ عین کلمه محقق و در مقابلۀ عین کلمه
 بدل از حرف صحیح نبود اما قَوْل و حَوْنَه نشاذاست **مطلب** قانون چیست و آو یا متحرک
 باشد بحرکت لازمی باشد قبل او مفتوح بود از آل کلمه در مقابلۀ عین کلمه ناقص و در حکم عین کلمه ناقص
 و بعد او مدۀ زائده که لازم بود تحقق و سکون او سوائے مفید برای معنی و باقی مانع شرط هم موجود نباشد آو و یا را
 بآلت بدل کردن واجب است مثال مطالبی چون قَالَ و بَاع در اصل قَوْل و بَيْع بودند این قَا و یا
 متحرک است بحرکت لازمی است قبل او مفتوح است از آل کلمه در مقابلۀ فاکلمه هم نیست باقی مانده شرط هم
 نیست آل و آو و یا را بآلت بدل کردند قَال بَاع شد نگفته و آو یا متحرک باشد حذر از شد از ساکن چون قَوْل
 بَيْع قبل این و آو و یا متحرک است از آل کلمه در مقابلۀ فاکلمه هم نیست باقی مانده شرط هم است لیکن قانون
 جاری کنیم چرا نگفته که قبل او متحرک باشد این ساکن است و نگفته که حرکت لازمی باشد حذر از شد از حرکت غرضی
 حرکت غرضی بر سه قسم است یا بسبب نقل باشد یا بسبب انقاسا کنین باشد یا از برای مطالبه دیگر که مثال

آل چون **حَوْبٌ جَعِلُ** در اصل **حَوْبٌ جَعِلُ** بودند حرکت همزه را نقل کرده باقی را داد همزه را ضمت کردند
حَوْبٌ جَعِلُ شدند مثال **الْتَقَا سَاكِنَيْنِ لَوْ اسْتَطَعْنَا اخْتَصِمِي** الله که در اصل **لَوْ اسْتَطَعْنَا اخْتَصِمِي** الله
 بودند همزه وصلی در درج کلام ساکن شد پس **الْتَقَا سَاكِنَيْنِ** شد میان **وَاوَوَسَيْنِ** و **وَاوَوَلَامِ** آل و او و یا حرکت کمزه
 دادند **لَوْ اسْتَطَعْنَا اخْتَصِمِي** الله شدند مثال **مُطَابَعَتُهُ دِكْرُ كُلِّ مِثْرٍ جَوَازٌ بِيَضَاتٍ** در اصل **جَوَازٌ**
بِيَضَاتٍ بودند و او و یا حرکت فتح داده از برای **مُطَابَعَتُهُ** است که هر دو را مفرد و بر وزن
فَعْلَةٌ است این قاعده است که هر فرد که بر وزن **فَعْلَةٌ** باشد جمع آل بر وزن **فَعْلَاتٌ** میآید بغیر اجوف
 اجوف را بر وزن **فَعْلَاتٌ** اند این بر وزن **فَعْلَاتٌ** بود از برای **تَابَعْدَارِي** **فَعْلَاتٌ** شدند این و او و یا متحرک اند
 قبلش این مفتوح است از آل کلمه در مقابل کلمه هم نیست باقی مانده مشروط هم موجود است لیکن قانون که نیم چرا گفته
 که حرکت لازمی باشد اینجا عارضی است ما گفته قبل او مفتوح باشد احتراز شد از مضموم مکسور ساکن مثال چون **فَعْلٌ**
يُغِي دَاعِيُونَ كَرَامِيُونَ يَقُولُ يَلِيغُ این و او و یا متحرک است در آل کلمه در مقابل کلمه هم نیست باقی مانع شرط
 هم نیست قانون جاری کنیم چرا گفته ما قبل او مفتوح باشد این باقی مضموم مکسور ساکن است ما گفته ما قبل او مفتوح بود
 از آل کلمه احتراز شد از آل کلمه بود چون **فَوَعَدَ كَيْفُوكُنْ** این و او و یا متحرک است حرکت لازمی است در مقابل
 کلمه هم نیست باقی مانع مشروط هم نیست قانون جاری کنیم چرا گفته ما قبل او مفتوح باشد از آل کلمه این باقی مفتوح از آل
 کلمه نیست ما گفته در مقابل کلمه نباشد احتراز شد که باشد مثال چون **لَوْ عَدَّ نَيْسَسُ** این و او و یا متحرک است حرکت
 لازمی قبل این مفتوح است از آل کلمه باقی مانع مشروط هم نیست قانون جاری کنیم چرا گفته در مقابل کلمه نباشد این در
 مقابل کلمه است ما گفته که در مقابل عین کلمه ناقص نباشد احتراز شد که باشد عین کلمه ناقص چیست در لایف
 مقرون نباشد چون **فَوِي حَيٍّ** این و او و یا متحرک بر حرکت لازمی ما قبل او مفتوح است از آل کلمه باقی مانع مشروط هم نیست
 قانون جاری کنیم چرا گفته در مقابل عین کلمه ناقص نباشد در اینجا است ما گفته در حکم عین کلمه ناقص نباشد حکم عین کلمه
 ناقص چیست که در مقابل لام کلمه باشد بسبب نکرار در وسط آمده باشد احتراز شد که باشد مثال چون **اِذْعَوَا** لازمی
 که در اصل **اِذْعَوَا** و **اِذْمِي** بودند و او و یا بیانی را بافت بدل کردند **اِذْمِي** شدند این و او و یا متحرک
 است بر حرکت لازمی ما قبل او مفتوح از آل کلمه است باقی مانع مشروط نیست قانون جاری کنیم چرا گفته در حکم عین کلمه

نباشد این بروزن فعلیات و فَعْلَات است ماکفته که معنی آن کلمه نباشد که در تعلیل نیفتد احتراز شد که باشد
 مثال چون عَوَدَ وَصِيدَ این و آوویا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه باقی
 مانع شرط هم نیست لیکن قانون جاری نگنم چرا ما گفته که معنی آن کلمه نباشد که در تعلیل نیفتد چون عَوَسَ
 یعنی عَوَدَ وَصِيدَ یعنی اَصِيدَ عَوَدَ (کنشیم) صِيدَ (کنج کردن) - کس سوال کند که عَوَدَ وَصِيدَ
 یعنی عَوَدَ اَصِيدَ چرا یکی عَوَدَ وَصِيدَ مجزوست و اِعَوَدَ اَصِيدَ مجزیه و مجزول است و مزید فرع
 و اصل را تابع فرع چرا کردی جواب از اینجا که اولان و عیوب بیشتر خاصه از باب اِفْعِلْ اَنْ و اِفْعِلْ اَنْ نِیائند
 این باب در اینجا اصل آمد و ابواب دیگر اگر چه مجزیه باشد فرع این اند ما گفته که در مقابل عین کلمه فعل غیر متصرفه
 نباشد احتراز شد که باشد مثال چون قَوَّلٌ یَبِیْعُ این و آوویا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح
 است ازاں کلمه آتی مانع شرط هم نیست قانون جاری نگنم چرا ما گفته در عین کلمه فعل غیر متصرفه نباشد این در مقابل
 عین کلمه فعل غیر متصرفه است اگر در مقابل لام کلمه فعل غیر متصرفه باشد در اینجا قانون جاری می کنیم مثال
 مَا اَدْعَاكَ مَا اَدْعَاكَ در اصل مَا اَدْعَاكَ مَا اَدْعَاكَ بود و این و آوویا متحرک است بجز حرکت لازمی ماقبل او
 مفتوح است ازاں کلمه این در فعل غیر متصرفه است لیکن در اینجا قانون جاری می کنیم چرا ما گفته در مقابل عین کلمه
 فعل غیر متصرفه نباشد این در مقابل لام کلمه فعل غیر متصرفه است آن و آوویا باالف بدل کردند مَا اَدْعَاكَ
 مَا اَدْعَاكَ شدند ما گفته در مقابل عین کلمه ملحق نباشد احتراز شد که باشد مثال چون قَوَّلٌ یَبِیْعُ عَرٌ که ملحق
 به قَوْلٌ یَبِیْعُ (گوشتن) این و آوویا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح است باقی مانع
 شرط هم نیست لیکن قانون جاری نمی کنیم چرا ما گفته در مقابل عین کلمه ملحق نباشد این در مقابل عین کلمه ملحق نیست
 اگر در مقابل لام کلمه ملحق باشد در اینجا قانون جاری نمی کنیم مثال چون قَلْسَى قَلْسَى که ملحق اند به دَحْجَ و
 نَدَّ حَرْجَ در اصل قَلْسَوُ قَلْسَوُ بودند این و آوویا در ملحق است لیکن در اینجا قانون جاری نمی کنیم چرا ما گفته در
 مقابل عین کلمه ملحق نباشد این در مقابل لام کلمه ملحق است این و آوویا باالف بدل کردند قَلْسَى قَلْسَى
 شدند ما گفته در مقابل عین کلمه بدل از حروف صحیح نباشد احتراز شد که باشد مثال شَیْرٌ در اصل شَجَرٌ بود
 جیم را با بدل کردند شَیْرٌ شد این یا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه

باقی مانع شروط هم نیست قانون جاری نمی گنیم چرا ما گفته بود در مقابل عین کلمه بدل از حرف صحیح نباشد و اینجا است
 اگر در مقابل لام کلمه بدل از حرف صحیح باشد در اینجا قانون جاری کنیم چرا که لام کلمه محل تغییر است مثال چون تَقَطَّی
 تَقَطَّی در اصل تَقَطَّنْ تَقَضُّضْ بودند ثانی و معاد ثانی را بیا بدل کنی تَقَطَّی تَقَضُّضْ شدند پس یا متحرک است
 حرکت لازمی است از این کلمه باقی مانع شروط هم نیست این یا بدل از حرف صحیح است لیکن قانون جاری کنیم
 چرا گفته بود در مقابل عین کلمه بدل از حرف صحیح نباشد پس در مقابل لام کلمه بدل از حرف صحیح است تَقَطَّی تَقَضُّضْ
 می خوانند **تَقْلِيلُ قُلْنِ** در اصل قَوْلُنْ بود و او متحرک بافتش مفتوح است و او را بافت بدل کردند
 قَانِ شد پس التقاساکنین شده میان الف و لام الف را حذف کردند قُلْنِ شد پس
 فتحه ق کلمه را بضمه بدل کردند قُلْنِ شد **قانون** التقاساکنین بر و ششم است.
 عَلِی حَدِّ هَ عَلِی غَیْرِ حَدِّ هَ عَلِی حَدِّ هَ آنست که یا یا تصغیر ثانی ندیم کلمه یک باشد
 ماضی این عَلِی غَیْرِ حَدِّ هَ است حکم عَلِی حَدِّ هَ آنست که خواندن او جائز است
 مطلقا حکم عَلِی غَیْرِ حَدِّ هَ آنست که خوانده شود در حالت وقف و نه خوانده شود در
 حالت غیر وقف پس نظر کنند در حالت غیر وقف اگر اول ساکن مده یا نون خفیفه است
 حذف کنند بالاتفاق سوائے سه جا منصرف باب اِفْعَالٌ وَاِسْتِفْعَالٌ وَاِسْمُ فِعْلٍ هر سه از
 اجوف چرا که در اینجا اختلاف است بعضی اول را حذف کنند و بعضی ثانی را اگر اول ساکن
 مده یا نون خفیفه نباشد حرکت دهند آن ساکن را که در آخر کلمه باشد اگر در آخر کلمه نباشد تا
 اولی را و کسره در حرکت دادن ساکن اصل است و غیر کسره بکسره عارضه **مطلب**
 قانون معنی التقاساکنین چیست یک جاشدن دوساکنین و التقاساکنین بر و ششم است عَلِی حَدِّ هَ و عَلِی غَیْرِ
 حَدِّ هَ عَلِی حَدِّ هَ آنست اول ساکن مده ثانی ندیم کلمه یک باشد یا اول ساکن یا تصغیر ثانی ندیم کلمه یک باشد
 ماضی این عَلِی غَیْرِ حَدِّ هَ است حرف مده اند و او و الف و یا مثال اِحْمُورٌ اِحْمُورٌ سَبْعٌ وَاَصْلُ حَمَازٍ
 اِحْمُورٌ سَبْعٌ بودند و حرف از یک جنس در یک کلمه با هم آمدند حرکت اولی را انداختند پس اول ساکن ثانی
 متحرک اول را در ثانی ادغام کردند بضم صا اِحْمُورٌ سَبْعٌ شدند پس التقاساکنین شد میان الف و او و او و او

ویا در این تقاساسکنین علی حدی که است اول ساکن مده ثانی مدغم کلمیک است مثال یا تصغیر خویصه در
 اصل خویصه بود و حروف از یک جنس در یک کلمه بهم آمدند هر دو متحرک حرکت اولی را انداختند پس اول ساکن
 ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند خویصه شد پس التقاساسکنین علی حدی که است اول ساکن یا تصغیر
 است ثانی مدغم کلمیک است ماسوائی این علی غایب حدی که است در این هفت صورت است چرا که در علی
 حدی که سه شرط باشد اگر یک یک شرط نباشد هم علی غایب حدی که است اگر دو و شرط نباشد هم علی غایب حدی که
 است اگر سه شرط نباشد هم علی غایب حدی که است مثال آن ثانی مدغم باشد کلمیک باشد اول مده نباشد آن هم علی
 غایب حدی که است چون یحیی یحیی در اصل یحیی هم بود و حروف از یک جنس در یک کلمه بهم آمدند هر دو متحرک
 حرکت اولی را انداختند اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند یحیی شد پس التقاساسکنین شد میان حا و صا
 حار حرکت کسره و افتد یحیی شد مثال آن که ثانی مدغم نباشد مثال چهل قلن در اصل قلن بود و او متحرک قلن
 مفتوح آن و او را بافت بدل کردند قلن شد پس التقاساسکنین شد میان الف و لام این التقاساسکنین علی غایب
 حدی که است چرا که اول ساکن مده است کلمیک است ثانی مدغم نیست مثال آن که یک کلمه نباشد مثال چون
 اضربن در اصل اضربن بود چون نون تاکید نفید بدو متصل شد اضربن شد پس التقاساسکنین شد میان واو
 و نون مدغم آن و او را حذف کرده ضمه قبلیش را بر حال خود گذاشته تا دلالت کند بر حذفیت و او اضربن شد
 این التقاساسکنین علی غایب حدی که است چرا که اول ساکن مده است ثانی مدغم است لیکن کلمیک نیست
 مثال آن اول دو شرط نباشد چون زید این التقاساسکنین علی غایب حدی که است چرا که اول ساکن مدغم نیست
 ثانی مدغم نیست کلمیک است مثال آنکه آخر دو شرط نباشد چون اضربن القوم در اصل اضربن القوم بود
 همه وصلی در روج کلام سافظ شد پس التقاساسکنین شد میان واو و لام این التقاساسکنین علی غایب حدی که
 است چرا که اول ساکن مده است ثانی مدغم نیست کلمیک نیست اول ساکن مده بود از حذف کردن اضربن
 القوم شد مثال آنکه اول و اخیر دو شرط نباشد چون لیتن عوون در اصل لیتن عوون نون تاکید
 نفید بدو متصل شد لیتن عوون شد پس التقاساسکنین علی غایب حدی که است چرا که اول ساکن مدغم نیست
 ثانی مدغم است و او را حرکت ضمه داده لیتن عوون شد مثال آنکه هر سه شرط نباشد چون قیل الحق در اصل

قُلْ الْحَقُّ بَدِیهِز واصلی و در درج کلام ساقط شد پس انتقاساکنین شد میان هر دو لام اینجا انتقاساکنین
 علی غَیْرِ حَکِّ است چرا که اول ساکن مده نیست ثانی مدغم نیست کلمه یک نیست لام را حرکت کسره دادند
 قُلْ الْحَقُّ شد حکم علی حَکِّ است آنست که خواندن او جائز است مطلقاً معضه مطلقاً حیثیت خواهد در حالت و وقت باشد
 خواهد در حالت و صل مثال در حالت و وقت چون اِحْمَارُ اُحْصُوْا سَبَبُ مِثَال در حالت و صل اِحْمَارُ
 زید اُحْمُوْا زید سَبَبُ زید حکم علی غَیْرِ حَکِّ است آنست که خواندن او جائز است در حالت و وقت در حالت
 غیر وقت مثال حالت و وقت ان الله علی کل شیء قدیر حتی الی حین بین انتقاساکنین علی غَیْرِ حَکِّ است
 است این در حالت و وقت خوانده نشود و در حالت غیر وقت سوال علی حَکِّ را علی حَکِّ است چرا گویند چرا است
 علی حَکِّ است چیست بر حال خود باشد و ثقات بهم بر حال خود باشد سوال علی غَیْرِ حَکِّ را علی غَیْرِ حَکِّ است چرا
 گویند جواب معنی علی غَیْرِ حَکِّ است چیست که بر حال خود نباشد و ثقات این هم بر حال خود نباشد پس نظر کرده شود
 در حالت غیر وقت اگر اول ساکن مده یا نون خفیه باشد حذف شود و بالاعتاق مسوائی سه جا مثال اول ساکن مده
 چون اِضْرِبُوا الْقَوْمَ در اصل اِضْرِبُوا الْقَوْمَ بود هرزه واصلی و در درج کلام ساقط شد پس انتقاساکنین شد میان و لام
 و لام این انتقاساکنین علی غَیْرِ حَکِّ است چرا که اول ساکن مده نیست ثانی مدغم نیست کلمه یک نیست حالت
 و وقت بهم نیست که خوانده شود اول ساکن مده حذف شد اِضْرِبُوا الْقَوْمَ شد مثال نون خفیه چون لا تُهِنُنَّ الْفُقَرَاءَ
 در اصل لا تُهِنُنَّ الْفُقَرَاءَ بود هرزه واصلی و در درج کلام ساقط شد پس انتقاساکنین شد میان نون خفیه و لام این
 انتقاساکنین علی غَیْرِ حَکِّ است اول ساکن مده نیست ثانی مدغم نیست کلمه یک نیست حالت و وقت بهم نیست که خوانده
 شود اول نون خفیه بود آنرا حذف کردند لا تُهِنُنَّ الْفُقَرَاءَ شد مثال سه جا مصدر باب اِفْعَالٌ وَاِسْتِفْعَالٌ
 و اِسْمُ مَفْعُولٍ هر سه از خوف مثال مصدر اِفْعَالٌ اِسْتِقَامَةٌ در اصل اِقْوَامًا اِسْتَقْوَامًا بودند و او متوسط مفتوح
 ماقبل او حرف صحیح ساکن حرکت او را نقل کرده ماقبل را داده آں و او را باالف بدل کردند پس انتقاساکنین شد میان
 هر دو الف این انتقاساکنین علی غَیْرِ حَکِّ است چرا که اول ساکن مده است کلمه یک است ثانی مدغم
 نیست و وقت بهم نیست که خوانده شود و قیاس این بود که اول ساکن مده است حذف نشود لیکن و اینجا اختلاف نیست
 بعضی اولی را حذف میکنند بعضی ثانی را آنکه اولی را حذف میکنند این دلیل میدهند لَانَّ الشَّيْءَ عَلَامَةٌ

[illegible]

است جواب حرکت کسره و دهند لازم آید تولى کسرات و از فتحه دادن مقصود من پر کردن لام است اگر حرکت فتحه
 ندهند لام پُر شده مثال ضمیه **عَوْنٌ** در اصل **لِئْتَنٌ** عوا بود چون نون تا کید ثقیله بدو صل شد **لِئْتَنٌ** عَوْنٌ
 نشاء التقاسا کین شد میان و او و نون مدغمه **عَوْنٌ** غلبه **عَوْنٌ** و او را حرکت ضمه دادند **لِئْتَنٌ** عَوْنٌ
 شد سوال او را حرکت ضمیه چون حال ننگه اصل است جواب هر که که بصیغه جمع مذکر نون تا کید متصل شود قبل در انا ضمیه باشد
قانون هر واو غیر مکسور در ماضی معلوم ثلاثی مجرد اجوف الف شده بیفتد فاکلمه را
 حرکت ضمه دهند و جواب **مطلب** قانون چیست هر واو غیر مکسور که واقع شود در ماضی ثلاثی مجرد
 از اجوف الف شده بیفتد فاکلمه را حرکت ضمه دادن واجب است مثال **قُلْنِ** و **طُلْنِ** در اصل **قَوْنٌ** و
طَوْنٌ بودند و او متحرک باقلش مفتوح **قَوْنٌ** و او را با الف بدل کردند **قَالْنِ** طَالْنِ شدند پس التقاسا کین شد
 میان **الْف** و **لام** الف را حذف کردند **قُلْنِ** و **طُلْنِ** شدند ای و او الف شده بیفتد در ماضی ثلاثی مجرد هم است
 در اجوف هم است فاکلمه را حرکت ضمه دادند **قُلْنِ** و **طُلْنِ** شدند و او غیر مکسور باشد اجزای آن مکسور هم
 ال بیفتد انا ما گفته در ماضی باشد اجزای آن در مضارع **يُحْفَنُ** در اصل **يُخَوْفُنْ** بودند و او
 متوسط مفتوح باقلش صحیح ساکن فتش نقل کرده با قبل را دادند **يُحْفَنُ** و او را با الف بدل کردند التقاسا کین
 شد میان **الْف** و **قَالْف** را حذف کردند **يُحْفَنُ** شدند ای و او الف شده بیفتد در ثلاثی مجرد اجوف
 است لیکن قانون جاری کنیم چرا گفته در ماضی باشد ای در مضارع است ما گفته در ثلاثی مجرد باشد اجزای آن
 مزید چون **أَقْلَنْ** در اصل **أَقَوْنِ** بود و او متوسط مفتوح باقلش صحیح ساکن فتش نقل کرده با قبل دادند **أَقْلَنْ**
 و او را با الف بدل کردند **أَقَالْنِ** شدند پس التقاسا کین شد میان **الْف** و **لام** الف را حذف کردند **أَقْلَنْ** شد ای و او
 الف شده بیفتد در ماضی اجوف است لیکن قانون جاری کنیم چرا گفته در ثلاثی مجرد باشد ای در مضارع است ما گفته
 در اجوف باشد اجزای آن در غیر اجوف چون **دَعَتْ** در اصل **دَعَوَتْ** بود و او متحرک باقلش مفتوح **دَعَتْ** و او را با الف بدل
 کردند **دَعَاتٌ** شد پس التقاسا کین شد میان **الْف** و **تَالْف** را حذف کردند **دَعَتْ** شد ای و او الف شده
 بیفتد در ماضی ثلاثی مجرد است لیکن قانون جاری کنیم چرا گفته که در اجوف باشد ای در ناقص است
تقییل **يُحْفَنُ** در اصل **يُخَوْفُنْ** بود و او متحرک باقلش مفتوح **يُحْفَنُ** و او را با الف بدل

کردند خافن شد پس انقاسا کنین شد میان الف و قال الف را حذف کردند خفون
 شد پس فتحه فا کلمه را بکسر و بدل کردند تا که دلالت کند بر بیئته باب خفون شد یعنی
 در اصل بیعون بود یا متحرک قبلش مفتوح ال یا را با الف بدل کردند با عون شد پس انقاسا
 کنین شد میان الف و عین الف را حذف کردند بعون شد فتحه فا کلمه را بکسر و بدل
 کردند تا که دلالت کند بر حرفیت یا بعون شد **قانون** هر واو کسور و یا مطلقا در معنی
 ثلاثی مجزوا از اجوف الف شده بیفتد فا کلمه او را حرکت کسره دهند و **مطلب**
 قانون چیست هر واو کسور و یا مطلقا در معنی ثلاثی مجزوا از اجوف الف شده بیفتد فا کلمه او را حرکت کسره دادن
 واجب است معنی مطلقا چیست خود مفتوح خواه کسور خواه مضموم باشد مثال و او کسور چون خفون در اصل خفون
 بود و او متحرک قبلش مفتوح ال و او را با الف بدل کردند خافون شد پس انقاسا کنین شد میان الف و قال الف را
 حذف کردند خفون شد پس او کسور است در معنی ثلاثی مجزوا از اجوف الف شده بیفتد فا کلمه او را حرکت کسره دادن
 واجبست تا که دلالت کند بر بیئته باب خفون شد مثال یا مطلقا بعون هین همان در اصل بیعون هین
 هیئان بودند یا متحرک قبلش مفتوح ال یا را با الف بدل کردند با عون هابن هاعن شد پس انقاسا
 کنین شد میان الف و عین و الف و با و الف و همنه الف را حذف کردند بعون هابن هاعن
 شدند یا الف شده بیفتد در معنی ثلاثی مجزوا از اجوف است فا کلمه او را حرکت کسره دادند تا که دلالت کند بر
 حرفیت یا بعون هابن هاعن همان شدند ما گفتند او کسور باشد از حرکتش از غیر کسور ال گذشته است ما گفتند در معنی باشد
 از حرکتش از مضارع یهین یهین و در اصل یهین یهین بودند یا متحرک قبلش حرف صحیح ساکن حرکت نقل کرد
 بما قبل ادحاک یا را با الف بدل کردند یهین یهین شد پس انقاسا کنین شد میان الف و یا الف را حذف
 کردند یهین یهین شد و یهین یهین خایا الف شد بیفتد لیکن قانون جاری نمی گنیم چرا ما گفتند در معنی باشد پس در مضارع
 است ما گفتند در ثلاثی مجزوا باشد از حرکتش از غیر بد چون بعون در اصل ابیعون بود یا متوسط مفتوح قبلش حرف صحیح ساکن
 فتحش نقل کرده بما قبل را دادند یا را با الف بدل کردند اباعن شد پس انقاسا کنین شد میان الف و عین الف
 را حذف کردند اباعن شد یا الف شده بیفتد در معنی اجوف است لیکن قانون جاری نمی گنیم چرا ما گفتند در ثلاثی مجزوا باشد

این درمید است ما گفته در اجوف باشد احتراز شد از غیر اجوف چون رَهِت در اهل اَمِیت بود یا متحرک یا قبل
 مفتوح آنرا یا تلف بدل کردند و اکتشش انقاسا کنین شد میان الف و تالف را حذف کردند رَهِت شد این یا
 الف شده بیفتد در ثلاثی مجرد اجوف است قانون جاری نکنیم ما گفته در اجوف باشد این در ناقص است ما گفته
 الف شده بیفتد احتراز شد از غیر چون کَسَن کَسَن در اهل کِیسَن کِیسَن بودند کسره بر یا شقیل بودند انداختند
 خلاف قانون کِیسَن کِیسَن شد نیس انقاسا کنین میان یا و سین یا را حذف کردند کَسَن کَسَن شد انداختند
تقییل قیل در اصل قُول بود کسره بر و او تقییل بود نقل کرده بما قبل را دادند بعد
 سلب حرکت ما قبل قُول نشد و او ساکن منظر قیالش مکسور آن و او را بیا بدل کردند
 قیل شد بیع در اصل بیع بود کسره بر یا تقییل بود نقل کرده بما قبل را دادند بعد سلب حرکت
 ما قبل بیع شد **قانون** هر دو او یا مکسور که واقع شود بعد ضمه کلمه ماضی مجهول باشد
 و در ماضی معلوم آن اعلال شده باشد جائز است حذف کردن کسره آن نقل کردن
 بسوئے ضمه و اشمایم است **مطلب** قانون چیست و او یا مکسور باشد ما قبل او مضموم
 باشد کلمه ماضی مجهول باشد در ماضی معلوم آن اعلال شده باشد در اصل سهو جبر و است نقل حرکت و حذف و
 اشمایم مثال نقل قیل بیع اُختَیِر اُنْقِد در اصل قُول بیع اُختَیِر اُنْقِد بودند این و او یا مکسور است
 ما قبل مضموم است کلمه ماضی مجهول است در ماضی معلوم آن اعلال شده است کسره بر و او یا تقییل بود نقل کرده بما قبل
 را داده بعد سلب حرکت قیل قُول بیع اُختَیِر اُنْقِد شدند و او ساکن منظر قیالش مکسور آن و او را بیا بدل کردند
 قیل بیع اُختَیِر اُنْقِد شد ضمه بر و مکسور بدل کنند اُختَیِر اُنْقِد بیخوانند از بکے مناسب حروف ثالث که این قاعده است
 که هر هز که در ماضی مجهول باب اِفْعَال و اِنْفَعَال اجوف باشد آن تابع حروف ثالث باشد مثال حذف حرکت
 قُول بوع اُختَیِر اُنْقِد در اصل قُول بیع اُختَیِر اُنْقِد بودند کسره بر و او تقییل بودند انداختند قُول بیع
 اُختَیِر اُنْقِد شدند یا ساکن منظر قیالش مضموم آن را او را بدل کردند قُول بوع اُختَیِر اُنْقِد
 شدند از این قانون مطلب چه شد هر فعل حقیقی یا کمالی که از اجوف باشد در اصل سهو جبر و است نقل حرکت و حذف حرکت
 و اشمایم بهتر از این نقل بعد اشمایم و حذف را در جبر ثالث است اشمایم چیست ما قبل کردن کسره بسوئے ضمه و اشمایم

ساکن بسوی واد فعل حقیقی کدام است ماضی مجزول ثلاثی مجزول باشد فعل حکمی کدام است ماضی باید فعل حال
 و انفعال اجوف باشد گفته و او یا کسور باشد ماضی و مضموم باشد احتراز شد ماضی و مضموم باشد مثال
 اقول ابیغ ایجا قانون جاری کنیم چرا نگفته قبل او مضموم باشد این ساکن است ما گفتند ماضی معلوم او
 اعلال شده باشد احتراز شد که نباشد چون عود ضیدک این و او یا کسور اند ماضی و مضموم است لیکن قانون
 جاری کنیم چرا گفته در ماضی معلوم اعلال شده باشد در ماضی معلوم این اعلال شده است
قانون هر و او یا مضموم یا کسور متوسط یا در حکم متوسط بود در اصل سلامت نه
 مانده باشد و در ناقص ثلاثی مجزول مطلقا واقع شود فعل متصرف یا در متعلقات و سوا
 وزن فعل حقیقی حکمی از اجوف سوا تفعلین از ناقص و اسم مفعول از اجوف یا بی حرکت
 آل و او یا نقل کرده بماضی دهند و جو یا بی شرط که آل و او یا بیدل از همزه باید ال
 جوازی و ضمه کسره آل منقول از همزه و ماضی و مفتوح و الف نباشد و در وزن فعل
 حقیقی یا حکمی اجوف سه وجه رواست نقل حرکت و حذف و اثناسم و در تفعلین
 ناقص و اسم مفعول اجوف یائی دو وجه رواست نقل حرکت و اثبات **مطلب**
 قانون چیست هر و او یا مضموم یا کسور باشد متوسط یا در حکم متوسط باشد معنی متوسط چیست در مقابل عین کلمه
 باشد معنی حکم متوسط چیست مقابل لام کلمه باشد اتصال ضمیمه و علامت جمع در وسط واقع شود در اصل سلامت
 نه مانده باشد و در ناقص ثلاثی مجزول مطلقا راجع معنی است خواه در اصل سلامت مانده باشد خواه نباشد
 واقع شود فعل متصرف یا در متعلقات فعل متصرف معنی فعل متصرف چیست که در تمام گردنها یافته شود و معنی
 متعلقات او چیست مصدر و مشتق و هم وزن فعل با وزن عوضی سوائی وزن فعل حقیقی یا حکمی از اجوف سوائی
 تفعلین از ناقص و اسم مفعول از اجوف یائی آل و او یا بیدل از همزه به ابدال جوازی و ضمه کسره منقول از همزه و
 ماضی و مفتوح و الف نباشد حرکت آل و او یا نقل کرده قبل را دادن واجبست مثال مطابق متوسط یقول
 یبغ در اصل یقول یبغ بودند این و او یا مضموم یا کسور است متوسط است در اصل سلامت نه مانده
 است و اقله است در فعل متصرف باقی مانع شرط هم نیست حرکت و او یا نقل کرده بماضی را و اند یقول

یکدیگر شدند مثال حکم متوسط چهل $داعوون$ $داعوون$ در اصل $داعوون$ $داعوون$ بودند این و آوویا
 مضموم محسور است در حکم متوسط است در اصل سلامت مانده است و اقامه است در تعلقات فعل متصرفاتی
 مانع شر الطهم نیست حرکت و آوویا را نقل کرده با قبل را داد پس یا ساکن نظر قبش مضموم از آوویا و بدل کرد پس انفا
 ساکنین شدند میان هر دو و آوویا را حذف کردند $داعوون$ $داعوون$ شدند در ناقص ثلاثی مجز و مطلقا قانون جاری می
 گنم مثال چهل $دعور$ $دعور$ در اصل $دعور$ $دعور$ بودند این و آوویا مضموم محسور اند و اقامه شده
 اند در فعل متصرف و در $دعور$ در اصل سلامت مانده است و در $دعور$ $دعور$ در اصل سلامت مانده است اینجا
 مطلقا قانون جاری می گنم حرکت این و آوویا را نقل کرده با قبل را داد پس یا ساکن نظر قبش مضموم این یا آوویا و بدل کند
 پس اتقا ساکنین شدند میان هر دو و آوویا را حذف کردند $دعور$ $دعور$ شدند مثال فعل متصرف شقی گذشته
 است مثال مسدود هم وزن فعل از عرضی $دعور$ $دعور$ در اصل $دعور$ $دعور$ بودند این و آوویا
 یا مضموم محسور است و اقامه است در تعلقات فعل متصرف حرکت این و آوویا را نقل کرده با قبل را دادند و $دعور$ $دعور$
 شدند مثال $دعور$ یا یکی از اجوف و $دعور$ از ناقص و هم فعل از اجوف یا یکی را چنانکه اجواب حکم این
 قانون وجوبی است از برای وجوب این را خارج کردند ماکفته و آوویا مضموم یا محسور باشند احتراز از شد از مفتوح
 مثل چهل $دعور$ $دعور$ این و آوویا متوسط است و اقامه شده است در فعل متصرف باقی مانع شر الطهم نیست
 قانون جاری می گنم چرا ماکفته و آوویا مضموم یا محسور باشند این مفتوح است ماکفته متوسط باشد یا در حکم متوسط احتراز از شد
 نباشد مثال چهل $دعور$ $دعور$ $دعور$ $دعور$ این و آوویا مضموم محسور است و اقامه شده است در فعل متصرف
 باقی مانع شر الطهم نیست قانون جاری می گنم چرا ماکفته متوسط باشد یا در حکم متوسط و هم متوسط نیست ما
 گفته در اصل سلامت مانده باشد احتراز از شد که در اصل سلامت مانده باشد مثال چهل $دعور$ $دعور$ این و آوویا
 مضموم محسور است و اقامه شده است در فعل متصرف باقی مانع شر الطهم نیست گنم قانون جاری می گنم چرا ماکفته در
 اصل سلامت مانده باشد این است ماکفته در ناقص ثلاثی مجز و مطلقا قانون جاری گنم احتراز از شد از ثلاثی مجز مثال
 $دعور$ $دعور$ در اصل $دعور$ $دعور$ بودند حرکت و آوویا یا یکی را نقل کرده با قبل را داد پس یا ساکن نظر
 قبش مضموم از آوویا و بدل کرد پس اتقا ساکنین شدند میان هر دو و آوویا را حذف کردند $دعور$ $دعور$

مثال چون جائعُونَ که در اصل جایئُونَ بود یا واقع شدند بعد الف فاعل از بهمه بدل کردند جائعُونَ شدند
 بهمه ثانی را باید بدل کردند جائعُونَ شدند یا بدل از بهمه است لیکن قانون جاری نمیکنم چرا که این باید بدل از بهمه وجوباً
 است ضمه بر یا تفتیل بود نقل کرده قبل را دادند پس یا ساکن منظر قبلیش مضموم اس یا را بود بدل کردند جائعُونَ شدند
 اتفاقاً کین شد میان هر دو و او اولی را حذف کردند جائعُونَ شدند ماکفته ضمه کسه مخفول از بهمه نباشد احتراز شد که
 باشد چون یحییُونَ یسوفُونَ که در اصل یحییُونَ یسوفُونَ بودند حرکت همزه را نقل کرده بمقابل داده بهمه
 را حذف کردند یحییُونَ یسوفُونَ شدند یا و او یا مضموم کسور و اقداد و فعل متصرف و متعلقات فعل متصرف بانی
 مانع شرط هم نیست قانون جاری نمیکنم چرا ماکفته ضمه کسه مخفول از بهمه نباشد نیست ماکفته قبل او مفتوح نباشد احتراز
 شد که باشد چون قوی حیجی قانون جاری نمیکنم چرا ماکفته که قبل او مفتوح نباشد اینجا است ماکفته قبل او الف نباشد
 احتراز شد که باشد چون قاول بایع اینجا قانون جاری نمیکنم چرا ماکفته قبل او الف نباشد این است **تغلیل**
 یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ در اصل یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ بودند و او ضمه بر و او تفتیل بود نقل کرده
 بمقابل دادند یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ شدند **تغلیل** یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ در اصل
 یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ بودند و او مفتوح قبلیش حرف صحیح ساکن فتح نقل کرده بمقابل
 داده اس و او را با الف بدل کردند یَقُولُ نَقُولُ اَقُولُ نَقُولُ شدند **قانون** هر و یا متوسط
 مفتوح در اصل به سلامت مانده باشد واقع شود در فعل متصرف یا در متعلقات فعل متصرف
 سواء کلمه اسم بروزن اَفْعَلُ قبل او حرف ساکن منظر قابل حرکت باشد فتح اس و او را نقل
 کرده بمقابل دهند و او یا را با الف بدل کنند و جوباً بشرطیکه اس کلمه محقق و معنی لَوْنُ و
 غَیْبُ و صیغه اَسم آلت نباشند **مطلب** قانون چیست و او یا متوسط مفتوح باشد معنی متوسر چیست
 مقابله یعنی کلمه باشد و در اصل سلامت مانده باشد معنی اصل چیست اول صیغه ماضی معلوم باشد واقع شود در فعل
 متصرف یا در متعلقات فعل متصرف معنی متصرف چیست که هر گردانها او یافته باشد معنی متعلقات فعل متصرف
 چیست مصدر مشتق و هم وزن فعل با وزن عروضی باشد و اس کلمه اسم بروزن اَفْعَلُ نباشد قبل او حرف صحیح
 ساکن منظر قابل حرکت باشد و اس کلمه محقق و معنی لَوْنُ و غَیْبُ و صیغه اَسم آلت نباشد مثال فعل متصرف یَقُولُ یَبَاغُ

که **فَعْلٌ** یَقُولُ یَبِیْعُ بودند این واو و یا متوسط مفتوح است و آنچه است در فعل منصوب و در اصل سلامت مانده
هم نیست کلمه اسم بوزن **فَعْلٌ** هم نیست باقی همه شرائط موجود اند حرکت این واو و یا ر فاعل کرده با قبل را در اول پس واو
و یا را بافت بدل کند **فَعْلٌ** یَبِیْعُ شدند مثال متعلقات فعل منصوب **فَعْلٌ** مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ
مُضَافٌ بک در اصل **فَعْلٌ** مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ بودند این واو و یا متوسط اند و در اصل سلامت
مانده اند و آنچه شده اند در متعلقات فعل منصوب باقی همه شرائط موجود اند فتح آ و او و یا را فاعل کرده با قبل را در
بعده را و او یا را بافت بدل کردند **فَعْلٌ** مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ مَبِیْعٌ شدند ما گفته و او و یا متوسط باشند احتراز
شد از **اَنْوَعِدْ اَنْیَسِرْ دَعْوَهْ** قافیة قانون جاری کنیم چرا ما گفته متوسط باشد این متوسط نیست ما گفته مفتوح
باشد احتراز شد از مضموم کسور چون **یَقُولُ یَبِیْعُ** اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته مفتوح باشد این مضموم کسور
است ما گفته در اصل سلامت مانده باشد احتراز شد که باشد چون **یَعُوذُ یُضِیْکُ** این ها قانون جاری کنیم چرا
ما گفته در اصل سلامت مانده باشد این در اصل سلامت است ما گفته و آنچه شود در فعل منصوب یا در متعلقات فعل
منصوب احتراز شد از غیر منصوب چون **مَا أَقُولُکَ مَا أَبِیْعُکَ** این ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته در فعل منصوب باشد
این در غیر منصوب است ما گفته آن کلمه اسم بوزن **فَعْلٌ** نباشد احتراز شد که باشد چون **اَقُولُ اَبِیْعُ** اینجا قانون
جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه اسم بوزن **فَعْلٌ** نباشد این است اگر کلمه فعل بوزن **فَعْلٌ** باشد اینجا قانون جاری
کنیم چون **اَحَابٌ اَهَابٌ** ما گفته قبل آن ساکن باشد احتراز شد از متحرک چون **قَوْلٌ بَیْعٌ** این ها قانون جاری کنیم
چرا ما گفته قبل آن ساکن باشد این متحرک است ما گفته قبل آن مظهر باشد احتراز شد از مدغم چون **قَوْلٌ بَیْعٌ** این
ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته قبل آن مظهر باشد این مدغم است ما گفته قبل آن قابل حرکت باشد احتراز شد که قبل
آن قابل حرکت نباشد چون **قَاوِلٌ بَاِیْعٌ** این ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته قبل آن قابل حرکت باشد این قابل
حرکت نیست ما گفته آن کلمه ملحق نباشد احتراز شد که باشد چون **اِحْوَنٌ دَکٌ** ملحق بد ا حصر نَحْصٌ است
قانون جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه ملحق نباشد این ملحق است ما گفته آن کلمه بمعنی **لَوْنٌ** و عیب نباشد احتراز
شد که باشد چون **اَعُوذُ اَضِیْکَ اِسْوَدٌ اَبِیْضٌ** اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه بمعنی **لَوْنٌ**
و عیب نباشد این است ما گفته آن کلمه صیغه اسم آلت نباشد احتراز شد که باشد چون **مَقُولٌ مَبِیْعٌ** اینجا

قانون جاری که هیچگاه گفته آن کلمه صیغه اسم است نباشد این صیغه است **تغییل** قائل و
 بایع در اصل قائل و بایع بودند و آو و یا واقع شدند بعد الف فاعل و در اصل سلامت
 مانده اند آن و آو و یا را با الف بدل کردند قائل بایع شدند قویعی و قویعی که و
 بویعی و بویعی که در اصل قویول و قویول که بویعی و بویعی که بودند و آو و یا واقع شدند
 اند بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده اند آن و آو و یا را بهمز بدل کردند
 قویعی و قویعی که و بویعی و بویعی که شدند **قانون** هر آو و یا که واقع شود بعد
 الف فاعل و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل در اصل سلامت مانده باشد یا اصل آن
 نباشد آنرا بهمز بدل کنند و حوبا اما شاک شاک شاک شاک است **مطلب** قانون
 چیست هر آو و یا که واقع شود بعد الف فاعل و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده باشند
 یا اصل آن نباشد آنرا بهمز بدل کردن واجب مثال هم فاعل قائل بایع در اصل قائل بایع بودند
 این و آو و یا واقع شدند اند بعد فاعل و در اصل سلامت مانده اند این را بهمز بدل کردند قائل بایع شدند مثال
 یا تصغیر اسم فاعل قویعی قویعی که بویعی و بویعی که در اصل قویول قویول که بویعی و بویعی که بودند
 و آو و یا واقع شدند اند بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده اند این را بهمز بدل کردند قویعی قویعی که
 بویعی و بویعی که شدند مثال آنکه اصل او نباشد چون سائف (بخنه صاحب سیف که ما خود است سریع
 بخنه شمشیر که در اصل سائف بود این با واقع شده است بعد الف فاعل و اصل آن نیست این را بهمز بدل کردند
 سائف شد اما شاک شاک شاک است چرا که در اصل سائف بود این با واقع شده بعد الف فاعل و در اصل سلامت مانده
 است قیاس این بود که این را بهمز بدل کردن واجب شود لیکن این را بهمز بدل کردن جائز است شاک شاک شاک شاک است
 اگر بهمز در اصناف کنند شاک شاک شاک است اگر قلب مکنی کنند هم جائز است اگر قلب مکنی کردند شاک شاک شاک شاک است
 و آنچه در مقابل لام کلمه قبل آن و آو و یا بدل کردند شاک شاک شاک شاک است و آنچه در مقابل کین
 شدند پس انقاسا کنین شد میان یا و فاعل یا حذف کردند شاک شاک شاک شاک است و آنچه بعد الف فاعل
 و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده باشد احتراز شد که در اصل مانده باشد چون عا و عا و عا و عا

عَوْنُ عَوْنٍ صَوْنٍ صَوْنٍ اِسْ وَاوَرِاَ واقعه شده اند بعد الف فاعل ویا تصغیر هم فاعل
 قانون جاری کنم چرا گفته که در اصل سلامت مانده باشد این در اصل سلامت مانده اند **تعلیل** قیال در
 اصل قوال بود و او واقعه شد در مقابل عین کلمه در جمع و در فرد سلامت مانده بود قیال
 مکتور آن و او را بیاید کردند قیال شد قیال در اصل قوال بود و او واقعه شد بجای
 عین کلمه در مصدر و در فعل سلامت مانده بود قیال مکتور آن و او را بیاید کردند
 قیال شد **قانون** هر واو که واقعه شود مقابل عین کلمه در مصدر جمع و در فعل و واحد
 سلامت مانده باشد یا در واحد ساکن و در جمع قبل الف باشد قبل آن مکتور باشد
 آن و او را بیاید کند و جواب این شرط که لام کلمه آن محل قبل باشد **مطلب** قانون
 چیست هر واو که واقعه شود مقابل عین کلمه در مصدر یا جمع اگر در مصدر باشد این شرط است که در فعل سلامت مانده
 باشد اگر جمع باشد تا این شرط است که در واحد سلامت مانده باشد یا در واحد ساکن باشد و در جمع قبل الف باشد
 قبلش مکتور باشد آن و او را بیاید کردن واجبست مثال و او که واقعه شود در مقابل عین کلمه در مصدر
 چون قیال مصدر قائم در اصل قوال بود و او واقعه شد در مقابل عین کلمه در مصدر قبل این مکتور است
 اِسْ و او را بیاید کردند قیال شد مثال و او که واقعه شود در مقابل عین کلمه در جمع قبل این مکتور باشد چون قیال
 جمع قائل در اصل قوال بود و او واقعه شد در مقابل عین کلمه در جمع و قبل این مکتور است اِسْ و او را
 بیاید کردند قیال شد مثال آن که در واحد ساکن باشد و در جمع قبل الف باشد یا قبلش مکتور باشد
 چون حیاض جمع حیاض و ریاض جمع ریاض و رضه در اصل حیاض و ریاض بودند اِسْ و او واقعه شد در مقابل عین
 کلمه در جمع و در واحد ساکن است و در جمع قبل الف است قیال مکتور است اِسْ و او را
 بیاید کردند حیاض ریاض شدند گفته و او واقعه شود مقابل عین کلمه در مصدر یا در جمع احترام شد اخیر
 چون عوَضْ اِسْ و او واقعه شد مقابل عین کلمه و قبل این مکتور است در اینجا قانون جاری که گفته
 در مصدر باشد یا در جمع اِسْ و در مصدر است و نه در جمع است گفته اگر در مصدر باشد تا این شرط است
 که در فعل سلامت مانده باشد احترام شد که در اصل سلامت مانده باشد چون قوال مصدر قوال اینجا

قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته اگر در صدر باشد تا این شرط است که در فعل سلامت نمانده باشد این در فعل
 سلامت است ما گفته اگر در جمع باشد تا این شرط است که در واحد سلامت نمانده باشد احتراز نشد که باشد
 چون عَوَّلَ جمع عَاوَدَ این واو واقع شده است مقابله عین کلمه در جمع قبل این کسور است لیکن قانون
 نه کنیم چرا ما گفته اگر در جمع باشد تا این شرط است که در واحد سلامت نمانده باشد این در واحد سلامت نمانده
 است ما گفته که در واحد ساکن باشد و در جمع قبل الف باشد احتراز نشد از غیر اینجا دو صورت است یک آنکه
 در واحد ساکن باشد و در جمع قبل الف نباشد چون عَوَّدَ جمع عَوَّذَ (شتر سیر) این واو واقع شد مقابله
 عین کلمه در واحد ساکن است لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته در واحد باشد و در جمع قبل الف باشد
 این در جمع قبل الف نیست ما گفته دیگر آنکه در جمع قبل الف باشد و در واحد ساکن نباشد چون طَوَّلَ
 جمع طَوَّلَ است این واو واقع شده است مقابله عین کلمه در جمع قبل الف است قبل این
 کسور است لام کلمه این مُعَلَّل هم نیست لیکن در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته در واحد ساکن باشد
 این در واحد ساکن نیست ما گفته ما قبل این کسور باشد احتراز نشد از مفتوح مضموم چون دَوَّامُ دَوَّامُ
 دَوَّامُ دَوَّانِ این با قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته ما قبل این کسور باشد این مفتوح مضموم است ما گفته
 لام کلمه آن مُعَلَّل نباشد احتراز نشد که باشد چون دَوَّامُ جمع دَوَّانِ اصله دَوَّانِ بود و همزه را با و بدل
 کردند دَوَّانِ شد و او و یا و یک کلمه بهم آمدند و او را یا کرده یا را دَوَّانِ اقام کردند دَوَّانِ یا شد و واقع
 شد و آخر هم تنگن قبلیش مضموم منه قبلیش را بکسو بدل کردند دَوَّانِ شد این واو واقع شده است در مقابل
 عین کلمه در جمع قبل این کسور است لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته لام کلمه آن مُعَلَّل نباشد این است این
 قید که لام کلمه آن مُعَلَّل نباشد جمع متصل شود بعضی از شارحین بمصدر متصل کنند تا که این قید است و استیو
 خارج شوند حال آنکه اینها قبل از این خارج شده اند چرا که ما گفته فعل سلامت نمانده باشد و اینها فعل النّوْی و
 استیو سلامت مانده اند **تعلیل** سَبَدُّ در اصل سَبَدُّ بود و او و یا در یک کلمه بهم آمدند
 نخستین از ایشان ساکن بدل از حیرت نبود آن و او را یا کرده یا را دَوَّانِ اقام کردند
 سَبَدُّ شد **قانون** هر و او و یا اگر جمع شوند در یک کلمه یا در حکم یک کلمه سوائے

کلمه اسم بر وزن اَفْعَلْ اَوَّل اِشْااں ساکن لازم غیر بدل بود یا مطلقاً و اَوْتانی لازم
 کلمه باشد اَل و اَوْر ایا کنند بعد یا در اَوْر ایا ادغام کنند و جوباً سوا و اوعین کلمه بعد یا تصغیر
 در کبر متحرک که اَل و اَوْر ایا بدل کنند جوازاً ورنه وجوباً **مطلب** قانون چیست و اَوْر ایا
 جمع شوند در یک کلمه یا در حکم یک کلمه معنی حکم یک کلمه چیست صیغه جمع مذکر سالم که مضاف شود بسوء یا شکم
 مثال یک کلمه چون سَیِّدٌ در اصل سَیِّوٌ بود این و اَوْر ایا جمع شده اند در یک کلمه کلمه اسم بر وزن اَفْعَلْ
 نیست اَوَّل اِشْااں ساکن هم است سکون هم لازمی است بدل از چنی نیست این و اَوْر ایا کرده یا در اَوْر ایا
 ادغام کردند سَیِّدٌ شد مثال حکم یک کلمه چون مُسْلِمٌ در اصل مُسْلِمٌ بود و تئیکه این را بسوء یا شکم
 مضاف کردند چون باضافت ساقط شد مُسْلِمٌ و یی شد پس و اَوْر ایا در یک کلمه با هم آمدند نخستین از اِشْااں ساکن
 بدل از چنی نبود اَل و اَوْر ایا کرده یا در اَوْر ایا ادغام کردند مُسْلِمٌ می شد پس یا می شد و اَوْر ایا در آخر اسم ممکن ماقبل
 این مضموم است ضمه قبلش را بکسره بدل کردند مُسْلِمٌ می شد یا مطلقاً و اَوْتانی مقابل لام کلمه باشد مطلقاً
 را چه معنی است خواه بدل شده باشد یا نشده باشد در اینجا مطلقاً قانون جاری کنم چون مَد اَعِی در اصل
 مَد اِیْعُوٌ بود و او ساکن مظهر قبلش مَکسور اَل و اَوْر ایا بدل کردند مَد اِیْعُوٌ شد این و اَوْر ایا جمع شده
 اند در یک کلمه کلمه اسم بر وزن اَفْعَلْ نیست اَوَّل اِشْااں ساکن است لازم است بدل هم است لیکن و اَوْتانی لازم
 کلمه است اَل و اَوْر ایا کرده یا در اَوْر ایا ادغام کردند مَد اِیْعُوٌ شد سوا و اوعین کلمه بعد یا تصغیر در کبر متحرک که اَل
 و اَوْر ایا بدل کنند جوازاً ورنه وجوباً **مطلب** چیست و اَوْر ایا ادغام کنند و جوباً عین کلمه بعد یا تصغیر در کبر متحرک باشد اَل
 و اَوْر ایا بدل کنند جوازاً بعد یا در اَوْر ایا ادغام کنند و جوباً مثال چون مُقْبِلٌ تصغیر مَقْبُولٌ و مَقْبُولٌ است در اصل
 مَقْبُولٌ بود این و اَوْر ایا ادغام شده است مقابل عین کلمه بعد یا تصغیر در کبر متحرک است این و اَوْر ایا کرده یا در اَوْر ایا
 ادغام کردند مَقْبِلٌ شد ورنه وجوباً در اینجا دو صورت اند یک اینست که در کبر برگزینا باشد دیگر آنست که در کبر باشد
 لیکن ساکن باشد مثال اَل که در کبر برگزینا شد چون مُقْبِلٌ تصغیر مَقْبُولٌ در اصل مَقْبُولٌ بود این و اَوْر ایا
 شده است بعد یا تصغیر در کبر متحرک نیست این و اَوْر ایا بدل کنند و جوباً بعد یا در اَوْر ایا ادغام کنند و جوباً مَقْبِلٌ
 خواندن واجب است مثال اَل که در کبر باشد لیکن ساکن باشد چون مُقْبِلٌ تصغیر مَقْبُولٌ در اصل مَقْبُولٌ

برضه بر او نقیل بود نقل کرده بمقابل دادند مقفول شد پس اتفاقا سکین شد میان هر دو و بعضی اولی
 را حقت کنند اگر اولی را حقت کنند با هم واجب است چرا که در مکتب هرگز نیست اگر ثانی را حقت کنند هم واجب
 است چرا که در مکتب هست لیکن ساکن است این جا هم واجب است ما گفته و آویا جمع شوند احتراز شد از غیر
 چون آوردی این و آویا در یک کلمه اند کلمه اسم بروزن افعَل نیست اول ساکن است لازم هم است بدل از
 چیزی نیست لیکن قانون جاری نه کنه چرا ما گفته جمع شوند این متعرق اند ما گفته در یک کلمه باشند یا در حکم یک
 کلمه احتراز شد از غیر چون اَبُو یَعْقُوب این و آویا جمع اند کلمه اسم بروزن افعَل نیست اول ساکن است لازم
 هم است بدل از چیزی نیست لیکن قانون جاری نه کنه چرا ما گفته در یک کلمه باشد یا در حکم یک کلمه باشند
 هر دو نیست ما گفته کلمه اسم بروزن افعَل نباشد احتراز شد که باشد چون اَلْیَوْمَ این و آویا جمع نشده اند
 در یک کلمه اول ایشان ساکن لازم غیر بدل است لیکن قانون جاری نه کنه چرا ما گفته کلمه اسم بروزن افعَل
 نباشد این است ما گفته اول ساکن باشد احتراز شد که اول ساکن نباشد چون قَوِی این و آویا
 جمع شده اند در یک کلمه اسم بروزن افعَل نیست سکون لازم است بدل از چیزی نیست لیکن
 قانون جاری نه کنه چرا ما گفته اول ساکن باشد این ساکن نیست ما گفته سکون لازمی باشد احتراز شد
 از عارضی چون قَوِی این و آویا جمع شده اند در یک کلمه اسم بروزن افعَل نیست اول ایشان
 ساکن است بدل از چیزی نیست لیکن قانون جاری نه کنه چرا ما گفته سکون لازمی باشد این عارضی است
 ما گفته بدل از چیزی نباشد احتراز شد که باشد چون بُوَیَع دِیَوَان این با قانون
 جاری نه کنه چرا ما گفته بدل از چیزی نباشد این است ما گفته و استثنای
 مطلقا لام کلمه باشد احتراز شد از یا مطلقا چون دُوْنِ کَدِیْ
 دُوْنِ کَدِیْ یا مطلقا قانون جاری نه کنه چرا ما گفته و مطلق
 باشد این یا مطلق -

شرح ابواب اجوف واوی میانی مثلثی مجرد

باب اول

اجوف واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں اَقُولُ وَاَلْمَقَالُ وَاَلْمَقَالَةُ وَاَلْقَبْلُ وَاَلْقَبْلُ قَالَ یَقُولُ قَوْلًا فَهُوَ قَائِلٌ وَقَبْلُ یُقَالُ قَوْلًا فَذَلِكَ مَقُولٌ لَمْ یَقُلْ لَمْ یَقُلْ لَا یَقُولُ لَا یُقَالُ اِنْ

باب دوم اجوف واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں اَخُوفٌ وَاَلْخُوفُ وَاَلْخُوفَةُ رَسِیدَن اَخَافُ یَخَافُ خَوْفًا فَهُوَ خَائِفٌ وَخِيفْتُ یَخَافُ خَوْفًا فَذَلِكَ مَخُوفٌ لَمْ یَخَفْ اِنْ

باب سوم اجوف واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں اَطْوَلُ وَاَلطَّوَالَةُ وَاَلطَّوَالَةُ طَالَ یَطْوِلُ وَاَطْوَلُ طَوَّلًا فَذَلِكَ مَطْوُولٌ لَمْ یَطْلُ لَمْ یَطْلُ اِنْ

باب اول اجوف میانی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں اَلْبَيْعُ وَاَلْبَيْعَةُ تَرِیدَن وَاَلْبَيْعُ بَاعَ یَبِيعُ بَيْعًا فَهُوَ بَائِعٌ وَبِيعْتُ یَبِيعُ بَيْعًا فَذَلِكَ مَبِيعٌ لَمْ یَبِيعْ اِنْ

باب دوم اجوف میانی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں اَلْهَيْبَةُ وَاَلْهَيْبَةُ تَرِیدَن هَابَ یَهَابُ هَيْبَةً اِنْ

ابواب اجوف واوی میانی مثلثی مزید

اجوف واوی از باب اِفْعَالُ چوں اَقَامَ قَامَةً بِاِکْرَدَن اَقَامَ یَقِیْمُ

إِقَامَةٌ فَهَلْهُ مُقِيمٌ وَأُقِيمُ بِقَاصِرٍ قَامَةٌ أَمْ

اَبْوَتْ دَاوِي از باب تَفْعِيلِ چوں اَتَحْوِيلُ گردانیدن حَوْلَ مَحْوِلِ

تَحْوِيلًا فَهَلْهُ مَحْوِلٌ وَحَوْلٌ مَحْوِلٌ تَحْوِيلًا فَهَلْهُ مَحْوِلٌ أَمْ

اَبْوَتْ دَاوِي از باب اِفْتِعَالِ چوں اَلْاِجْتِيَابُ قطع بیا بان کردن اِجْتَابَ

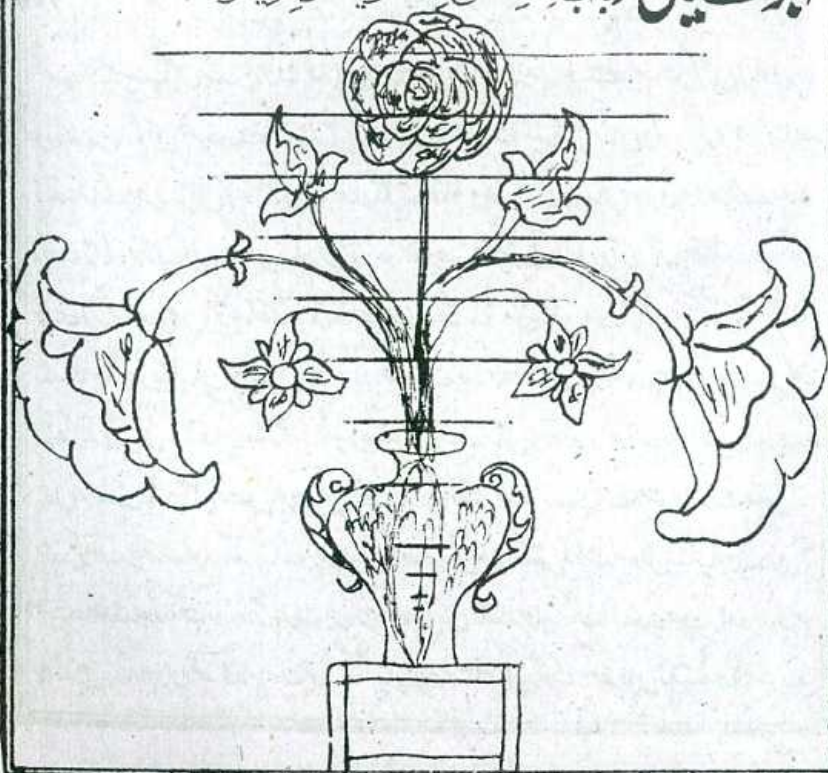
يَجْتَابُ اِجْتِيَابًا أَمْ

اَبْوَتْ يَانِي از باب اِفْعَالِ چوں اَلْاِطَاةُ اِطْرَانِ اِطَارَ طَيْرُ اِطَارَةٍ أَمْ

اَبْوَتْ يَانِي از باب تَفْعِيلِ چوں اَلتَّضْيِيعُ ضَلَّ کردن صَيَّعَ

يُضَيِّعُ تَضْيِيعًا أَمْ

اَبْوَتْ يَانِي از باب اِفْتِعَالِ اِخْتَارَ اِخْتَارًا اِخْتِيَارًا أَمْ

شرح قوانین تعلیمات ابواب ناقص

تعلیم

دُعَاءُ وَرَاصِلٌ دُعَاءٌ بُودَ وَآوِاقْتِ شَدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ أَلٍ وَآوِ
رَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَرَدْنَدُ دُعَاءُ شَدَّ اِدَّعَاءُ مَدَّ عَاءَانٍ دَرِ رَاصِلِ اِدَّعَاءُ مَدَّ عَاءَانٍ
بُودَنْدَ وَآوِاقْتِ شَدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ دَرِ حُكْمِ طَرَفِ أَلٍ وَآوِ رَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَرَدْنَدُ اِدَّعَاءُ
مَدَّ عَاءَانٍ شَدْنَدَ قَانُونِ بِحَرْفِ عِلْتِ كِهْ وَاقْتِ شُدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ يَا
دَرِ حُكْمِ طَرَفِ اِزْزَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَنْدُ وَجُوبًا مُطْلَبِ قَانُونِ چِسْتِ بِحَرْفِ عِلْتِ كِهْ وَاقْتِ شُدَّ بَعْدَ الْفَتْ
زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ يَا دَرِ حُكْمِ طَرَفِ رَا چِمْنِ مَسْتِ دَرِ اَحْوَالِ كَلِمَةِ بَاشَدُ دَرِ حُكْمِ طَرَفِ رَا چِمْنِ مَسْتِ كُنْدُ مَقَابِلَهُ لَامِ
كَلِمَةِ بَاشَدُ بِسَبَبِ تَمَصُّلِ شَدْنِ حَرْفِ غَيْرِ لَازِمِ دَرِ وَسَطِ اَيِدِ غَيْرِ لَازِمِ رَا چِمْنِ مَسْتِ اِگَرِ اَسْ زِيَادَتِي رَا
دُورِ كَنْدُ بَعْدَهُ اَسْ صَبِيغَةً بِمَعْنَى خُودِ اَمَثَلِ تَا عَارِضِي وَعِلَامَتِ تَشْبِيهِ جَمْعِ مَثَالِ وَآوِ يَا كِهْ وَاقْتِ شُدَّ بَعْدَ
الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ چُونِ دُعَاءُ رِضَاعُ دَرِ رَاصِلِ دُعَاءُ رِضَاعِي بُودَنْدِ اِوِاقْتِ وَاقْتِ شَدَّ بَعْدَ
الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ اِيسْ رَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَرَدْنَدُ دُعَاءُ رِضَاعُ شَدْنَدَ مَثَالِ وَآوِ يَا كِهْ وَاقْتِ شُدَّ بَعْدَ الْفَتْ
زَائِدَةٌ دَرِ حُكْمِ طَرَفِ چُونِ اِدَّعَاءُ مَدَّ عَاءَانٍ شَكَّاعَةُ مَدَّ مَاءَانٍ دَرِ رَاصِلِ اِدَّعَاءُ مَدَّ عَاءَانٍ
شَكَّاعَةُ مَوْصِيَايَانِ بُودَنْدِ اِوِاقْتِ وَاقْتِ شَدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ دَرِ حُكْمِ طَرَفِ اِيسْ رَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَرَدْنَدُ
اِدَّعَاءُ مَدَّ عَاءَانٍ شَكَّاعَةُ مَدَّ مَاءَانٍ شَدْنَدَ مَثَالِ الْفَتْ كِهْ وَاقْتِ شُدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ
چُونِ صَحَّ اِنْدُ دَرِ رَاصِلِ صَحَّ اِبْرُومِيَا نِ الْفَتْ وَرَا دِگَرِ الْفَتْ زَائِدَةٌ كَرَدْنَدُ زَبْرُكِي مَتَدَادِ صَوْتِ صَحَّ اِ
شَدَّ اِگَرِ الْفَتْ وَاقْتِ شَدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ اِيسْ رَا بَهْمَزَةٍ بَدَلٍ كَرَدْنَدُ صَحَّ اِنْدُ مَتَدَادِ سَوَالِ تَشْنَايَا نِ كِهْ دِيَلِ حَرْفِ
عِلْتِ وَاقْتِ شَدَّ بَعْدَ الْفَتْ زَائِدَةٌ دَرِ حُكْمِ طَرَفِ اِيسْ رَا بَهْمَزَةٍ چَرَا بَدَلٍ نَكَنْدُ جُوبًا بَا كَفْتِ كِهْ بَعْدَ حَرْفِ زَائِدَةٍ غَيْرِ لَازِمِ
بَاشَدِ اِيسْ زَائِدَةٌ بَا اِيسْ كَلِمَةِ لَازِمِ اَسْتِ چُو كِهْ تَشْنَايَا نِ دُورِ تَارَاقْتِ جَمْلِ رَا كُنْدُ مَفْرُودِ اِيسْ نَزِيئَةً دَرِ كَلِمَةِ عَرَبِ

مستعمل نیست مگفته که حرف علت واقع شود بعد الف زائده احتراز شد از اصلی مثال آن درائی ثانی کرد
اصل روی ثوی بودند و او را خلافت القیاس باالف بدل کردند درائی ثانی شدند این حرف
علت واقع شد بعد الف بر طرف قانون جاری کنیم چرا مگفته بعد الف زائده باشند این اصلی است مگفته
بر طرف باشد یا در حکم طرف باشد احتراز شد از غیر مثال آن شقاوة هـ اینه در آیه این حرف
علت واقع شد بعد الف زائده لیکن قانون جاری کنیم چرا مگفته که بر طرف باشد یا در حکم طرف این بر طرف و حکم طرف
هر دو نیست **تقلیل** دخی در اصل دعو بود و او واقع شد مقابل لام کلمه فاشش مکسور
آن و او را بیا بدل کردند دخی شد **قانون** هر و او که واقع شود مقابل لام فاشش مکسور
آن و او را بیا بدل کنند و جوباً **مطلب** قانون چیست هر و او که واقع شود مقابل لام کلمه فاشش
مکسور آن و او را بیا بدل کردن واجب است چون دخی در اعینه در اصل دعو احوکه بودند این و او واقع
شد مقابل لام کلمه فاشش مکسور آن و او را بیا بدل کردند دخی در اعینه شدند مگفته که او واقع شود مقابل لام کلمه
احتراز شد از فاعلین چون یوعی عو ض قبل و او مکسور است لیکن قانون جاری کنیم چرا مگفته در مقابل لام
کلمه باشند این در فاعلین است مگفته قبل او مکسور باشد احتراز شد از مفتوح مضموم هر یک چون عَصَوْدَ لَو
یَدُ عَو در اینجا قانون جاری نمی کنیم چرا مگفته قبل او مکسور باشد در اینجا مکسور نیست **قانون** هر یک که
شود در آخر فعل بفتح غیر اعرابی فاشش مکسور باشد کسره قبل آن بفتح بدل کنند جواز البعد
یا را باالف بدل کنند و جوباً بر لغت بنی **مطلب** قانون چیست هر یک که واقع شود در
آخر فعل بفتح غیر اعرابی قبل او مکسور باشد کسره قبل آن بفتح بدل کنند جواز البعد یا را باالف بدل کردن واجب است
چون دخی بقی این یا واقع شد در آخر فعل بفتح غیر اعرابی قبل این مکسور است کسره قبل را بفتح بدل کردن
جائز است بعد یا را باالف بدل کردن واجب است بر لغت بنی ط در دخی و بقی دخی و بقی خوانند جائز
است بعض گویند که این قانون مختص بفعل است که در قاضی قاضا که خوانده بعض گفتند که جاری شود در
ماضی ثلاثی مجرد و یا آن اسم که بر وزن فاعله باشد چون دخی و بقی بقی و داعیه داعاه و فاعیه
یا قاعه و بعض گویند مختص با آن جمع است که بر وزن مفاعیل باشد چون مهابی مهابا و مهابا

[illegible]

شدند مثال و آو مضموم که بعد از آ و آمده باشد قبل آن کسور نباشد چون یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ کُور
اصل یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ بودند این و آو مضموم است بعد از آ و آمده است لیکن قبل و آو کسور نیست
حرکت این را حذف کردند پس انتقاس کنین شد میان هر دو و آو و آو اولی را حذف کردند یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ
شدند مثال و آو مضموم که قبل آن کسور نباشد و بعد از آ و آمده هم نباشد چون یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ
که قبل یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ آذَعُوْ نَدَعُوْ نَدَعُوْ بودند این و آو مضموم است لیکن قبل این کسور نیست بعد
آن و آو آمده هم نیست حرکت این و آو را حذف کنند یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ
آن مضموم باشد و بعد از آ و آمده نباشد چون یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ عَوْنٌ
است لیکن یا آمده نیست حرکت این را حذف کنند پس را تخفیف و اقصاء شود و آخر هم ممکن را قبلش مضموم ضمه باشد
را کسره بدل کردند یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ شد پس انتقاس کنین شد میان یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یا را حذف کردند یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ
مثال یا کسور که بعد از آ و آمده باشد لیکن قبل او مضموم نباشد چون تَرْمِیْنٌ کُور اصل تَرْمِیْنٌ بود این یا کسور
است بعد از آ و آمده است لیکن قبل این مضموم نیست حرکت این را حذف کنند پس انتقاس کنین شد میان
هر دو یا آو اولی را حذف کردند تَرْمِیْنٌ شد مثال یا کسور که قبل آن مضموم نباشد و بعد از آ و آمده هم نباشد چون
یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ بود این یا کسور است و قبل این مضموم نیست و بعد از آ و آمده نیست حرکت این را حذف کنند
یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ شد پس انتقاس کنین شد میان یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یا را حذف کردند یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ
باشند احتراز شد که و آو مضموم کسور نباشد چون یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ
لام کلمه قبل این مضموم کسور است لیکن قانون جاری در کلمه چنانچه و آو یا مضموم یا کسور باشند این مفتوح اند
ماگفته در مقابل لام کلمه باشند احتراز شد از قانون عین چون یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ یکن عَوْنٌ تَنَزُّعُ عَوْنٌ
کسور اند قبل این هم مضموم کسور است بدل از همزه به ابدال حمازی نیست ضمه کسره منقول از همزه نیست لیکن قانون
حمازی که کلمه چنانچه و آو مضموم یا کسور باشند این در مقابل قانون عین و عین اند ماگفته قبل این مضموم کسور باشد احتراز شد
و غیره چون عَصُوْ دَلُوْ رَحْمٰی فَلَیْ عَصُوْ یَدٌ لَوْ یَحْمٰی فَلَیْ عَصُوْ یَدٌ لَوْ یَحْمٰی فَلَیْ عَصُوْ یَدٌ لَوْ یَحْمٰی فَلَیْ عَصُوْ یَدٌ لَوْ یَحْمٰی
لام کلمه بدل از همزه به ابدال حمازی نیست و ضمه کسره منقول از همزه هم نیست لیکن قانون حمازی که کلمه چنانچه و آو مضموم یا کسور باشند این در مقابل

[illegible]

او شدند عیان شد مثال پنجم و ششم جادعی استند عی که اصل ادعوا استند عو
 بودند و آورصل سوم جابوکن صاعید گشت حرکت ماقبل مخالف او شد و او را بیا بدل کردند ادعای
 استند عی شدند پس ای متحرک قبش مفتوح آن یا را بالف بدل کردند ادعای استند عی شدند مثال ششم جابو
 استند عا عا اصل استند عا و او دراصل سوم جابوکن صاعید گشت لیکن این قانون اینجا
 جاری نه کنیم چرا که گفته حرکت ماقبل مخالف او باشد اینجا حرکت نیست بعضی قید اینچنین کرده اند که بعد ضمه و او
 نه نباشد این بعد ضمه و آمده نیست این و او را بیا بدل کردند استند عا عی شدند پس یا واقع شد بعد الف زاید
 آن یا را بهمه بدل کردند استند عا عا شد تحقیق این طور گفته اند اگر آن و او بالف بدل شود از بیا بدل
 نکنند چون یکن عی ادعای استند عی و در استند عا و او را بیا بدل کردند استند عا عی
 شدند یا واقع شد بعد الف زاید آن یا را بهمه بدل کردند استند عا عا شد ماکفته که و او واقع شود در
 اصل سیوم جابوکن که صاعید گردد حرکت ماقبل مخالف او باشد احتراز شد از موافق چون یکن عو اینجا قانون
 جاری نه کنیم چرا که گفته حرکت ماقبل مخالف او باشد اینجا موافق است ماکفته بعد ضمه و او ساکن نباشد
 احتراز شد از غیر چون یکن عو من عو اینجا قانون جاری نه کنیم چرا که گفته بعد ضمه و او ساکن نباشد این است
تعلیل ادعای دراصل دعوا بود و او متحرک قبش مفتوح آن و او را بالف بدل کردند
 دعای کشش فتحه فاکمه را بضمه بدل کردند تا که تنیس نشود به صلوة و رکوة و قنوة که
 ایشان مفرد اند دعای شد **قانون** هر جمع ناقص که بر وزن فعلة باشد فاکمه
 او را حرکت ضمه دهند و بجا **مطلب** قانون چیست هر جمع ناقص که بر وزن فعلة باشد فاکمه
 او را حرکت ضمه دادن واجب است مثال دعای دما دراصل دعوا دمیته بودند و او متحرک قبش مفتوح
 آن و او را بالف بدل کردند دعای دما شدند پس فتحه فاکمه را بضمه بدل کردند دعای دما شدند
 ماکفته که جمع ناقص باشد احتراز شد از غیر ناقص چون ضمة و عدای فاکمه این جمع بر وزن فعلة است
 لیکن قانون جاری نه کنیم چرا که گفته جمع ناقص باشد این ناقص نیست **تعلیل** دعی دراصل دعوا
 بود و او واقع شد در آخر ششم قبش و آمده زاید در جمع آن و او را بیا بدل کردند

دُعُوئی شد پس و آو و یا در یک کلمه بهم آمدند نخستین از ایشان ساکن بدل از چنی
نبود آن و آو و یا کرده یا را در یا ا دغام کردند دُعُوئی شد پس یا مشد و واقع شد و آخر
هم ممکن ماقبلش مضموم ضمه قبلش را بکسر و بدل کردند دُعُوئی شد پس ضمه اولی را نیز
بکسر و بدل کردند از برای مناسبت یا تننی دُعُوئی شد **قانون** هر و آو لازم غیر بدل
از همزه که واقع شود در آخر اسم ممکن قبل او مضموم باشد یا و آو مد زائده در جمع آن و آو
را بیا بدل کنند و جو یا و در مفرد مانع وجوب اعلال است آن و آو مد زائده مگر که
قبل او واو و دیگر متحرک باشد **مطلب** قانون چیست و آو لازم باشد غیر بدل از همزه باشد واقع
شود در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم باشد یا و آو مد زائده اگر در جمع باشد ماقبلش مضموم باشد آن و آو را بیا بدل
کردن واجب است اگر در جمع باشد ماقبل او و آو مد زائده باشد آن و آو را بیا بدل کردن واجب است اگر در مفرد
باشد ماقبل او مضموم باشد آن و آو را بیا بدل کردن واجب اگر در مفرد باشد ماقبل او و آو مد زائده باشد آن و آو
را بیا بدل کردن واجب نیست بلکه جائز است اگر ماقبل آن دیگر و آو متحرک باشد در اینجا واجب است مثال اول لازم
که واقع شود در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم باشد در جمع چون دُعُوئی که در اصل دُعُو بود و این و آو لازم است
بدل از همزه نیست واقع شده است در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم است در جمع است این و آو را بیا بدل کردند
دُعُوئی شد پس و آو و یا در یک کلمه بهم آمدند آن و آو را کرده یا را در یا ا دغام کردند دُعُوئی شد پس یا مشد و واقع
شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم است ضمه قبلش را بکسر و بدل کردند دُعُوئی شد پس ضمه اولی را نیز بکسر و بدل
کردند از برای مناسبت یا تننی و آو دل جمع که در اصل آو بود و آو واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم
است در جمع این و آو را بیا بدل کردند آو شد پس یا مخفف واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم است ضمه
ما قبلش را بکسر و بدل کردند آو شد ضمه بر یا تفخیل بود انداختند آو شد پس التقاساکنین شد میان یا و
توین یا را حذف کردند آو شد مثال و آو که واقع شود در آخر اسم ممکن ماقبل او و آو مد زائده باشد در جمع مثال و آو
لازم که واقع شود در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم باشد در مفرد آن و آو را بیا بدل کردن واجب است چون تکبیر که در
اصل تَبَعُو بود و آو واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم است در مفرد آن و آو را بیا بدل کردند تکبیر شد

پس یا محقق واقعه شود در آخر هم ممکن قبل از مضموم است ضمه قبلش را بکسره بدل کردند تسبیحی شد پس ضمه
بر یا ثقیل بودند انداختند تسبیحی شد پس التماسا کنین شد میان یا و تون توین را حذف کردند تسبیحی شد مثال
و او که واقعه شود در آخر هم ممکن قبل او و آورده زائده باشد در فرد چون من عی که در اصل من عو بود
و او واقعه شد در آخر هم ممکن قبل او و آورده زائده است این و او را بیا بدل کردند من عو شد پس و او
و یا در یک کلمه یا هم آمدند آن و او را یا کرده یا در یا ادغام کردند من عی شد یا واقعه شد در آخر هم ممکن قبل او
مضموم است ضمه قبلش را بکسره بدل کردند من عی شد اینجا جایز است اگر قبل آن دیگر و او متحرک باشد
انجا واجبست چون مقوئی که در اصل مقو بود این و او واقعه شده است در آخر هم ممکن قبل او و آورده
زائده است ماقبل این و او متحرک است این و او را بیا بدل کردند مقوئی شد پس و او و یا در یک کلمه هم آمدند
و او را یا کرده یا در یا ادغام کردند مقوئی شد یا شد و واقعه شد در آخر هم ممکن قبل او مضموم ضمه قبلش را
بکسره بدل کردند مقوئی شد ماکفته که و اول لازم باشد احتراز شد از غیر لازم چون کف این با قانون جاری نه
کنیم چرا ماکفته آن و اول لازم باشد این عارضی است ماکفته بدل از همزه نباشد احتراز شد که باشد چون کفو
در اصل کفو بود همزه با و او بدل کردند کفو شد اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ماکفته بدل از همزه نباشد این
است ماکفته که و او واقعه شود در آخر هم احتراز شد از فعل چون یک عو اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ماکفته در
باشد این در فعل است ماکفته نه ممکن باشد احتراز شد از غیر ممکن چون عو در اینجا قانون نه کنیم چرا ماکفته در
آخر ممکن باشد این در آخر مبنی است از آخر گفتن احتراز شد از وسط چون قو و ماکفته که قبل از مضموم
یا و آورده زائده باشد احتراز شد که نباشد چون عو که ادعای اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ماکفته ماقبل او
و آورده زائده یا او مضموم باشد این نیست **قانون** هر یا میشود یا محقق که واقعه شود در آخر
هم ممکن ماقبل او اگر یک حرف مضموم باشد ضمه قبلش را بکسره بدل کنند و جو با
و اگر دو حرف مضموم باشند ثانی را وجوباً اول را جوازاً **مطلب** قانون چیست هر یا
میشود یا محقق که واقعه شود در آخر هم ممکن و ماقبل او اگر یک حرف مضموم بود ضمه قبلش را بکسره بدل کردن واجب
است اگر دو حرف مضموم باشند ضمه متصل را بکسره بدل کردن واجبست اولی را جوازاً بشرطیکه آن ضمه در اول کلمه

نباشد مثال آنکه ماقبل او یک حرف مضموم باشد چون مَرَحِيٌّ که در اصل مَرَحُوٌّ بود و آور یا در یک کلمه با هم آمدند و او
 را یا کرده یا در یا و غام کردند مَرَحِيٌّ شد پس یا مَشْدَد و اَفْعُشْد در آخر اسم تنگن ماقبل او یک حرف مضموم است ضمه
 را یکسره بدل کردند مَرَحِيٌّ شد مثال یا مَشْدَد که واقع شود در آخر اسم تنگن ماقبل او دو حرف مضموم باشد چون
 دُحِيٌّ که در اصل دُحُوٌّ بود و او واقع شود در آخر اسم تنگن ماقبل او و آورده زاده است آن و او را بیابدل کردند
 دُحُوٌّ پس و او در یا در یک کلمه با هم آمدند و او را یا کرده یا در یا و غام کردند دُحِيٌّ پس یا مَشْدَد واقع شد و
 آخر اسم تنگن ماقبل او دو حرف مضموم است ضمه متصل ثانی را یکسره بدل کردند و ج و با و اولی را ح و از یا مخفف که
 واقع شود در آخر اسم تنگن ماقبل او یک حرف مضموم باشد چون نَبِيٌّ در اصل نَبِيٌّ بود یا مخفف واقع شد و در آخر
 اسم تنگن ماقبل او یک حرف مضموم است ضمه ماقبلش را یکسره بدل کردند نَبِيٌّ شد پس ضمه بر ی ثقیل بودند و نَبِيٌّ
 نَبِيٌّ پس اتقا ساکنین شد میان یا و نون تنوین یا را حذف کردند نَبِيٌّ شد مثال یا مخفف که واقع شود در
 آخر اسم تنگن ماقبل او دو حرف مضموم باشد چون دُحِيٌّ که در اصل دُحُوٌّ بود و او واقع شود در آخر اسم تنگن ماقبل او دو
 حرف مضموم ضمه ثانی را یکسره بدل کردن واجب است اولی را نیز در کتبها صرف جائز نیست ولیکن کھیلوا
 گفته است وَاللَّهُ اَعْلَمُ **تقلیل** دَوَاعٍ در اصل دَوَاعٍ بود و او واقع شد در مقابل
 لام کلمه قبلش مَسُورِ اک و او را بیابدل کردند دَوَاعٍ شد پس ضمه بر یا ثقیل بودند و دَوَاعٍ
 دَوَاعٍ پس اتقا ساکنین شد میان یا و نون تنوین یا را حذف کردند دَوَاعٍ شد یا که
 دَوَاعٍ در اصل دَوَاعٍ بود و او واقع شد در مقابل لام کلمه قبلش مَسُورِ اک و او را بیابدل
 بدل کردند دَوَاعٍ شد پس ضمه بر یا ثقیل بودند و نَبِيٌّ تنوین در آخرش در
 آوردند دَوَاعٍ پس اتقا ساکنین شد میان یا و نون تنوین یا را حذف کردند دَوَاعٍ
 شد یا که دَوَاعٍ در اصل دَوَاعٍ بود و او واقع شد در مقابل لام کلمه قبلش مَسُورِ اک
 و او را بیابدل کردند دَوَاعٍ شد ضمه بر یا ثقیل بودند و نَبِيٌّ تنوین در آخرش در
 مخدوفه تنوین در آوردند دَوَاعٍ شد یا که دَوَاعٍ در اصل دَوَاعٍ بود و او واقع شد در آخر
 مفاعن حالی در حالت رفع اک یا را بجه حرکت انداختند عوض تنوین در آخرش در

آورند و آج شد **قانون** هرگاه که واقعه شود در آخر غیر منصوف در حالت رفع یا جر
 آن یا را حذف کنند و عوضش تنوین در آخرش در آورند و **مطلب** قانون چیست
 هرگاه که واقعه شود در آخر غیر منصوف در حالت رفع یا جر آن یا را حذف کنند و عوضش تنوین در آخرش در آورند
 واجب است چون دَوَاج و دَوَاجِر که در اصل دَوَاعِج و دَوَاجِج بودند و واقعه شد در مقابل لام کلمه
 ماقبلش مکسور آن و آوا بیابدل کردند دَوَاجِج و دَوَاجِجِ مَشْغُول یا واقعه شد در آخر غیر منصوف در حالت رفع
 آن یا را حذف کنند عوضش تنوین در آخرش در آورند دَوَاجِج و دَوَاجِجِ مَشْغُول یا واقعه شد در آخر غیر منصوف
 احتراز شد از وسط چون مَبَایِجِ مِی یا واقعه شد در غیر منصوف لیکن اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته اند آخر
 باشد این در وسط است ما گفته اند در حالت رفع یا جر باشد احتراز شد از نصب چون رَأَيْتُ صَخَارِی
 و رَأَيْتُ جَوَارِی این یا واقعه شد در آخر غیر منصوف لیکن اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته اند در حالت رفع
 یا جر باشد این در حالت نصب است **تعلیل** کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ الخ را از یدْعُ
 یَدْعُ الخ بنا کردند چون کَمْ جازمه مجدییه در اول اینها در آورند آخر اینها را جریم
 کرد علامت جریمی سقوط حروف علت شد در پنج پنج صیغه و سقوط نونات اعرابی
 شد در هفت هفت صیغه و سقوط حین نشد در دو دو صیغه زیرا آنچه منبئ الله المبین
 مَا لَا یَبْغِیْ خَیْرَ اٰخِرَ کَیْدٍ خُوْلُ الْعَوَاصِلِ الْمُتَحْتَلِفَةِ عَلَیْهِ کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ الخ شدند
قانون هر حرف علت ساکن غیر بدل از همزه که واقعه شود در آخر فعل مضارع
 وقت دخول جوازم و بنا امر حاضر معلوم حذف شود و جوبا و در حالت وقف جواز انقوت
 حقوق شدن ضمیمه فاعل و فون تاکید عود کند بر جائے خود و جوبا **مطلب** قانون
 چیست هر حرف علت ساکن باشد بدل از همزه نباشد واقعه شود در آخر فعل مضارع وقت دخول جوازم و بنا
 کردن امر حاضر معلوم حذف شود و جوبا باشد جازم چون کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ الخ که در اصل یَدْعُ
 یَدْعُ یَدْعُ بودند این حرف علت ساکن است بدل از همزه نیست واقعه شده است در آخر فعل
 مضارع و قیاس که در اول اینها کَمْ آمد حرف علت ماقبلش کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ کَمْ یَدْعُ الخ شدند

مثال امر حاضر معلوم اُدْعُ اِذْمِ اخْشَکْ که در اصل تَدْعُو تَوْحِي تَخْشِي بودند تا حرف مضارع
را حذف کرده با بعدش ساکن ماند چون ابتدا با ساکن محال بود در اولش همزه وصلی در آوردند حرف علت
ساقط شد اُدْعُ اِذْمِ اخْشَکْ شدند و در حالت وقف جواز مثال و الْبَلِ اِذَا اَيْسُرُ در اصل اَيْسُرِي
بود این حرف علت ساکن است بدل از همزه نیست واقعه شده است در آخر فعل مضارع و تنبیه
اینجا وقف کردند حرف علت ساقط شد و الْبَلِ اِذَا اَيْسُرُ میخوانند گاهی در حالت غیر وقف ساقط
شود چون مَأْكَلًا نَبِيخ در اصل نَبِيغ بود این حرف علت را ساقط کردند و در حالت غیر وقف مَأْكَلًا
نَبِيخ شد و در وقت لحوق شدن ضمیه فاعل و نون تاکید عود کند بر جائی خود و جواب را می طلب است تنبیه
ضمیه فاعل و نون تاکید لحوق شود حرف علت عود کند چون لَمْ يَكُنْ عَوَا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا
اُدْعُوا اِذْمِ يَا اخْشِيَا در اصل لَمْ يَكُنْ عَوَا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا اُدْعُوا اِذْمِ اخْشَکْ بودند و تنبیه
ضمیه فاعل بدینها متصل شد حرف علت عود کرد و لَمْ يَكُنْ عَوَا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا اُدْعُوا
اِذْمِ يَا اخْشِيَا شدند مثال نون تاکید اُدْعُونَ اِذْمِ يَا اخْشِيَا که در اصل اُدْعُوا اِذْمِ اخْشَکْ
بودند چون نون تاکید بدینها متصل شد حرف علت عود کرد اُدْعُونَ اِذْمِ يَا اخْشِيَا شدند و گفته
حرف علت ساکن باشد احتراز شد از متحرک چون لَنْ يَكُنْ عَوَا لَنْ يَزِمِيَا لَنْ يَخْشِيَا این حرف علت بدل از همزه
نیست واقعه شده است در آخر فعل مضارع لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته که ساکن باشد این متحرک است
ما گفته بدل از همزه نباشد احتراز شد که باشد چون يَجْزُوْا يَجْزُوْا يَجْزُوْا اَجْزُوْا اَجْزُوْا اَجْزُوْا
يَجْزُوْا بودند همزه را بحرف علت بدل کردند يَجْزُوْا يَجْزُوْا يَجْزُوْا اَجْزُوْا اَجْزُوْا اَجْزُوْا
واقعه شده است در آخر فعل مضارع لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته بدل از همزه نباشد
این است ما گفته که واقعه شود در آخر فعل مضارع احتراز شد از وسط چون يَقُولُ يَبِيْعُ اینجا قانون جاری
نه کنیم چرا ما گفته واقعه شود در آخر فعل مضارع و این در وسط است که سوال کنند که در لَمْ يَكُنْ عَوَا لَمْ يَزِمِيَا
چرا حذف کردند جواب اینجا بسبب اتفاقا ساکنین حذف شده است **تغییل** لَنْ يَكُنْ عَوَا که در اصل
لَنْ يَكُنْ عَوَا بودند چون نون تاکید ثقیله بدو متصل شده لَنْ يَكُنْ عَوَا ثَقِيْلًا اتفاقا ساکنین

شد میان و آو و تون مدغمه علی غیر حدی چون التقاساکنین علی غیر حدی
 جائز نبود و اول ایشال ساکن غیر مده و آو جمع بود بنا بر آن و آو را حرکت ضمه دادند
 لِتُنْ عَوْنٌ شد لِتُنْ عَوْنٌ که در اصل لِتُنْ عَوْنٌ بود چون تون تاکید ثقیله بدو متصل
 شد لِتُنْ عَوْنٌ شد پس التقاساکنین میان یا و تون مدغمه علی غیر حدی چون
 التقاساکنین علی غیر حدی جائز نبود بنا بر آن یا را حرکت کسره دادند لَانِ
 السَّاکِنِ إِذَا حُرِّكَ حُرِّكَ بِاَلْكَسْرِ لِتُنْ عَوْنٌ شد قانون هر جا التقاساکنین
 علی غیر حدی اول ساکن غیر مده و آو جمع باشد آن را حرکت ضمه دهند غالباً
مطلب قانون چیست هر جا که التقاساکنین علی غیر حدی باشد اول ساکن غیر مده و آو
 جمع باشد آن را حرکت ضمه دادن غالباً است مثال لِتُنْ عَوْنٌ که در اصل لِتُنْ عَوْنٌ بود چون تون تاکید
 ثقیله بدو متصل شد لِتُنْ عَوْنٌ شد پس التقاساکنین میان و آو و تون مدغمه علی غیر حدی این
 التقاساکنین علی غیر حدی است این را حرکت ضمه دادند لِتُنْ عَوْنٌ شد و غالباً را چه معنی است
 که و آو را حرکت ضمه دادن اکثر است لِتُنْ عَوْنٌ بخواندن اکثر است لِتُنْ عَوْنٌ خواندن قلیل است از
 باین تا بعداری و آو و تون گاهی در و آو که ضمه خوانده کنند مثال لَوِ اسْتَطَعْنَا خواندن قلیل است در میان
 و آو و در میان و آو لِتُنْ عَوْنٌ چه مناسبت است آن غیر مده است و این هم غیر مده است ما گفته که غیر
 مده باشد احتراز شد از مده چون اضْیَرُّنَّ که در اصل اضْیَرُّنَّ بود و چون تون تاکید ثقیله بدو متصل شد
 اضْیَرُّنَّ شد پس التقاساکنین شد میان و آو و تون مدغم لیکن قانون جاری نه کنیم چه ما گفته غیر مده باشد
 این مده است ما گفته که و آو جمع باشد احتراز شد از غیر چون لَوِ اسْتَطَعْنَا در اصل لَوِ اسْتَطَعْنَا بود اینجا
 التقاساکنین علی غیر حدی لیکن قانون جاری نه کنیم چه ما گفته و آو جمع باشد این غیر جمع است
تعلیل دُغْنِ در اصل دُغْوِ بود و آو واقع شد بجای لام کلمه در فُعْلِ
 اسمی آن و آو را بیابدل کردند دُغْنِ شد **قانون** هر فُعْلِ اسمی و آو لام کلمه
 آن یا شود و جوبا و فُعْلِ اسمی عکس آن **مطلب** قانون چیست که و آو واقع شود بجای

لام کلمه در فعلی اسمی آنرا و را بیا بدل کردن واجب است چون دُعِی و عَلِی و دُنِی که در اصل دُعُوی
 عَلُوی دُنُوی بودند این واو افتاده است بجائے لام کلمه در فعلی اسمی این را بیا بدل کردند
 دُعِی عَلِی دُنِی شدند و فعلی اسمی عکس آن این را چه مطلب است اگر این طور یا واقعه شود بجائے
 لام کلمه در فعلی اسمی آنرا و او بدل کردن واجب است چون تَقُوی بَقُوی که در اصل تَقِی بَقِی بودند
 این یا واقعه شد بجائے لام کلمه در فعلی اسمی این را و او بدل کردند تَقُوی بَقُوی شدند مگر آنکه واو واقعه
 شود بجائے لام کلمه احترام از شد از غیر چون وُعْدَی و قُوْی این جاقانون جاری نیکم چرا ما گفته در
 مقابله لام کلمه باشد این در قاء و عین است ما گفته در فعلی اسمی باشد احترام از شد از غیر چون غُغِی
 (زن غزا کنند) اینجا قانون جاری نیکم چرا ما گفته در فعلی اسمی باشد این در فعلی صفتی است ما گفته
 فعلی اسمی باشد احترام از شد از فعلی صفتی چون صَدَی یا (زن تشنه) اینجا قانون جاری نیکم چرا ما گفته
 در فعلی اسمی باشد این فعلی صفتی است **تعلیل** رَمْو و راصل رَحِی بود یا واقعه شد در آخر
 فعل بعد ضمه آل یا را و او بدل کردند رَمْو شد قانون **تعلیل** هریا که واقعه شود در آخر
 فعل بعد ضمه آل یا و او شود و **مطلب** قانون چیست هریا که واقعه شود در آخر فعل بعد
 ضمه آل را و او بدل کردن واجب است مثال رَمْو که در اصل رَحِی بود این یا واقعه شده است در آخر
 فعل بعد ضمه آل را و او بدل کردند رَمْو شد ما گفته که یا واقعه شود در آخر فعل احترام از شد از غیر چون بَدِیخ
 اینجا قانون جاری نیکم چرا ما گفته در آخر باشد این در وسط است ما گفته در آخر فعل باشد احترام از شد
 از اسم چون تَرَام که در اصل تَرَاحِی بود یا تخفیف واقعه شد در آخر اسم ممکن ماقبل او یک حرف مضموم
 است ضمه ماقبل او بکسر بدل کردند تَرَاحِی شد ضمه بر یا قیل بود اما خند تَرَامین شنبلیس التقاساتین شد
 میان یا و توین یا را حذف کردند تَرَام شد اینجا قانون جاری نیکم چرا ما گفته در آخر فعل باشد این در آخر اسم
 است ما گفته بعد ضمه باشد احترام از شد از غیر چون رُحِی و خَشِی این یا واقعه شده است در آخر فعل ممکن قانون
 جاری نیکم چرا ما گفته بعد ضمه باشد این بعد ضمه نیست **تعلیل** رَخِیا را از رَخِیة بنا کردند
 رد کردند بسوئے وصلش که اصل او رَخِیة بود حرف اول را بر حال خود گذاشته

ثانی را فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف
علامت جمع اقصی شد آنرا کسره داده تا و حمده و تنوین تنگن را حذف کردند و حایو
شد پس یا واقع شد بعد الف مفاعیل آنبار اینهمه بدل کردند و حای و شش
و آو واقع شد بجای لام کلمه مابیش کسور آن و آو را بیا بدل کردند و حای و شش
همزه واقع شد بعد الف مفاعیل قبل یا و در مفروق قبل یا نبود آن همزه را بیا مفتوحه
بدل کردند و حای و شد یا متحرک مابیش مفتوح آن یا را با الف بدل کردند و حای و شد
قانون هرهمزه که واقع شود بعد الف مفاعیل قبل یا و در مفروق قبل یا نبود آن همزه
را بیا مفتوحه بدل کنند و جواباً مگر که و آو واقع شود در مفروق بعد الف چهارم جا چه که آنهمزه
را بیا و مفتوحه بدل کنند و جواباً اما انشای جمع اشیاء و هکذا وی جمع هدی و
شاد است **مطلب** قانون چیست هرهمزه که واقع شود بعد الف مفاعیل قبل یا و در مفروق
یا نبود آنرا همزه بدل کردن واجب است چهل رخایا جمع رخیه و خطایا جمع خطیه و رخیه
را جمع اقصی بنا کردند و کردند یعنی اصلش که در اصل رخیه و خطیه بود حرف اول را بر حال خود گذارند ثانی
فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا کسره
داده و حای و شد یا واقع شد بعد الف مفاعیل آن یا را همزه بدل کردند و حای و شد و آو واقع شد
بجای لام کلمه مابیش کسور آنرا و آو را بیا بدل کردند و حای و شد خطایا جمع اقصی بنا کردند حرف اول
را بر حال خود گذارند ثانی را فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت
جمع اقصی شد آنرا کسره داده تا و حمده و تنوین تنگن را حذف کردند خطایا شد یا واقع شد بعد الف مفاعیل
آن یا را همزه بدل کردند خطایا و شد و همزه در یک کلمه بهم آمدند یک ازیشان کسره بود ثانی را بیا بدل کنند
خطایا شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعیل قبل یا و در مفروق قبل یا نبود آن همزه را بیا مفتوحه بدل کنند
و حای و خطایا شد یا متحرک مابیش مفتوح آن یا را با الف بدل کردند و حای و خطایا شدند این طور
همزه واقع شود بعد الف مفاعیل قبل یا و در مفروق قبل یا نبود و آو واقع شود در مفروق بعد الف چهارم جا چه که آن

همزه را بواو مفتوحه بدل کردن واجب است مثال چو اداوی جمع اداوۀ و هکراوی جمع هکراوۀ
 اداوۀ هکراوۀ را جمع اقصی بنا کردند حرف اول را فتحه داده ثانی را بر حال خود گذاشته سیوم جا الف
 علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه ما بعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا همزه بدل کرده و کسره داده تا
 واحده و تنوین نکلن را حذف کردند اداوۀ و هکراوی و شدند و او واقعه شد بجائۀ لام قبلش مکسور و او
 را بیا بدل کردند اداوی و هکراوی شدند این همزه واقعه شد بعد الف مفاعیل قبل یا و در غرض قبل یا بنو
 لیکن و او واقعه شد و بعد الف چهارم جا چرا که آنهمزه را بواو مفتوحه بدل کردن واجب است این همزه
 را بواو مفتوحه بدل کردند اداوی هکراوی شدند یا استحوک ما قبلش مفتوح آنرا را با الف بدل کردند اداوی
 هکراوی شدند اما اشیاء جمع اشیاء و هکراوی جمع هکراوی و اشیاء جمع هکراوی و اشیاء جمع هکراوی
 جمع اقصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتحه داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در
 آورده حرفیکه ما بعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا کسره داده بعد الف آمد قبلش مکسور آنرا بیا بدل
 کردند اشیاء یعنی شد همزه را جنس با قبل کرده جنس را در جنس ادغام کردند اشیاء
 شد یا ندغم را حذف کردند اشیاء یعنی شدند یا واقعه شد بعد الف مفاعیل آنرا همزه بدل کردند اشیاء یعنی شدند
 هکراوی یعنی شد را جمع اقصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتحه داده سیوم جا الف علامت
 اقصی در آورده حرفیکه ما بعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا کسره داده تا واحده و تنوین نکلن را حذف
 کردند هکراوی یعنی شدند یا واقعه شد بعد الف مفاعیل آنرا همزه بدل کردند هکراوی یعنی شدند و همزه
 در یک کلمه با هم آمدند یک از ایشان مکسور بود ثانی را بیا بدل کردند اشیاء یعنی شدند این همزه واقعه
 شد بعد الف مفاعیل قبل یا و در غرض یا بنو دقیاس این بود که این را بیا مفتوحه بدل کنند چرا که او در غرض و تنوین
 چهارم جا واقعه شد لیکن این همزه را بواو مفتوحه بدل کردن شاذ است ما گفته که همزه واقعه شود
 بعد الف مفاعیل قبل یا آخر از شد که قبل یا بنو دجل شکاکت جمع شکاکت یعنی شد را جمع اقصی بنا
 کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتحه داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه
 ما بعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا کسره داده و تنوین نکلن را حذف کردند شکاکت یعنی شدند این یا واقعه

شد بعد الف مفاعل ای یا را به همزه بدل کردند فاعل انفت شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعل لیکن
 قانون جاری نکم چه ما گفته قبل یا باشد این قبل یا نیست ما گفته که در مفروق قبل یا نباشد احتراز شد که باشد چون
 جواحد جمع حاکمیه ای را جمع قصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی که مده بود اگر ابو و فتوحه
 بدل کردند سیوم جالف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه ما بعد الف علامت جمع قصی افتد آنرا کسره داده
 ناواحد و تونین تنکن را حذف کردند جواحدی شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعل قبل یا لیکن اینجا قانون جاری
 نکم چه ما گفته در مفروق قبل یا نباشد این است **فعل** رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ اَزْ رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ يَنَّا كَرْدَنَد
 کردند سَوْنِ اصلش که اصل او رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ بود و حرف اول را ضمه داده ثانی را
 فتحه داد سوّم جایا علامت تصخیر زده حرفیکه ما بعد یا تصخیر شد آنرا کسره داده رَحِيَّةٌ
 رَحِيَّةٌ شدند و حرف از یک جنس در یک کلمه با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک
 اول را در ثانی ادغام کردند رَحِيَّةٌ رَحِيَّةٌ شدند پس و آو واقع شد بجائے لام کلمتش
 مسور آن و آو را بیابدل کردند رَحِيَّةٌ رَحِيَّةٌ شدند پس اجتماع ثلثه یاءات شد در
 یک کلمه اول مدغم در ثانی ثالث مقابله لام کلمه بود و الله حذف کردند نَسِيًّا نَسِيًّا
 رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ شدند **قانون** هر جاسه یا اگر جمع شوند در یک کلمه اول مدغم در ثانی
 ثالث مقابله لام کلمه باشد ثالث را حذف کنند نَسِيًّا نَسِيًّا یا این شرط که فعل و جاری
 مجری فعل نباشد **مطلب** قانون چیست هر جاسه یا جمع شوند در یک کلمه اول مدغم در ثانی
 ثالث مقابله لام کلمه باشد ثالث نَسِيًّا نَسِيًّا حذف کنند یا این طور که در فعل و جاری مجری فعل نباشد چون
 رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ که در اصل رَحِيَّةٌ رَحِيَّةٌ بود و آو واقع شد بجائے لام کلمه مسور آنرا و آو را بیابدل
 کردند رَحِيَّةٌ رَحِيَّةٌ شدند پس اجتماع ثلثه یاءات شد در یک کلمه اول مدغم در ثانی ثالث مقابله
 لام کلمه بود ثالث را حذف کردند نَسِيًّا نَسِيًّا رَحِيٍّ وَرَحِيَّةٌ شدند ما گفته که اول مدغم در ثانی باشد احتراز
 شد از غیر چون ظَلِيٍّ اینجا قانون جاری نکم چه ما گفته اول مدغم در ثانی باشد اینجا ثانی مدغم در ثالث
 است ما گفته که سیم مقابله لام کلمه باشد احتراز شد از غیر چون مُقَيِّلٌ وَمُقَيِّلَةٌ اینجا قانون بجای

یکم چه اگر گفته تا نسبت مقابله لام کلمه باشد این نیست ما گفته در فعل و جاری مجری فعل نباشد احتراز شد
 که باشد چون **يُحْيِي حَيًّا** این که در اصل **يُحْيِي حَيًّا** بودند اینجا قانون جاری نه کنیم چه اگر گفته در فعل
 و جاری مجری فعل نباشد این است **قانون** هر دو یا می شود که واقع شوند در آخر اسم
 متمم حذف کنند مثلاً **دثانی را نسألتها** یا این شرط که می شود دثانی از برای
 نسبت و مصدریت و مبالغه نباشد **مطلب** قانون چیست و می شود که واقع
 شوند در آخر اسم متمم حذف کنند مثلاً **دثانی را نسألتها** یا این شرط که می شود دثانی از برای
 نسبت و مصدریت و مبالغه نباشد چون **مطوي** تصغیر **مطوي** که در اصل **مطوي** بود این را تصغیر بنا کردند حرف اول را
 ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جای علامت تصغیر آورده حرف یکم را بیا علی علامت تصغیر شد آنرا کسره داده بعد
 الف آمد تا بلیش مرسوم آنرا بیایدل کردند **مطوي** می شود و حرف از یک جنس در یک کلمه یا هم آمدند
 اول را دثانی او قاعه کردند **مطوي** می شود پس **مطوي** می شود یک کلمه بهم آمدند نخستین از نشان ساکن بدل از
 چیز نبود آنرا یاکرده یا را در یا او قاعه کردند **مطوي** می شود این دو یا می شود واقع شده اند در آخر اسم
 متمم ثانی را حذف کردند **نسألتها** چه که می شود دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغه نیست ما گفته
 می شود دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغه نباشد احتراز شد که باشد چون **عزني** و **عزيتك**
 اینجا قانون جاری نه کنیم چه اگر گفته که می شود دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغه نباشد این است
قانون هر دو که واقع شود در مقابل لام کلمه اسم مفعول آن باب که ماضی آن مرسوم
 المعین باشد آن و آنرا بیایدل کنند و **بأختاد اضيقه** و **موضوع** نشاء است
مطلب قانون چیست هر دو که واقع شود در بجای لام کلمه اسم مفعول آن باب که ماضی آن مرسوم
 المعین باشد آن و آنرا بیایدل کردن واجب است مثال **موضوعي** که در اصل **موضوع** بود آن
 و آنرا بیایدل کردند **موضوعي** شد پس و آنرا بیایدل کنند کلمه با هم آمدند نخستین از نشان ساکن بدل از چیز
 نبود آن و آنرا یاکرده یا را در یا او قاعه کردند **موضوعي** شد پس یا می شود واقع شده در آخر اسم متمم ماضی
 مضموم است ضمه تا بلیش را بکس و بدل کردند **موضوعي** شد ما گفته که واقع شود مقابل لام کلمه احتراز

شروع ابواب ناقص واوی یانی

باب اول ناقص واوی از باب فعل یفعل چوں اَلدُّعَا
وَالدُّعُوهُ نَوَادِن دَعَا يَدْعُو دُعَاءَ فَهُوَ دَاعٍ وَدُعَى يَدْعِي دُعَا عَا
فَدَاكَ مَدْعُوٌّ لَمْ يَدْعُ النِّحْ

باب دوم ناقص واوی از باب فعل یفعل چوں الرِّضَاءُ وَ
الرِّضْوَانُ نَوَاشِدُن رَضِيَ يَرْضَى رِضَاءً فَهُوَ رَاضٍ وَرَضَى يَرْضِي رِضًا
فَدَاكَ مَرْضِيٌّ لَمْ يَرْضَ إِلَى آخِرِهِ

باب سیدوم ناقص واوی از باب فعل یفعل چوں الرِّخْوَةُ نَزَمَ
نَزَمَ رِخْوَةً نَزَمَ رِخْوَةً وَرِخْوَةً فَهُوَ رِخْوٌ وَرِخْوٌ يَرْخِي رِخَاءً رِخَاءً فَدَاكَ
مَرْخُوٌّ لَمْ يَرْخَ لَمْ يَرْخِ النِّحْ

باب اول ناقص یانی از باب فعل یفعل چوں الرَّحْمَى وَالتَّوَمُّةُ
تَرَانَدَ اَحْتَن رَحَى يَرْحِي رَمِيًا فَهُوَ رَاكِمٌ وَرَحَى يَرْحِي رَمِيًا فَدَاكَ مَرْحِيٌّ لَمْ يَرْحِ
لَمْ يَرْحِ لَمْ يَرْحِ لَمْ يَرْحِ كُنْ يَرْحِي كُنْ يَرْحِي اَلَا مَرْمِنُهُ اَرْمِ إِلَى آخِرِهِ

باب دوم ناقص یانی از باب فعل یفعل چوں الْخُشْيُ وَالْخُشْيَةُ تَرْبِيْدُ
خَشِيَ يَخْشَى خَشْيًا وَخَشْيَةً فَهُوَ خَاشٍ وَخَشِيَ يَخْشَى خَشْيًا فَدَاكَ
خَشِيٌّ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَا يَخْشَى النِّحْ

باب افعال ناقص واوی چوں اَلْاَعْطَاءُ مَدَن اَعْطَى
يُعْطِي اِعْطَاءً فَهُوَ مُعْطٍ وَاَعْطَى يُعْطِي اِعْطَاءً فَدَاكَ مُعْطٍ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ
لَا يُعْطِي لَا يُعْطِي كُنْ يُعْطِي كُنْ يُعْطِي اَلَا مُعْطِنُهُ اَعْطِ

باب تَفْعِيلُ نَاقِصِ يَائِي چوں التَّسْمِيَةُ نَامِيْدَن سَمَّى يُسَمِّي
 تَسْمِيَةً فَهُوَ مُسَمَّى وَسَمَّى يُسَمَّى تَسْمِيَةً فَذَلِكَ مُسَمَّى لَمْ يُسَمَّ لَمْ يُسَمَّ
 لَا يُسَمَّى لَا يُسَمَّى لَنْ يُسَمَّى لَنْ يُسَمَّى الْأَمْرُ مِنْهُ سَمَّيْنَاهُ
 باب اِفْتِعَالُ نَاقِصِ يَائِي چوں اِلْجَتِبَاءُ بَرْكَزِيْدَن اِجْتَبَيْ اِجْتَبَيْ
 اِجْتَبَاءً فَهُوَ مُجْتَبَى وَاجْتَبَيْ اِجْتَبَيْ اِجْتَبَاءً فَذَلِكَ مُجْتَبَى اِجْتَبَيْ
 باب اِنْفِعَالُ نَاقِصِ يَائِي چوں اِلْاِنْحَاءُ مُوحِشْدَن اِنْحَا اِنْحَا
 اِنْحَاءً فَهُوَ مُنْحَى وَنَحَّى اِنْحَا اِنْحَاءً فَذَلِكَ مُنْحَى اِنْحَا

شروع ابواب لفيف

باب اوّل لفيف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں
 اَلْوَقَى وَالْوَقَايَةُ تَكَاثُرُ وَفِي يَفْعَلُ وَفِي يَفْعَلُ وَفِي يَفْعَلُ وَفِي يَفْعَلُ
 مَوْقِي لَمْ يَفْعَلْ لَمْ يَفْعَلْ اَلْمَوْقِي لَمْ يَفْعَلْ لَمْ يَفْعَلْ
 باب دوّم لفيف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْوَجَّي سَوَّه
 شَدَن سَمَّ سَوَّرَ يَجِي يُوْجِي وَجِيًّا فَهُوَ وَاجٍ وَوَجَّي يُوْجِي وَجِيًّا فَذَلِكَ
 مَوْجِي لَمْ يُوْجِ لَمْ يُوْجِ لَا يُوْجِي لَا يُوْجِي لَنْ يُوْجِي لَنْ يُوْجِي اِنْحَا
 باب سِيَوْمِ لفيف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْوَلَّى وَالْوَلَاةُ
 تَزَوَّدَ شَدَن اَوَّلِي يَلِي وَلِيًّا فَهُوَ وَاِلِ وَلِيًّا يُوْئِي وَلِيًّا فَذَلِكَ مَوْئِي
 لَمْ يَلِ لَمْ يَلِ اِنْحَا
 باب اوّل لفيف مقرون از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلطِّي تَزَوَّدَ

طَوًى يَطْوِي طَيًّا فَهَوَّطًا وَطَوًى يَطْوِي طَيًّا فَذَلِكَ مَطْوًى كَمْ يَطْوِي
كَمْ يَطْوِي لَا يَطْوِي لَا يَطْوِي الخ

باب دوم لفيف مقرون از باب فعل يفعل چون القُوَّةُ
تَوَاتَشَدْنَ قُوًى يَقْوَى قُوَّةً فَهَوَّطًا وَفَوًى يَقْوَى قُوَّةً فَذَلِكَ مَقْوًى
كَمْ يَقْوَى كَمْ يَقْوَى لَا يَقْوَى لَا يَقْوَى الخ

باب افعال از لفيف مفروق اَوْفَى يُوْفِي اِيْقَاءً فَهُوَ مَوْفٍ
وَأَوْفَى يُوْفِي اِيْقَاءً فَذَلِكَ مَوْفٍ كَمْ يُوفِي كَمْ يُوفِي الخ

باب تفعيل از لفيف مفروق اَوْفَى يُوْفِي اِيْقَاءً وَلِي سَاخِنٌ وَفِي
يُوْفِي تَوَلِيَّةً الخ چون سَمَّى سَمِيًّا تَسْمِيَةً

باب افتعال چون اَلْاِتْقَاءُ پَرِيْزِ كَرْدَن اِتَّقَى اِتْقَاءً الخ هَدَجَبَةً

باب افتعال اِسْتَوَى اِسْتَوَى اِسْتَوَاءً الخ

باب استفعال اِسْتَحْيَى اِسْتَحْيَى اِسْتِحْيَاءً الخ اِسْتَحْيَى الخ

شرح قوانین ابواب مهموز

قانون هر همنزه ساکن مظهر که قبل او متحرک باشد همنزه در دوم کلمه اگر
غیر از همنزه باشد تا مطلقاً آن همنزه ساکن را بوقوع حرکت ماقبل بدل کنند چنانچه
باین شرط که باعث تحریک موجود دنیا باشد **مطلب** قانون بیست همنزه ساکن
مظهر که قبل او متحرک باشد اگر قبل او همنزه متحرک باشد تا این شرط است که در دوم کلمه باشد

اگر ماقبل او متحرک غیر از همزه باشد تماماً مطلقاً راجح معنی است ماقبل آن همزه متحرک باشد خواه
در یک کلمه باشد خواه در دو کلمه باعث تحریک هم موجود نباشد آن همزه ساکن را بحرف علت بدل
کردن جایز است مثال همزه ساکن که ماقبل او متحرک همزه در دو کلمه باشد چون يَقْرَعُ زُرْ كُنْ يَقْرَعُ
زُرْ يَقْرَعُ زُرْ که در اصل يَقْرَعُ اعْزُرْ كُنْ يَقْرَعُ اعْزُرْ یَقَارِعُ اعْزُرْ بود همزه در رَج
کلام ساقط شد يَقْرَعُ زُرْ كُنْ يَقْرَعُ زُرْ یَقَارِعُ زُرْ شد ندانیم همزه ساکن نظر است
ماقبل او متحرک است و در دو کلمه هم است باعث تحریک هم موجود نیست این همزه ساکن بوفی حرکت قبل
بدل کردن جایز است يَقْرَعُ زُرْ كُنْ يَقْرَعُ زُرْ یَقَارِعُ زُرْ خواندن جایز است مثال همزه
ساکن مظهر که ماقبل او متحرک غیر همزه در یک کلمه باشد چون یَاخُذُ یَاخُذُ میَاخُذُ این
همزه ساکن نظر است ماقبل او متحرک است غیر همزه این بوفی حرکت قبل بدل کردند یَاخُذُ یُوخِذُ میُوخِذُ خواندن جایز است
همزه ساکن مظهر که ماقبل او متحرک غیر از همزه در دو کلمه باشد چون وَلِیُّ الْهُدَىٰ اَتَيْنَا الَّذِیْنَ یُحْسِنُ وَیَقُولُ ذُنُوبُنَا کُدر
اصل اِلَى الْهُدَىٰ اَتَيْنَا الَّذِیْنَ یُحْسِنُ وَیَقُولُ اَعَدْنَا ذُنُوبُنَا کُدر کلام ساقط شد اَتَيْنَا اَتَيْنَا
میان الف و همزه و الف و یا اول ساکن مده بود از حذف کردند اِلَى الْهُدَىٰ اَتَيْنَا الَّذِیْنَ یُحْسِنُ وَیَقُولُ
عَدْنَا ذُنُوبُنَا کُدر ندانیم همزه ساکن مظهر است ماقبل او متحرک است غیر همزه در دو کلمه باعث تحریک هم
موجود نیست این همزه ساکن را بحرف علت بوفی حرکت ماقبل بدل کردن جایز است اِلَى الْهُدَىٰ اَتَيْنَا
وَالَّذِیْنَ یُحْسِنُ وَیَقُولُ ذُنُوبُنَا کُدر خواندن جایز است ما گفته که همزه ساکن باشد احترازا شد از
متحرک چون سَعَلَ سَعَلَ این همزه مظهر است ماقبل او متحرک است کلمه یک است باعث تحریک هم موجود نیست
لیکن در اینجا قانون جاری نمیکند زیرا آنچه ما گفته همزه ساکن بود این متحرک است ما گفته مظهر باشد احترازا شد
از مدغم چون سَعَلَ سَعَلَ این همزه ساکن است ماقبل او متحرک است کلمه یک است باعث تحریک
هم موجود نیست لیکن در اینجا قانون جاری نمیکند زیرا آنچه ما گفته مظهر بود این مدغم است ما گفته اگر آن همزه متحرک
باشد تا این شرط است که همزه در دیگر کلمه باشد احترازا شد از یک کلمه چون اَمْسَ اَوْسَ اَمْسَ اَوْسَ این همزه
ساکن مظهر است کلمه یک است ماقبل هم متحرک است باعث تحریک هم موجود نیست لیکن در اینجا قانون

جاری نیکم زیر آنچه گفته اگر ماقبل او همزه متحرک باشد تا این شرط است که همزه متحرک در دوم کلمه باشد
 این در یک کلمه است ماکفته باعث تحریک موجود نباشد احتراز شد که باشد چون اَعْمُرُ اَعْمُرُ و س که در اصل
 اَعْمُرُ اَعْمُرُ و س بودند این همزه ساکن مظهر است ماقبل او متحرک است کلمه یک است لیکن قانون جاری
 نیکم چه اما گفته که باعث تحریک موجود نباشد در اینجا است و در اَعْمُرُ و س دو حرف از یک جنس در یک کلمه
 بهم آمدند حرکت اولی را نقل کرده بماقبل داده اول را در ثانی ادغام کردند اَعْمُرُ شد و در اَعْمُرُ و س هفت
 بر و او نقل بود نقل کرده بماقبل داده اَعْمُرُ و س شد **قانون** همزه ساکن مظهر که قبل
 او دیگر همزه متحرک باشد در آن کلمه آن همزه ساکن را بدل کنند بحرف علت بر
وفق حرکت ماقبل و جویا این بشرط که باعث تحریک موجود نباشد **مطلب**
 قانون چیست همزه ساکن مظهر باشد ماقبل او دیگر همزه متحرک در آن کلمه بشرطیکه باعث تحریک
 موجود نباشد آن همزه ساکن را بحرف علت بروفی حرکت قبل بدل کرن موجب است مثال آنچون
 اَمِنٌ اَوْ مِیْنٌ اِنِیْمَا که در اصل اَعْمُرُ اَعْمُرُ اَعْمُرُ ما بودند این جا همه شرائط موجود اند این همزه
 ساکن را بروفی حرکت ماقبل بدل کردن واجب است اَمِنٌ اَوْ مِیْنٌ اِنِیْمَا خواندن واجب
 است ساکن گفته احتراز شد از متحرک چون جَاءَ عَ مظهر گفته احتراز شد از مدغم چون اَعْدِی
 گفته که ماقبل او دیگر همزه متحرک باشد احتراز شد که نباشد مثال چون یَاخُذُ و یَاخُذُ گفته که قبل
 او دیگر همزه متحرک باشد در آن کلمه احتراز شد از دیگر کلمه چون یَقْرَعُ زَنْ یَقْرَعُ زَنْ یَقْرَعُ
 زَنْ گفته که باعث تحریک موجود نباشد احتراز شد که باشد چون اَعْمُرُ اَعْمُرُ و س که در اصل اَعْمُرُ
 و اَعْمُرُ و س بودند **قانون** همزه مفتوح که ماقبل او همزه مضموم یا مکسور در دیگر
 کلمه باشد و سوائه همزه مطلقا آن همزه مفتوح را بحرف علت بدل کنند بروفی حرکت
 ماقبل **جواز مطلب** قانون چیست همزه مفتوح باشد ماقبل آن همزه دیگر مضموم یا مکسور باشد
 پس نظر کنند اگر همزه باشد تا این شرط است که در دیگر کلمه باشد اگر غیر همزه است تا مطلقا مطلقا راجح
 معنی است خواه یک کلمه باشد یا دو کلمه باشند آن همزه مفتوح را بحرف علت بدل کردن بروفی حرکت

ما قبل جائز است مثال هَمْزَه مَفْتُوحَه که ما قبل آن هَمْزَه مَضْمُونَه یا مَكْسُورَه در دیگر کلمه باشد چون یَقْرَأُ اَبُوکَ
بِقَارِعِ اَبْنِکَ مثال هَمْزَه مَفْتُوحَه که ما قبل آن مَضْمُونَه یا مَكْسُورَه غیر هَمْزَه در یک کلمه باشد چون
مُسْأَلٌ وَصَعْلٌ ویا در دو کلمه باشد چنانچه یَضْرِبُ اَبُوکَ یَحْصِرُ اَبْنِکَ
یا گفته که هَمْزَه مَفْتُوحَه باشد احتراز شد از مَضْمُونَه مَكْسُورَه و ساکن چون سُعْلٌ
مُسْتَهْزِئٌ رُوْفٌ مُسْتَهْزِئٌ یَأْخُذُ مِصْحَدٌ ما گفته که ما قبل او مَضْمُونَه یا مَكْسُورَه باشد
احتراز شد از مَفْتُوحَه و ساکن چون سَعْلٌ یَسْعَلُ ما گفته که اگر هَمْزَه باشد تا دو کلمه باشد احتراز
شد از یک کلمه چون جَاءَ اُمَیْنٌ مُقَالُونٌ اگر هر دو هَمْزَه متحرک جمع شوند در یک
کلمه و یکی از ایشان مَكْسُورَه باشد دوم را بیابا بدل کند و جوبا سوا اَئِمَّةٌ چرا که این جا
جائز است اگر یکی از ایشان مَكْسُورَه نباشد تا دو م را با و بدل کند و جوبا یا ی
مشترک که اول هَمْزَه متکلم نباشد چرا که در اینجا جائز است اَمَّا اَکْرَمُ وَاَعْلَى
است **مطلب** قانون چیست دو هَمْزَه متحرک باشند و جمع شوند در یک کلمه و اول از ایشان
هَمْزَه متکلم نباشد پس نظر کنند اگر یکی از ایشان مَكْسُورَه باشد دوم را بیابا بدل کردن واجب است اگر
مَكْسُورَه نباشد تا دو م را با و بدل کردن واجب است مثال دو هَمْزَه متحرک جمع شوند در یک کلمه و
یکی از ایشان مَكْسُورَه باشد چون جَاءَ کَ در اصل جَاءَ کَ بود مثال که یکی از ایشان مَكْسُورَه نباشد
چون اَوَّلُ وَاَوَّلٌ کَ در اصل اَعَادَ مُرَاعِیْنِ مَرُودَ سَوَائِیْ اَئِمَّةٌ چرا که اینجا جائز است این دو
هَمْزَه متحرک اند و مجتمع شده اند و در یک کلمه اند و اول از ایشان هَمْزَه متکلم هم نیست و یکی از ایشان
مَكْسُورَه هم است قیاس این بود که هَمْزَه ثانی را بیابا بدل کردن واجب میباشد لیکن در اینجا واجب نیست
بلکه جائز است و سه وجه خواندن جائز است (۱) اَئِمَّةٌ بر حال خواندن جائز است (۲) بیابا بدل کنند
اَئِمَّةٌ هم جائز است (۳) بین بین خواندن هم جائز است بین بین دو هم است بین بین قریب بین
بین بعید بین بین قریب آنست که خواندن هَمْزَه در میان هَمْزَه و حرفیکه فوق حرکت هَمْزَه بود چون سُعْلٌ
و اینجا وفق حرکت هَمْزَه کسره است و مجانس کسره حرف یا آنست این طور خوانده میشود که خالص هَمْزَه خوانده

چون سئیل قابل حرکت گفته است از آمد که قابل حرکت نباشد چون سئیل لا ماکتبه که یا تصغیر نباشد احتراز
 اند که باشد چون سئیل لا ماکتبه اگر یا تصغیر نباشد در اینجا قانون جاری کنیم چون شیئی ماکتبه که نول انفعال
 نباشد احتراز شد که باشد چون اناطو (کج شد) و نزد بعض اقطو هم جائز است ماکتبه که
 و او یا مده زایده در یک کلمه نباشد احتراز شد که باشد چون مقرو و خطیة اگر او یا مده زایده
 برائے الحاق باشد در اینجا قانون هم جاری کنند چون جیکل و حوب در اصل جیال حوب بود حرکت
 همزه نقل کرده قبل را دادند همزه را حذف کردند جیکل (گفتار) حوب (رود فراخ چشمه) شدند اگر
 و او یا اصلی باشند در اینجا هم قانون جاری کنند چون سوسیت در اصل سوسیت بودند اگر او
 یا مده زایده در یک کلمه نباشند بلکه عدد و کلمه باشند در اینجا هم قانون جاری کنیم چون باع و مو الهم
 (فرقتند آنها مالهاست خود) که در اصل باع و مو الهم بود حرکت همزه نقل کرده بود او داده همزه را
 حذف کردند و در مضارع و مجذوف و فی و می و امر و لام و در باب رای یوی و در همه گردانها از یوی نقل
 و حذف واجب است اما مکرر و کما و شاذ است چرا که در اصل مَرَعَة کلمه بودند قیاس این بود
 که حرکت همزه نقل کرده با قبل دهند و همزه را حذف کنند لیکن همزه را باقی بدل کردند مَرَعَة کما و خول
 شاذ است **قانون** اگر دو همزه جمع شوند در کلمه غیر موضوع علی التضعیف اول
 ساکن ثانی متحرک بود ثانی را بیا بدل کنند و جوباً **مطلب** قانون چیست دو همزه جمع شوند
 در کلمه غیر موضوع علی التضعیف و غیر موضوع علی التضعیف را چه معنی کلمه مشدد الوضع نباشد اول ساکن
 ثانی متحرک باشد ثانی را بیا بدل کردن واجب است چون قَرَعَة که در اصل قَرَعَة بود این همزه
 اول ساکن ثانی متحرک است ثانی را بیا بدل کردند قَرَعَة شد ماکتبه که دو همزه جمع شوند احتراز آمد از
 متفرق چون لَوْنُو در یک کلمه گفته احتراز شد از دو کلمه چون لَوْنُو از زید فارعه از زید ماکتبه کلمه مخصوص
 علی التضعیف نباشد احتراز شد که باشد چون سئیل ماکتبه که اول ساکن ثانی متحرک باشد احتراز
 شد که اول متحرک ثانی ساکن باشد چون اعْمَمَنْ اَنْ مِّنْ اعْمَاگا **قانون** همزه متحرک قبل از هم
 متحرک باشد باک حرکت آنهمزه را بر فوق حرکت ماقبل بدل کنند جوازا **مطلب** قانون

چیست همیشه متحرک باشد و قبل از هم متحرک باشد بآن حرکت آنهمزه را بحرف علت بدل کردن بوفی حرکت یا قبل از آنست
 سکنی رُوُسُ مُسْتَهْزِئُ عَيْنِ هَمْزَةٍ مُتَحَرِّكٍ اسْتِ مَقْبَلِشِ هَمْزٍ مُتَحَرِّكٍ بَآلِ حَرَكَتِ اسْتِ آنهمزه را بحرف علت
 بدل کردند بوفی حرکت یا قبل از آنست سکنی شد میان دو واو و دو یا اول ساکن مده بود آنرا حذف کردند سکن
 رُوُسُ مُسْتَهْزِئُ شَدْنَدَ مَاقِفَةً کِهَمْزَةٍ مُتَحَرِّكٍ بَاشَدَ احْزَرَا اَمْدَ از ساکن چو بَاخْذُ یَاخْذُ یَاخْذُ مَعْخِذُ
 مَاقِفَةً کِهَمْزَةٍ مُتَحَرِّکٍ بَاشَدَ احْزَرَا اَمْدَ از ساکن چو یَسْئَلُ یَسْئَلُ مَسْئُولٌ مَاقِفَةً بَآلِ حَرَكَتِ مُتَحَرِّکٍ بَاشَدَ
 احْزَرَا اَمْدَ کِهْ بَاشَدَ چو سَعِیْمٌ سَعِیْلٌ کِهْ عِیْمٌ مُسْتَهْزِئُ وَاوَنَ **قانون** هر همزه صلی مفتوح که بدل
 همزه استقام آید آن همزه صلی مفتوح را با الف بدل کنند و جوبا مع باقی داشتن اتقا
 سکنین **مطلب** قانون چیست همزه صلی مفتوح باشد در اول او همزه استقام آید آنهمزه صلی
 مفتوح را با الف بدل کردن واجب است چو اَحْسَنُ عِنْدَ لَکَ وَاَیْمُنَ اللّٰهُ کِهْ در اصل عَا لَحْسَنُ وَاَیْمُنَ
 اللّٰهُ بودند در اول همزه مفتوح صلی همزه استقام آمد آنرا با الف بدل کردند اَحْسَنُ عِنْدَ لَکَ
 (ایا حسن است نزد تو) وَاَیْمُنَ اللّٰهُ شَدْنَدَ صلی گفته احتراز از آمدن قطعی چو
 عَا اَمْدَ یَعْنِ هَمْزَةٍ مُفْتُوحٍ گفته احتراز از آمدن مضوم و کسور چو اَلْکَتَبَ اَلْکَتَبَ کِهْ در اصل اَلْکَتَبَ اَلْکَتَبَ
 بودند در اول یای همزه استقام آمد همزه صلی ساقط شد اَلْکَتَبَ اَلْکَتَبَ شَدْنَدَ مَاقِفَةً کِهْ در اول الهمزه
 استقام آید احتراز شد کِهْ بَاشَدَ چو جَاءَ اَلْحَسَنُ کِهْ در اصل جَاءَ اَلْحَسَنُ بود همزه صلی ساقط شد
 جَاءَ اَلْحَسَنُ شَدْنَدَ **قانون** هر همزه منفرد کسوره بعد ضمه و او شود و مضومه بعد کسره
 یا شود جواز آنهمزه **مطلب** قانون چیست همزه کسور باشد قبل او مضوم سوائی
 همزه باشد ماسوائی آن عام است خواه یک کلمه باشد یا دو کلمه باشند آنهمزه کسور با او بدل کردن جائز
 است باین طور کِهْ همزه مضوم باشد فَنَبِشْ کسور سوائی همزه باشد ماسوائی آن عام است یک کلمه باشد یا دو
 کلمه باشند آنهمزه مضوم را بیا بدل کردن جائز است مثال همزه کسور که قبل از آن مضوم باشد غیر همزه
 سَعِیْلٌ عُلَا مَرَا یَحْمِلُ یَحْمِلُ اَحَدٌ مثال همزه مضوم که تا قبل از آن کسور غیر همزه باشد چو
 مُسْتَهْزِئُ وَاوَنَ یَحْمِلُ اَحَدٌ مَاقِفَةً هَمْزَةٍ مُکْسُورَةٍ بَاشَدَ احْزَرَا اَمْدَ از مفتوح و مضوم و ساکن چو

سُئِلَ رُغْوَسُ يَخْذُ مَا كُنْتُ قَبْلَ أَنْ مَضُمٌ بَاشَدِ احْتِرَازًا أَمَّا مِنْ مَفْتُوحٍ وَكَسُورٍ وَساكنٍ چوں
 سَلَّمَ مُسْتَهْزِئِينَ يَنْدَرُ مَا كُنْتُ قَبْلَ أَنْ غَيْرِ بَهْرَه بَاشَدِ احْتِرَازًا بَهْرَه چوں اِئْتِبَ بَهْرَه
 مضمومه گفته احتراز شد از مفتوح و كسور و ساكن چوں وَشَرُّ مُسْتَهْزِئِينَ وَخِذْ قَبْلَ كَسُو كُنْتُ
 احتراز شد از مضموم و مفتوح و ساكن چوں كُنْتُ رُغْوَسُ قَبْلَ غَيْرِ بَهْرَه گفته احتراز آمد از
 - بَهْرَه چوں جَاءَ ع ۱ -

البواب مہموز

باب اول مہموز الفا از باب فَعَلَ يَفْعُلُ چوں الْأَمْرُ فَمُودُنْ
 كَارِ الْأَمْرِيَا مَرُ امْرُ فَمُودُنْ امْرُ فَمُودُنْ كَارِ الْأَمْرِيَا مَرُ امْرُ فَمُودُنْ
 باب دوم مہموز الفا از باب فَعَلَ يَفْعُلُ چوں الْأَذْنُ اذْنُ دَانْ
 اذْنُ يَأْذُنُ اذْنًا فَمُودُنْ اذْنًا فَمُودُنْ اذْنًا فَمُودُنْ اذْنًا فَمُودُنْ اذْنًا فَمُودُنْ
 باب سوم مہموز الفا از باب فَعَلَ يَفْعُلُ چوں الْأَذْبُ اذْبُ شَدْنْ
 اذْبُ يَأْذِبُ اذْبًا فَمُودُنْ

باب مہموز الفا از باب اِفْعَلَ چوں الْأَيْمَانُ ايمَانُ گرویدن و بے بیم گردانیدن
 ايمَانُ يَوْمِنُ ايمَانًا فَمُودُنْ
 باب مہموز الفا از باب تَفَعَّلَ چوں التَّهْدِيْبُ ادبُ اَمْوَحْنُ اذْبُ يُوذِبُ
 تَلَّ دِيْبًا فَمُودُنْ

باب مہموز الفا از باب اِفْتَعَلَ چوں الْأَيْمَانُ امانت نهادن اَيْتَمَنَ

يَا تَمَنُّ اِتِّمَانًا لَّهِ

باب اول مهور العين از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں السَّوَالُ مَحْمُودٌ
وَالسُّوَالُ وَالْمُسْأَلَةُ بِرِيدِن سَأَلَ يَسْأَلُ سَأَلًا فَهُوَ سَائِلٌ وَسُئِلَ يُسْأَلُ سَأَلًا

فَكَانَ مَسْئُولًا لَّهُ

باب دوم مهور العين از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں الزَّعْرُ بَانَكْنَن
شَرِّ الزَّيْنَةِ زَعْرٌ يَزْعُرُ زَعْرًا فَهُوَ زَاعِرٌ وَزَعْرٌ يَزْعُرُ زَعْرًا فَكَانَ مَزْعُورًا لَمْ يَزْعُرْ لَّهُ
باب مهور العين از باب اِفْعَالَ چوں اَلِشْتَامُ يَشَامُ فِتْنٌ شَغَمٌ يُشَغِمُ

اِشْتَامًا لَّهُ

باب مهور العين از باب مُفَاعَلَةٍ چوں اَلْمُسْأَلَةُ بَايَكُ يَكِرُ سَوَالُ كِرْدَن
سَأَلَ يَسْأَلُ مُسْأَلَةً لَّهُ

باب اول مهور اللام از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں الْقَرْعُ وَالْقَرْعُ وَالْقَرْعُ
تَوَانِدُن قَرَعٌ يَقْرَعُ قَرَعًا وَهُوَ قَارِعٌ وَقَرَعٌ يَقْرَعُ قَرَعًا فَكَانَ مَقْرُوعًا لَمْ يَقْرَعْ لَّهُ
باب دوم مهور اللام از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْهَنَاءُ كَوَارِيدِن طَعَامٍ
وَرَمَعَهُ هَنَاءٌ يَهْنَأُ هَنَاءً وَهُوَ هَائِيٌّ وَهْنِيٌّ يُهْنِئُ هَنَاءً فَكَانَ مَهْنُوعًا لَمْ يَهْنَأْ لَّهُ
يُهْنَأُ لَّهُ

باب مهور اللام از باب اِفْعَالَ چوں اَلْأَبْرُؤُ سَاقَتْنِ اَبْرُؤُ يَبْرُؤُ اَبْرَاءً لَّهُ
باب مهور اللام از باب اِفْتِعَالَ چوں اَلْأَجْبَرَاءُ دِيرِشْدَن اَجْبَرَاءُ
يَجْبَرُ اَجْبَرَاءً لَّهُ

شرح قوانین ابواب مضاعف

قانون

هر دو حرف متجانسین اگر جمع شوند در اول کلمه ثلاثی مجرد و رباعی ادغام متع
 است و در اول کلمه ثلاثی مزید جائز است مطلقاً سواء مضارع و ذال ناجز است که
 حاجت بسوخته بهره وصل نهفتند اگر آن متجانسین در اول کلمه نباشند و اول ساکن ثانی
 متحرک بود ادغام واجب است با وجود پنج شرائط اول آنکه آن متجانسین دو بهره و کلمه
 غیر موضوع علی التضعیف نباشند چوں قَرَعْتُ که در صل قَرَعْتُ بود دوم آنکه اول
 متجانسین با وقت نباشد چوں اَغْرَضَ که سوم آنکه اول متجانسین مدّه مبدله
 ابدالاً جزا نباشد چوں رِيَا وِيُوِي که در صل رِيَا وِيُوِي بودند چهارم آنکه اول
 متجانسین مدّه در آخر کلمه نباشد چوں فِي يَوْمٍ وَاَلْوَا اللّٰهُ خِمْس آنکه اول
 ادغام باعث التباس یک وزن قیاسی بدیگر وزن قیاسی نباشد چوں قَوُول
 وُقُوءٍ که التباس میانده قَوْل وُقُوءٍ وَاگر آن متجانسین هر دو متحرک باشند
 ادغام واجب است بوجود شرائط اول آنکه اول متجانسین مدغم فیه نباشد چوں
 حَبَب وَرَدَد که دوم آنکه حرفی از متجانسین زائده برائ الحاق نباشد چوں جَلْبَب و
 شَمَل سوم آنکه اول متجانسین تا افتعال نباشد چوں اَفْتَل چارم آنکه
 آن متجانسین دو و او در باب افعلال نباشند چوں اَجْوَوِي که در صل اَجْوَوِي بود
 پنجم آنکه در ال متجانسین مقتضی اعلال نباشد چوں قَوِي که در صل قَوِي بود ششم آنکه
 حرکت ثانی غارش نباشد چوں اَزْد و الْقَوْمُ هفتم آنکه ال متجانسین در دو کلمه نباشند
 چوں مَكْنِي مَشْتَم آنکه آن متجانسین دو یا نباشند چوں حَي و مَيِّتَان

[illegible]

فِي نَوْمٍ وَقَالَ اللَّهُ كَرَّمَهُ نَبَا شَدَّاهُمْ قَانُونِ جَانِي كَنِيمِ چُون اَوَزْ لُؤْهُمِمْ اَكْرَمَهُ بَانْدَمِ كِنِ دَر اَكْرَمَهُ نَبَا شَدَّاهُمْ قَانُونِ
 جَانِي كَنِيمِ چُون سَنَ عَوْنِ بِنَجْمِ اَنَكِهْ اَوَّلِ اَدْغَامِ بَاعْثِ التَّيَّاسِ يَكْ دَنْ قِيَاسِي بَدِ كِرْ وَرَنْ قِيَاسِي نَبَا شَدِ چُون
 قَوْلٍ وَتَقْوُولٍ كِهْ التَّيَّاسِ مِيَا نَدُ بَهْ قَوْلٍ وَتَقْوُولٍ وَاَكْرَمِ اَلِ مَتَجَانِسِينَ هَر دُو مَتَحَرِّكْ بَانْدَشْدِ اَدْغَامِ
 وَاجِبِ اسْتِ بُو جُودِ نَشْرُطِ اَوَّلِ اَنَكِهْ اَوَّلِ مَتَجَانِسِينَ مَدْمُ فَيَهْ نَبَا شَدِ چُون حَبَبْ وَرَدَكْ دَوَمِ اَنَكِهْ خَرَجْ
 اَزْ مَتَجَانِسِينَ زَا نَدِهْ بِلَا اَلِ الْحَاقِ نَبَا شَدِ چُون جَذْبْ كِهْ طَبَقِ بَهْ كَحَرَجْ اسْتِ اَكْرَمِ اَدْغَامِ كَنْدِ بَرِ صَوْرَتِ
 الْحَاقِي يَانِي نَا نَدِ سَوَمِ اَنَكِهْ اَوَّلِ مَتَجَانِسِينَ تَا اَفْتَعَالِ نَبَا شَدِ چُون اَقْتَتَلْ كِهْ دَرِيخَا اَدْغَامِ وَاظهارِ هَر دُو
 جَانِ اَنْدِ چَهَارَمِ اَنَكِهْ اَلِ مَتَجَانِسِينَ دُو اَوَدِ بَابِ اَفْعَلَلِ نَبَا شَدِ چُون اِجْوَا كِهْ دَر اَصْلِ اِجْوَوُ بُو دِ
 دَرِيخَا اَدْغَامِ اَسْمِ اَسْتِ تَحْمِ اَنَكِهْ دَر اَلِ مَتَجَانِسِينَ مَقْتَضِي اَعْلَالِ نَبَا شَدِ چُون قَوِي كِهْ دَر اَصْلِ قَوِي بُو دِ
 شَشْتَمِ اَنَكِهْ حَرَكَتِ ثَانِي عَارَضِي نَبَا شَدِ چُون اَزْدُ دِ الْقَوْمِ اِيْنِ شَرْطِ نَرْدِيكِ اِلِ حَاجَا اسْتِ وِبِنُجْمِ اَدْغَامِ
 مِي كَنْدِ وَجُوبَا هَفْتَمِ اَنَكِهْ اَلِ مَتَجَانِسِينَ دَر دَوَكَلَهْ نَبَا شَدِ چُون مَكْنَعِي اِيْنِ يَكْ كَهْنَمِيْتِ چِرَا كُونِ ثَانِي نُونِ
 وَقَانِيَهْ اسْتِ وَاَكْرَمِ دَر دَوَكَلَهْ بَانْدَشْدِ چُون قَرَعِ اَيَكِهْ اِيْنِ نَظَرِ كَنْدِ اَكْرَمِ اَقْبَلِ مَتَحَرِّكِ يَالِي غَيْرِ
 مَدْمُ اسْتِ تَا اَدْغَامِ جَانِ وَرْدِ مَمْنَعِ اسْتِ شَشْتَمِ اَنَكِهْ اَلِ مَتَجَانِسِينَ دُو يَانَا شَدِ چُون حَيَّيْ وَوُضِيَّانِ
 اَكْرَمِ دُو يَانَا شَدِ اِيْنِ نَظَرِ كَنْدِ اَكْرَمِ حَرَكَتِ يَانَانِيَهْ سَبَبِ تَا تَانِيْتِ اَلْفِ وَنُونِ مَزِيدَتِينَ وِعَا لِ نَاصِبِ اِلِ وَاَدْغَامِ
 مَمْنَعِ اسْتِ وَاَلَا جَانِ تَحْمِ اَنَكِهْ اَلِ مَتَجَانِسِينَ دَر اَسْمِ هَر يَكِي اِيْنِ بِيْجِ اَوْزَانِ فَعَلْ فَعِلْ فَعْلُ فَعْلُ
 فَعْلُ نَبَا شَدِ چُون سَبَبْ رِدْ دُ سَعَرُ عِلَلْ دُرْ دُ وَاَدْغَامِ كِرْدَنْ مَتَحَرِّكِ اَكْرَمِ اَقْبَلِ اَلِ
 مَتَحَرِّكِ يَالِيْنِ زَا نَدِهْ بَانْدَشْدِ تَا حَرَكَتِ اَلِ حَذَفِ كَنْدِ وَرْدِ نَقْلِ وَنَقْلِ حَرَكَتِ بَسْمِ مَتَحَرِّكِ قَلْبِ سِلِ اسْتِ
قانون هَر اَسْمِ كِرْدَنْ فِعَالِ سَوَا مَصْدَرِ بَانْدَشْدِ اَوَّلِ حَرْفِ تَضْعِيفِ اَنْمَا
 بِيَا دِلِ كَنْدِ وَجُوبَا چُون دِيْنَا دُ وِشِيْنَا دُ كِهْ دَر اَصْلِ دِيْنَا دُ وِشِيْنَا دُ بُو دِ تَدِ
مطلب قانونِ چِيَسْتِ هَر اَسْمِ كِرْدَنْ فِعَالِ سَوَا مَصْدَرِ بَانْدَشْدِ اَوَّلِ حَرْفِ تَضْعِيفِ اَزْ يِيَا دِلِ
 كِرْدَنْ وَاجِبِ اسْتِ چُون دِيْنَا دُ وِشِيْنَا دُ كِهْ دَر اَصْلِ دِيْنَا دُ وِشِيْنَا دُ بُو دِ تَدِ اَوَّلِ مَتَجَانِسِينَ
 رَا يَا كِهْ دِهْ دِيْنَا دُ وِشِيْنَا دُ مَشْدَنْدِ اَكْتِهْ كِهْ سَوَا مَصْدَرِ بَانْدَشْدِ اَحْضَرِ اَزْ كِيْنَا اَبِ دَرِيخَا قانونِ

جاری کنیم چه که ما گفته سوا مصدر باشد این در مصدر است بر وزن فَعَّال گفته اختر انداز فَعَّال
چون عُمَّالٌ قَالُوا هر جا که دو حرف متجانس بهم آیند در یک کلمه و اول
آنها متحرک و ثانی ساکن بسکون لازمی بود ادغام ممتنع است و در فعل تعجبی بال اتفاق
هم ممتنع و اگر بسکون عارضی باشد ادغام و اظهار هر دو جایز اند و اگر ثانی ساکن شود
بوقف در اینجا ادغام اشهر است و یک را حذف کردن قُلْ مطلب قافی
چیسیت هر جا که دو حرف متجانس بهم آیند در یک کلمه و اول آنها متحرک و ثانی ساکن بسکون لازمی بود چون
مَنْ ذَنْبٌ وَمَنْ ذَنْبٌ در اینجا ادغام ممتنع است لیکن در بعض لغات شاذه بنی بکربن و ایل ادغام میکنند اول الساکن
کرده در ثانی ادغام کنند و ثانی را فسخ دهند چون مَدَنٌ و بعضی بعد حرف ثانی الف افزایند چون مَدَنٌ و بعضی
نون چون مَدَنٌ و در فعل تعجبی بال اتفاق ممتنع است چون أَشَدُّ ذِیْبُهُ و أَضَلُّ ذِیْبُهُ و اگر بسکون عارضی بود
ادغام و اظهار هر دو جایز اند ادغام بفتح و کسره ثانی عموماً و بعضی اشیاء للعین چون كَمْ يَمُوتُ كَمْ يَمُوتُ كَمْ يَمُوتُ
و مَدَنٌ مَدَنٌ أَضَلُّ ذِیْبُهُ و اگر ثانی ساکن شود بوقف در اینجا ادغام اشهر است چون يَفْزِيهِ و اگر یک را حذف

کنند این کمتر است چون يَفْزِيهِ

باب سیوم مضاعف ثلاثی مجرد از باب فَعَلَ یَفْعَلُ
چون الْعَصَّ کَزَیْدُنْ عَصَّ یَعَصُّ عَصًا فَهُوَ عَاصٍ وَعَصَى یُعَصِّ عَصًا فَذَکَ
مَعْصُومٌ لَمْ یَعَصَّ الخ

ابواب مضاعف ثلاثی مزید فیہ

باب مضاعف از باب اِفْعَالَ چوں اَلَمَدَّ اُدْ مَدَّ کَرَدَنْ اَمَدَّ مِمْدُ
اَمَدَّ اَدَّ الخ

باب مضاعف از باب تَفْعِیلُ چوں اَلتَّقْلِیلُ اند کَنُودَنْ قَلَّلَ
یَقْلِلُ تَقْلِیلًا الخ

باب مضاعف از باب اِفْتِعَالَ چوں اَلْاِمْتِدَّ اُدْ کَشِیدَنْ اِمْتَدَّ
یَمْتَدُّ اِمْتِدَّ اَدَّ الخ

باب مضاعف از باب اِسْتِفْعَالَ چوں اَلْاِسْتِمْدَّ اُدْ رَغَا سَتَنْ
اِسْتَمَدَّ یَسْتَمِدُّ اِسْتِمْدَةً اَدَّ الخ

ابواب المركبات

باب اول مہموز الفاء و اجوف واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ
چوں اَلْاَوَّیُّ بَارِزُشْنِ اَبَّ یُوَوِّیُّ اَوَّیًّا فَهُوَ اَوَّیٌّ وَابَّ یُوَوِّیُّ اَوَّیًّا فَهُوَ اَوَّیٌّ الخ

باب دوم مہموز الفاء و اجوف یائی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں
اَلْاَیُّیُّ تَوَانِشْدَنْ اَدَّ یَیْیِیُّ اَیْیًا فَهُوَ اَیُّیٌّ وَایْیًا یَیْیِیُّ اَیْیًا فَهُوَ اَیُّیٌّ الخ

باب سیوم مہموز القاف و ناقض واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چون الّا بُو وَا لّا بَاءٌ تَقْصِرُ كَرْدَنِ اِلٰی يَا بُو اَلْبُو فَهَوَا بِنِ
باب چهارم مَمُوزِ الْفَاوِ تَا قُضْ يَائِيْ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ چُونِ

اَلَا يِيْ وَ اَلَا يِيْ اَن اَمْدَن اِلٰی يَائِيْ اَمَّا فَهَوَا بِنِ
باب پنجم مِثَالِ وَاوِيْ و مَمُوزِ الْعَيْنِ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ اَلْوَعْدُ زَنْدِه دِرْگُورْ كَرْدَنِ وَ عَدَّ يَسْتَدُ وَ عَدَّ اَفْهَوَا عِدَا نِ

باب ششم مِثَالِ يَائِيْ و مَمُوزِ الْعَيْنِ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ اَلْبَاسُ نَا مِیْ شَدَنِ يَسَّسَ يَسَّسُ يَأْسَ فَهَوَا يَأْسُ نِ

باب هفتم مَمُوزِ الْعَيْنِ وَ تَا قُضْ وَاوِيْ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ اَلرَّغْوُورْ اَمْدَن نِشْرَانِ بَرِ اَب دَعَا اَيْدَعَا وَ اَفْهَوَا عِدَا نِ

باب هشتم مَمُوزِ الْعَيْنِ وَ تَا قُضْ يَائِيْ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ چُونِ
 اَلرَّغْوِيْ دِيدَنِ اَو اَلرَّغْوِيْهِ دِرْخَوَابِ دِيدَنِ رَا يِيْ يَرِيْ رَحِيًّا فَهَوَا رَا عِدَا وَ رَعِيْ يَرِيْ نِ
باب نهم لَقِيْفِ مَفْرُوقِ و مَمُوزِ الْعَيْنِ اَزْ بَابِ فَعَلْ
 يَفْعَلْ چُونِ اَلْوَعْدُ وَعْدَه كَرْدَنِ وَ عَدَّ نَحْيِيْ وَ شِغَا فَهَوَا عِدَا نِ

باب دهم مَمُوزِ الْفَاوِ لَقِيْفِ مَقْرُونِ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ چُونِ
 اَلَا يِيْ پِنَاهِ كَرْفَشِ اَوِيْ يَأْوِيْ اَيَّا فَهَوَا وَا نِ

باب یازدهم اَجُوفِ وَاوِيْ و مَمُوزِ اللّامِ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ السُّوْعُ بَدِ شَدَنِ سَاعَ كَسُوْعُ سُوْعَا فَهَوَا سَاعَ نِ

باب دوازدهم اَجُوفِ يَائِيْ و مَمُوزِ اللّامِ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ اَلْحَيْثُ وَ اَلْحَيْثُ اَمْدَن جَاءَ يَحْيِيْ جَيِّئًا فَهَوَا جَاءَ نِ

باب سیزدهم مَمُوزِ الْفَاوِ مَضَاعِفِ ثَلَاثِيْ اَزْ بَابِ فَعَلْ يَفْعَلْ
 چُونِ اَلْأُمُورُ اَلْمَامَرُ وَا لْمَامَةُ پِشَوَانْدَنِ اَمْرِيْوْمَ اَمَّا فَهَوَا اَمْرَا نِ

ابواب المکبات ثلاثی مزید فیہ

باب مہموز الفا و ناقص یائی از باب افعال چوں اَکَلَا دَعَا

نمودن اَرِی یُری اَرَاکَ فَهَوُی و اَرِی یُری الخ

باب مہموز العین و قنیف مفروق از باب افعال اَوْعَا

یُوئِی اِیْسَاء فَهَوُی مَوُئِی الخ

بالخی

تقریظات علماء کرام و فضلا عظام

تقریظ فاضل خیر علامہ شہر حضرت مولانا نور الحق صاحب سالوی کچھلپوری سلمہ اللہ

کتاب الصرف بجزئی مصنفہ جناب مکرم مولوی محمد نور الدین صاحب کو میں نے اکثر مقامات سے مطالعہ کیا
میں وثوق کے ساتھ کہہ سکتا ہوں کہ مصنف نے نہ صرف اپنے اساتذہ کرام کا نام روشن کیا ہے بلکہ فہید اور کارآمد مواد
کو اس کتاب میں جمع فرما کر نوجوز طلبہ کو کافی سے زیادہ دستگیری کی ہے ضرورت تھی کہ صرف مشکل مسائل کو سنجیدہ
الفاظ اور شستہ عبارت میں پیش کیا جائے مجھے خیال ہے کہ مصنف ہمیں پورے اثر سے فقط محمد نور الحق استاد الآداب
العربیہ اور نیش کا بیچ لاہور ۱۲ فروری ۱۳۱۰ھ میں تقریظ فاضل اجل عالم بے بدل حضرت مولانا معوان حسین
مجدوی رامپوری مدظلہ العالی رحمۃہ فیصلی علی رسولہ الکریم انا بعد عربی زبان سیکھنے پڑھنے والے کیلئے یہاں نیش
علم صرف ہے اگر یہ منزل صرف و تصرف عمدہ طریقہ سے طے ہو جاتی ہے تو پھر طالب علم کو آئندہ منتر و نفیس پڑی
آسانی ہو جاتی ہے کلمات کے مننے بنانے تغیل و اعلال ماخذ و اشتقاق کی پیمان سے فہم مستقیم حاصل ہوتی ہے
جسکیلئے اس فن میں سیکڑوں کتابیں متن و شرح کی صورت میں لکھی گئی ہیں اول سب کے مطالعہ اور پڑھنے کیلئے
بڑا وقت درکار ہے مولوی محمد نور الدین صاحب مصنف علام نے اس ضرورت کو محسوس کرتے ہوئے یہ کتاب صرف
بجہ اول تصنیف فرمائی جسکو میں نے اکثر مواقع سے پڑھا اور اس نتیجہ پر پہنچا کہ مسائل و قواعد صرف و تصرف
بیشال حسن بیان کیا گیا ہے کہ اگر طالب علم ذرا محنت کر کے اور مشق قواعد میں مشغول ہو تو انشاء اللہ یہ ایک ہی

کتاب کافی ہے اور اس سے بخوبی واقفیت قواعد صرف حاصل ہو سکتی ہے فحفظہ اللہ عنا وعن سائر المتعلمین
 خیر الخیر فقط مولانا حسین احمدی الخدیوی الراپوری خطیب مسجد شاہی لاہور تقریظ علامۃ الدین مولانا
 حضرت مولانا محمد الدین صاحب ڈھریالوی جملہ علمی غم فیضہ میرے دوست مولوی محمد نور الدین صاحب نے
 قواعد صرف اور انبیہ کے متعلق جو کتاب صرف بھترال تالیف کی ہے اس کے اشرف مقامات کو میں نے دیکھا اور سنا
 جہاں تک میرا خیال ہے یہ کتاب بتدی طلباء کیواسطے از حد مفید ہے علم صرف کے ضروری مسائل تمام ہمیں
 دلچ کر دئے گئے ہیں اور مثالوں سے فوائد قیود کو بھی واضح کیا گیا ہے اور اصل قاعدہ اور تشریح میں جو حکمت ملحوظ
 گئی ہے وہ بہت مفید ہے حفظ کیواسطے قواعد کافی ہے اور توضیح کیواسطے تشریح سے مدد حاصل کی جائے امید
 کہ طلباء مولف صاحب کی قدر کریں گے اور ان کی اس محنت شاقہ کی داد دینگے اللہ تعالیٰ انکو جزا خیر سے کہ انہوں نے
 فی الحال عربی زبان کی تسہیل کیواسطے ایک خدمت انجام دی ہے جو تمام اہل اسلام پر فرض کفایہ تھی غم الدین
 اور ٹیل کالج لاہور پشاور تقریظ فاضل زمان مقرر خوش بیان مولانا غلام مرشد صاحب
 انگوی شاہپوری صدر مدرس اشاعت اسلام کالج لاہور ۸۶-۸۷ محرم مولوی محمد نور الدین صاحب
 نے صرف عربی میں جو کتاب فارسی میں لکھی ہے میں نے اس کے بعض مقامات دیکھے ہیں بتدی طالب العلوم
 کیلئے مفید کتاب ہے زبان فارسی سے عربی زبان کی تصحیح کے قواعد پوری سادگی سے بیان کئے ہیں میری دعا ہے
 کہ اللہ تعالیٰ مولوی صاحب کو اجر عظیم کا مستحق بنائے اور عربی زبان کے شائقین کو اس کتاب سے استفادہ کا موقع دے
 ورحمہ اللہ عبدالخالق امینا فقیر غلام مرشد کان اللہ علیہ تقریظ حضرت قاضی نوجوان سید احمد بن
 مولانا دیدار علیشاہ صاحب ناظم انجمن حزب الاحناف لاہور محمد فیصل علی حبیبہ الکریم تالبعہ فقیر
 سراپا تقصیر نے مجموعہ صرف بھترال کو مختلف مقامات سے دیکھا مولوی محمد نور الدین صاحب مصنف سلمہ نے ضروری
 قوانین و ضوابط کو ایک جگہ جمع فرما دیا ہے اور عربی یہ ہے کہ تقریب فہم کے میں ہر باب کی گردانیں اور مختلف اصول اور
 مثالیں بتانے گئے ہیں جن سے بلید الفہم طالب علم بھی باحسن وجہ سمجھ سکتا ہے میرے خیال میں یہ کتاب ملحوظ اس ترتیب
 کے پہلی کتاب بتدی طلبہ کیلئے سید مفید معلوم ہوتی ہے اللہ تعالیٰ مصنف کو جزائے خیر دے اور اس کتاب کو زیور قبولیت سی
 پر اسے فرمائے فقط حررہ العبد الراجی رحمۃ ربہ القوی ابوالبرکات سید احمد غفرلہ ناظم انجمن حزب الاحناف ہند لاہور
 تقریظ سبط النبی اولاد علی حضرت مولانا دوران شاہ صاحب بحالوی ہزاروی نیر لاہور
 کتاب صرف بھترال مولوی محمد نور الدین صاحب کو میں نے اول سے اخیر تک سنا اور دیکھا واقعی حضرت استاد
 بھترالوی (مجموعہ) کی مکمل تقریر ہے اور اس میں کسی قسم کا اشکال نہیں ہے طلباء کیلئے مفید اور کارآمد متن ہے۔

:- الناظم دوران شاہ بحالوی ہزاروی :-

اردو ترجمہ
سنن نفحات الخلود

زندہ جاوید خوشبو میں

طلباء و
طالبات اور
خطباء کے لیے
یکساں مفید

تحریر: علامہ سید محمد صالح
ترجمہ: محمد عبد الحکیم شرف قادری
کامات تقیم

غفلتوں کو کمینہ
اور گمشدہ رسالت
کے بچے ہوتے پھول
اسلاف امت
کے جگمگ
واقعات

مکتبہ قادریہ
داتا دارا بازار لاہور

علامہ سید ریاض حسین شاہ
مشائی شخصیات
مستاد احمد
مشائخ جان ایمان منظور کینوال
دستاویں

امام احمد رضا بریلوی رحمہ اللہ کے عربی کلام کا
تقریباً آٹھ سو اشعار پر مشتمل پہلا مجموعہ

جسے جامعہ الازہر الشریف، قاہرہ کے استاد
سید حازم محمد احمد عبد الرحیم المحفوظ
نے ترتیب دیا۔

یسارین
العفراں

مکتبہ قادریہ لاہور

مکتبہ قادریہ لاہور کی مطبوعات

درسی کتب

غیر درسی کتب

40/=	انتخاب	9/=	آداب شب عروسی
18/=	بدائع منظوم	95/=	اسلامی عقائد
18/=	پند نامہ	18/=	اسلامی نظام جامع عبادت و سیاست
36/=	تحفہ نصائح	9/=	امام احمد رضا ہنوں اور غیروں کی نظریں میں
30/=	جواہر المنطق	120/=	باغی ہندوستان
39/=	صرف بھرتال	250/=	بساتین الغفران (عربی)
18/=	علم التجوید	21/=	تاریخ تاولیاں
42/=	عقائد و مسائل (اردو ترجمہ)	72/=	خطبات آل انڈیائی کانفرنس
9/=	فارسی قاعدہ	66/=	زندہ جاوید خوشبوئیں
24/=	قانونیہ کھیوالی	200/=	العلامہ فضل حق خیر آبادی (عربی)
6/=	کریم سعدی	15/=	عمامہ سنت مصطفیٰ ﷺ
12/=	المقدمۃ الجبریدہ	18/=	کشور تدریس کے تاجدار
39/=	المرقاۃ	72/=	گستاخ رسول کی شرع حیثیت
18/=	میزان الصرف	33/=	اقامة القيامة (عربی)
9/=	نام حق	90/=	مقالات سیرت طیبہ
36/=	نحو میر	250/=	من عقائد اہل السنۃ (عربی)
135/=	نور الایضاح (مجلد)	110/=	نور نور چہرے
105/=	نور الایضاح (عام)	21/=	یاد اعلیٰ حضرت

ہمارے پاس اسلامی کتب، تنظیم المداس کے مطابق طلباء و طالبات کا نصاب، بریلی شریف کی انگوٹھیاں اور تعویذات دستیاب ہیں۔ خود تشریف لائیں یا بذریعہ ڈاک طلب کریں۔

☆ مکتبہ قادریہ داتا دربار مارکیٹ لاہور فون 7226193 ☆

مکتبہ قادریہ لاہور

Ph:042- 37226193, Cell:0321-7226193